

Het woord als zwaard.

De relatie tussen de bisschoppen van Metz en de abdij van Sint-Truiden in de vroege en hoge middeleeuwen.

Winand Van Meerbeek

Masterproef aangeboden binnen de opleiding
master in de Geschiedenis.

Promotor prof. dr. Brigitte Meijns

Academiejaar 2012-2013

204.907 tekens

Inhoudsopgave

Inleiding: <i>vita felicissimi patris Trudonis presbiteri</i>.....	1
1. Het theoretische kader.....	1
2. Probleemstelling en opzet van het onderzoek.....	4
I. De belangen van Metz	8
1. Het woord als zwaard: de <i>Vita prima Trudonis Hasbaniensis</i>	8
1.1. De <i>Vita prima Trudonis</i> : datering, auteurschap en ontstaanscontext	8
1.2. De proloog: een blijk van nederigheid... of toch niet?	16
1.3. De belangen van Metz: analyse van de <i>Vita prima Trudonis</i>	18
2. Het zwaard afgevlakt? De <i>Vita sancti Chlodulphi</i>	31
2.1. De <i>Vita Chlodulphi</i> : datering, auteurschap en ontstaanscontext	33
2.2. Cultus of politiek middel: analyse van de <i>Vita Chlodulphi</i>	37
II. Het bisdom Luik klauwt terug	41
1. De <i>Vita secunda Remacii</i> : datering, auteurschap en ontstaanscontext	41
2. Notgers verborgen belang: analyse van de <i>Vita secunda Remacii</i>	51
III. De visie van Sint-Truiden	57
1. De <i>Vita secunda Trudonis</i> : datering, auteurschap en ontstaanscontext.....	57
2. Sarchinium of Zerkingen: analyse van de <i>Vita secunda Trudonis</i>	62
Besluit: vroegmiddeleeuwse heiligenlevens ontleed	69
Bibliografie.....	71
Bijlages	86
Bijlage 1: <i>Vita prima sancti Trudonis</i>	86
Bijlage 2: <i>Vita prima sancti Chlodulphi</i>	110
Bijlage 3: <i>Vita prima sancti Remacii</i>	116
Bijlage 4: <i>Vita secunda sancti Remacii</i>	119

Voorwoord

“Apparent rari nantes in gurgite vasto” (Vergilius, *Aeneis* I, 118).

Dit citaat van Vergilius, letterlijk vertaald “hier en daar verschenen er zwemmers in de immense zee”, schetst uitstekend het voorbije academiejaar. Het was immers een jaar vol beslommingen en moeilijkheden, maar net zoals Aeneas, de held van het epos, heb ik de veilige thuishaven bereikt. Dit zou echter niet gelukt zijn als ik me niet had kunnen vastklampen aan enkele boeien, die me houvast hebben gegeven. Een woord van dank is dan ook op zijn plaats.

In de eerste plaats wil ik mijn promotor, professor Brigitte Meijns, bedanken voor de begeleiding van mijn masterproef. Door haar enthousiasme heb ik drie jaar geleden vol goede moed voor de richting middeleeuwen gekozen, een keuze waar ik absoluut geen spijt van heb. Daarnaast wil ik haar assistenten Jelle Lisson en Ortwin Huysmans bedanken voor de vele aanwijzingen en suggesties.

Bovendien wil ik mijn appreciatie uiten voor de mensen van de Historische Kring van Sint-Truiden, in het bijzonder meneer Jo Vanmechelen voor de nuttige publicaties die hij me heeft aangeraden. Ook de Erfgoedcel Haspengouw moet ik bedanken voor hun financiële steun.

Verder ben ik veel dank verschuldigd aan de jonge classici die me hebben geholpen met het vertalen van vele Latijnse teksten, namelijk Kristel Van Mulken, Andy Peetermans, Yannick Anné en Xanne Huybrecht. Zonder hun hulp had ik de nuances van het Latijnse taalgebruik niet kunnen doorgronden.

Ook het personeel van de Centrale Bibliotheek, de Letterenbibliotheek en de IBL-dienst verdienen een woord van dank. Dankzij hun geduld en toewijding heb ik veel broodnodige literatuur gevonden, en ik kon altijd hun hulp verwachten.

Tot slot bedank ik mijn vrienden en familie, bij uitstek Andrea Bardyn en Philippe Bawin voor de opmerkingen die ze me gegeven hebben over de masterproef, mijn zus Herlinde Van Meerbeek voor de taalsuggesties, mijn broer Koenraad Van Meerbeek voor de hulp bij de layout, en Claudia Houben, omdat ik altijd op haar steun en vertrouwen kan rekenen.

Samenvatting

Volgens de *Vita prima sancti Trudonis* (784-791) van Donatus werd Trudo geboren in de eerste helft van de zevende eeuw. Het heiligenleven beschrijft hoe hij naar Metz zou zijn getrokken, waar hij tot priester werd gewijd, en hoe Trudo zijn bezittingen schonk aan bisschop Chlodulf van Metz (654/655-670/686). Ten gevolge van deze schenking was de abdij die Trudo oprichtte in *Sarchinium* (Zerkingen, waar in de elfde eeuw de stad Sint-Truiden ontstond) volgens de *Vita prima sancti Trudonis* een eigenklooster van de bisschop van Metz in het niet direct aangrenzende bisdom Tongeren-Maastricht (het latere bisdom Luik).

Het relaas van Trudo's schenking in de *Vita prima sancti Trudonis* werd in de vroege en hoge middeleeuwen door meerdere hagiografen overgenomen en aangepast naargelang hun eigen wensen en intenties. In deze studie trachtte ik om aan de hand van een discoursanalyse de visie van de schrijvers over de relatie tussen de bisschop van Metz en de abdij van Sint-Truiden te achterhalen. Dit onderzoek toonde aan dat er zich drie groepen aftekenden op basis van de herkomst en de motieven van de schrijvers.

De eerste groep bestaat uit hagiografische teksten van het bisdom Metz. Daartoe behoort de vermelde *Vita prima sancti Trudonis*. In dit heiligenleven legitimeerde Donatus, een diaken uit Metz, in opdracht van aartsbisschop Angelram van Metz (784-791) de banden van de bisschop van Metz met de abdij van Sint-Truiden. Daarnaast schreef een anonieme monnik uit de Sint-Arnulfusabdij van Metz in de tiende eeuw of aan het begin van de elfde eeuw de *Vita Chlodulphi*. Hoewel dat heiligenleven op het eerste zicht eveneens kon dienen als juridisch instrument voor de bisschoppen van Metz, toont de tekstanalyse dat het vooral werd geschreven om de cultus van de heilige bisschop Chlodulf te promoten.

De tweede groep bevat hagiografische teksten uit het bisdom Luik. Uit een vergelijking met de *Vita prima sancti Remacli*, geschreven door een anonieme monnik uit de abdij van Stavelot in de eerste helft van de negende eeuw, blijkt duidelijk hoe Heriger van Lobbes (†1007) in zijn *Vita secunda sancti Remacli* (972-980) de hypotekst van Donatus aanpaste om de belangen van het bisdom Luik te behartigen. Heriger schreef het heiligenleven in opdracht van bisschop Notger van Luik (972-1008) en ondersteunde daarmee diens politiek ten aanzien van de abdij van Sint-Truiden.

De hagiografieën uit het klooster van Sint-Truiden vormen de derde groep. Diederik, de latere abt (1099-1107), herwerkte op aandringen van proost Gerardus (†1093) de *Vita prima sancti Trudonis*. Het heiligenleven dat hieruit voortkwam, namelijk de *Vita secunda sancti Trudonis* (1083-1093), trok het gezag van de bisschop van Metz over de abdij in twijfel. De *Gesta abbatum Trudonensium* van abt Rodulfus (1108-1138) lichten ons in over de context waarin Diederik zijn *Vita secunda sancti Trudonis* schreef, met name de twisten in de abdij van Sint-Truiden aan het einde van de elfde eeuw, waarin verschillende bisschoppen van Metz een negatieve rol speelden.

Inleiding: *vita felicissimi patris Trudonis presbiteri*

“Sint-Truiden – Trudofeesten 2012 – In het licht van Trudo. De Heilige Trudo, die Sint-Truiden ruim 1300 jaar geleden stichtte, wordt om de 7 jaar feestelijk herdacht. De Trudofeesten evolueerden van een indrukwekkende ommegang in de straten naar een volwaardig feestjaar met tentoonstellingen en culturele manifestaties. Sint-Truiden heeft een waardevol religieus verleden en telt tal van historische locaties waar deze tentoonstellingen en manifestaties volledig tot hun recht komen.”

Met dit persbericht opende de stad Sint-Truiden het Trudojaar, waarin ze haar stichter met allerlei festiviteiten in de schijnwerper plaatste.¹ Als geboren Truienaar wekte deze gebeurtenis mijn interesse voor het hagiografische dossier van de heilige Trudo, dat doorheen de middeleeuwen tot stand kwam. De verscheidene teksten waarin de heilige een prominente rol speelt, vormen samen een complex geheel van betekenislagen en verborgen agenda's. Die teksten zijn de basis voor mijn masterproef. Vooraleer ik inga op de specifieke aard van het bronnenmateriaal en de onderzoeksvraag, wil ik eerst stilstaan bij enkele methodologische en theoretische kwesties.

1. Het theoretische kader

Hagiografie: een definitie

Hagiografie betekent letterlijk “geschriften over heiligen”. Het woord is afgeleid van het Grieks: *hagios*, heilig of heilige, en *graphein*, schrijven. Middeleeuwse schrijvers gaven de term een andere betekenis, namelijk de geschriften van de Bijbel.² Volgens Hippolyte Delehay, een belangrijke hagioloog uit de negentiende en het begin van de twintigste eeuw, is het genre te definiëren als volgt: “een tekst die een cultus van een heilige wil opwekken of versterken”.³ Omdat een groot deel van de geschriften over heiligen niet in verband kunnen worden gebracht met een dergelijke liturgische functie, wijst Felice Lifshitz die omschrijving

¹ Persbericht opening Trudojaar – 23/11/2011, 2011 (<http://trudofeesten.be/Media-Downloads.html>). Geraadpleegd op 23 juli 2013.

² T. HEAD, ‘Introduction’, T. HEAD red., *Medieval Hagiography. An Anthology*, New York en Londen, 2001, XIII-XIV.

³ H. DELEHAYE, *Les légendes hagiographiques*, Brussel, 1906, 2; in België maakt men het onderscheid tussen hagiologie, zijnde de wetenschappelijke studie die zich bezighoudt met de hagiografie, en hagiografie. Dit onderscheid is vastgelegd door professor Guy Philippart van de Université de Namur.

van de hand.⁴ De tekstsoorten die onder de huidige definitie vallen, namelijk de literaire productie uit het verleden over heiligen, kennen een grote variëteit. Het gaat om mirakelverhalen, bibliografieën van heiligen (de zogenaamde *vitae*), verslagen van reliekenvondsten, canonisatiedossiers, enzovoort.⁵

Door deze grote verscheidenheid, en de veranderende politieke en sociale context waarin de teksten werden geschreven, is een afbakening van het genre moeilijk, zo niet onmogelijk. Vooral het onderscheid tussen hagiografie en historiografie is een kunstmatige constructie, omdat dit onderscheid voor de vroege middeleeuwen niet hanteerbaar is. Deze constructie is het werk van de negentiende-eeuwse positivisten, die hun visie over geschiedschrijving als objectieve wetenschap transponeerden op historiografische teksten uit de middeleeuwen. Daardoor schoven ze hagiografie aan de kant als een genre vol fabels en mythes, waarvan de teksten dienden om hun onderwerp te verheerlijken en tot navolging aan te zetten.⁶ Positivistische historici miskenden echter het feit dat de zogenaamde historiografie van de negende tot de elfde eeuw even moraliserend en literair was als haar hagiografische tegenhanger.⁷ Bovendien is het onderscheid voor overlappende genres als *gestae* of *cartulariumkronieken* artificieel. Een brede definitie van hagiografie, die deze tekstsoorten incorporeert, is voor deze masterproef dus wenselijk.

Hagiologie: de methodes van een wetenschappelijke discipline

Hagiografische teksten zijn een belangrijke getuige voor de middeleeuwse geschiedenis. Zeker voor de vroege middeleeuwen, een periode waarvan het overgeleverde bronnenmateriaal schaars is, zijn hagiografieën onmisbaar voor de geschiedschrijving. Toch hanteerden historici lange tijd een traditionele aanpak, waarmee ze teksten reduceerden tot een geheel van historische feiten. Daardoor plunderden ze als het ware de tekst op zoek naar feiten, en vatten ze het miraculeuze aspect op als bijkomstigheid. Met een vernieuwende methodologie plaatsten Peter Brown en andere pioniers in de jaren tachtig een andere benadering op de voorgrond: door de technieken van de literaire kritiek toe te passen op een tekst, hoopten deze historici door te dringen tot de denkwereld van de schrijver. Hun ultieme doel was het ontdekken van een socio-politieke werkelijkheid die tot nog toe verborgen bleef.⁸ Die nieuwe methode was het gevolg van een *linguistic turn* in de historiografie.

⁴ F. LIFSHITZ, 'Beyond Positivism and Genre: 'Hagiographical' Texts as Historical Narrative', *Viator*, 25 (1994), 96-97.

⁵ HEAD, 'Introduction', XIII-XIV.

⁶ LIFSHITZ, 'Beyond Positivism and Genre', 100-102.

⁷ *Ibid.*, 102.

⁸ R. FOURACRE, 'Merovingian History and Merovingian Hagiography', *Past and Present*, 127 (1990), 3-7.

Centraal in deze vernieuwing stond het besef dat taal niet louter de werkelijkheid registreert, maar deze ook vormgeeft.⁹ Teksten geven geen toegang tot het verleden, maar enkel tot wat er over dit verleden verteld en gedacht wordt. Dit leidde tot het debat over de kenbaarheid van voorbije gebeurtenissen, en deze literaire theorie bedreigde de fundamenteën van de geschiedschrijving.¹⁰ De input van taalkundige begrippen en methodes in historisch onderzoek had ook minder radicale gevolgen. Er ontstonden methodes om het gehanteerde discours in geschreven teksten onder de loep te nemen.¹¹ Robert Stein toont aan de hand van een kroniek aan wat de analyse van woordconnotaties, zinsconstructies, stijlfiguren en dergelijke meer aan de oppervlakte kan brengen.¹² Het geheel van deze methodes duidt men aan met de term ‘discoursanalyse’.

Het is echter twijfelachtig of deze literaire techniek ons kan helpen de historische realiteit achter een hagiografische tekst te achterhalen. Schrijvers van hagiografische teksten gebruiken immers een algemeen arsenaal aan terugkerende motieven en thema’s, de zogenaamde *topoi*. Dit arsenaal is stereotiep en herkenbaar, maar ook onderhevig aan verandering. Deze complexiteit bemoeilijkt een analyse van het taalgebruik. Toch is het mogelijk de onderliggende betekenis van een tekst te doorgronden, omdat middeleeuwse schrijvers het stereotiepe arsenaal van motieven creatief ombogen om hun eigen belangen te dienen.¹³ Bijgevolg schemeren hier en daar de gedachten van de auteurs in hun woordgebruik door.

Het fenomeen ‘réécriture’: nutteloos of waardevol?

In de vroegere wetenschappelijke studie van de hagiografie werd er enkel belang gehecht aan de eerste versie van een tekst, de zogenaamde *Urtext*. *Réécritures* werden afgeschilderd als verhalen die hun historische waarde hebben verloren ten voordele van een meer fabelachtige inhoud.¹⁴ René Aigrain velde een bijzonder streng oordeel over herwerkte versies: “Ce qui a manqué aux auteurs de ces épopées hagiographiques, c’est le génie ou même le talent qui eût

⁹ R. M. STEIN ‘Literary criticism’, N. PARTNER red., *Writing Medieval History*, Londen, 2005, 67-68.

¹⁰ L. JORDANOVA, *History in Practice*, Londen, 2000, 85-86.

¹¹ *Ibid.*, 85.

¹² STEIN, ‘Literary criticism’, 70-76.

¹³ FOURACRE, ‘Merovingian History and Merovingian Hagiography’, 7-8; K. HEENE, ‘Hagiografisch herschrijven in de vijftiende eeuw? De casus Johannes Brinckerinck (1419)’, *Ons Geestelijk Erf*, 79 (2005-2008), 253-254.

¹⁴ M. GOULLET, *Écriture et réécriture hagiographiques. Essai sur les réécritures de Vies de saints dans l'Occident latin médiéval (VIIIe-XIIIe s.)*, 230-231; M. GOULLET en M. HEINZELMANN, *La réécriture hagiographique dans l'Occident médiéval: transformations formelles et idéologiques* (Beihefte der Francia, Band 58), Ostfildern, 2003, 11.

imposé leurs évocations sur leur véritable plan, celui de la création littéraire”.¹⁵ Hij gebruikt de pejoratieve term *remaniement*, wat als gevolg heeft dat er voor hem slechts één goede tekst bestaat, die door de handschriftelijke overlevering blootgesteld wordt aan vervormingen en interpolaties, om uiteindelijk uit te monden in plagiaat.¹⁶ Hierdoor wordt een enorme hoeveelheid aan bronnenmateriaal genegeerd, want de meerderheid van de 9000 heiligenlevens in de *Bibliotheca Hagiographica Latina* werd één of meerdere keren herschreven.¹⁷

Vanaf het einde van de jaren tachtig groeide de aandacht voor *réécriture*, een term die Monique Goullet definieert als “la rédaction d’une nouvelle version (hypertexte) d’un texte préexistant (hypotexte), obtenue par des modifications appelées formelles si elles affectent le signifiant”.¹⁸ Het pionierswerk dat een dergelijke methode toepast, is het boek dat Martine Heinzelmann en Jean-Claude Poulin hebben geschreven over de verschillende *vitae* van Sint-Genoveva van Parijs.¹⁹ In het kielzog van deze publicatie ontstonden verschillende studies, die met elkaar gemeen hebben dat ze steunen op een minutieus onderzoek van herwerkte teksten.²⁰ Het voordeel van een dergelijke benadering is dat ze licht werpt op de ontstaansreden van een *réécriture*. Er zijn volgens Goullet immers verschillende redenen om een hagiografische tekst te herschrijven: de vorige versie is verdwenen; de vroegere teksten zijn stilistisch gedateerd; of de historische, politieke, culturele of sociale context is veranderd en men wil de tekst aanpassen aan de smaak van de tijd en er eventueel een nieuwe betekenislaag aan geven. Een vergelijking tussen verschillende versies laat duidelijk de historische context achter de opeenvolgende redacties zien.²¹ Deze methode hanteer ik ook voor mijn masterproef.

2. Probleemstelling en opzet van het onderzoek

Volgens het achtste-eeuwse heiligenleven van Donatus werd de heilige Trudo geboren in de eerste helft van de zevende eeuw, in de streek van Haspengouw. Een nauwkeurigere bepaling van Trudo’s geboorteplaats is omwille van twee redenen niet mogelijk. Er was zowel sprake van een grote spreiding, als van een grote omvang van Trudo’s ouderlijke bezittingen in deze

¹⁵ R. AIGRAIN, *L'hagiographie: ses sources, ses méthodes, son histoire*, 2e uitg. door R. GODDING, Brussel, 2000, 224.

¹⁶ *Ibid.*, 164.

¹⁷ GOULLET en HEINZELMANN, *La réécriture hagiographique dans l'Occident médiéval*, 131.

¹⁸ *Ibid.*, 110.

¹⁹ M. HEINZELMANN en J.-C. POULIN, *Les Vies anciennes de Sainte Geneviève de Paris* (Bibliothèque de l'EPHE, IVe section, t. 129), Parijs, 1986.

²⁰ GOULLET, *Ecriture et réécriture hagiographiques*, 15.

²¹ *Ibid.*, 230.

grote gouw ten tijde van de Merovingers. Bovendien bezaten Trudo's ouders eigendommen in meer verafgelegen gebieden, zoals in het bisdom Verdun.²² Zijn ouders waren volgens de *vita* van Donatus zeer rijk en behoorden tot adellijke Frankische geslachten, maar Trudo verkoos het geestelijke leven boven het wereldlijke.²³ Hij zou naar Metz zijn getrokken, waar hij rond 655 tot priester werd gewijd. Donatus bericht verder hoe Trudo, weergekeerd naar zijn geboortestreek, op de plek *Sarchinium* (Zerkingen, waar in de elfde eeuw de stad Sint-Truiden ontstond) een kerk en een klooster stichtte ter ere van de heiligen Quintinus en Remigius. Deze stichting volgde vermoedelijk vanaf de achtste eeuw de regel van Benedictus, en trok jaarlijks tientallen pelgrims aan.²⁴ Trudo overleed op 23 november 693 en werd in het klooster begraven.²⁵

Rond Trudo's leven ontstond een rijke tekstuele traditie. Hij is het onderwerp geworden van verschillende levensbeschrijvingen; er zijn meer bepaald vijf Latijnse en zes volkstalige *vitae* aan hem gewijd. Verder komt hij ook in andere *vitae* aan bod. Een aantal van deze hagiografische teksten weerspiegelt de bijzondere juridische situatie waarin de abdij van Sint-Truiden zich in de vroege middeleeuwen bevond. Ze was immers sinds haar stichting een eigenklooster van de bisschop van Metz in het niet direct aangrenzende bisdom Tongeren-Maastricht.²⁶ Die vreemde situatie eindigde pas in 1227, toen de bisschop van Metz het gezag overdroeg aan zijn collega in Luik, in ruil voor gronden in Maidières (nabij Nancy).²⁷ De bijzondere positie van de abdij vindt haar oorsprong – althans volgens de eerder vermelde *Vita prima sancti Trudonis* van Donatus – in de schenking van Sint-Trudo's goederen aan bisschop Chlodulf van Metz (654/655-670/686).²⁸ Het relaas van Trudo's schenking in dit heiligenleven werd als hypotekst door meerdere auteurs overgenomen en aangepast

²² Matthias Werner heeft in zijn prosopografische studie van de heersende families in het vroegkarolingische Luikse gebied een omschrijving gegeven van het vermoedelijke bezit van de heilige Trudo; M. WERNER, *Der Lütticher Raum in frühkarolingischer Zeit: Untersuchungen zur Geschichte einer karolingischen Stammlandschaft* (Veröffentlichungen des Max-Planck-Instituts für Geschichte, 62), Göttingen, 1980, 73-93.

²³ G. BOES, *L'abbaye de Saint-Trond. Des origines jusqu'à 1155*, Tongeren, 1970, 20; M. VAN UYTFANGHE, *Lexikon des Mittelalters*, 'Trudo, Saint, ca. 628/30-ca. 690/93'.

²⁴ T. BAUER, *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, 'Trudo, Heiliger (7. Jhd.)'.

²⁵ Volgens Diederik, de schrijver van de *vita secunda*, zou Trudo in het jaar 693 overleden zijn. Aangezien hij vier eeuwen na de feiten schreef, lijkt deze exacte datering onwaarschijnlijk. Het staat wel vast dat Trudo's dood die van Pepijn van Herstal voorafgaat (714); J. L. CHARLES, *La ville de Saint-Trond au moyen âge: des origines à la fin du XIVe siècle* (Bibliothèque de la Faculté de philosophie et lettres de l'Université de Liège. Fascicule CLXXIII), Parijs, 1965, 77; VAN UYTFANGHE, *Lexikon des Mittelalters*, 'Trudo, Saint, ca. 628/30-ca. 690/93'; het *martyrologium* van Wissembourg bevestigt de sterfdag: *Martyrologium Hieronymianum*, in J. DE BACKER en C. DE SMEDT ed., *Acta sanctorum novembris tomii pars prior*, Brussel, 1894, 146.

²⁶ CHARLES, *La ville de Saint-Trond*, 77-79.

²⁷ *Ibid.*, 84; deze overdracht werd zorgvuldig opgetekend in het *cartularium* van de bisschop van Luik, zie: *Cartulaire de l'église Saint-Lambert de Liège*, S. BORMANS en E. SCHOOLMEESTERS ed. (Académie royale de Belgique. Commission royale d'histoire. Publications in 4), I, Brussel, 1893, 221-235.

²⁸ BOES, *L'abbaye de Saint-Trond*, 34.

naargelang hun eigen wensen en intenties. Stuk voor stuk zullen hun werken in deze masterproef het onderwerp van analyse zijn om de opvattingen van de hagiografen over het gezag van de bisschop van Metz ten overstaan van de abdij van Sint-Truiden te achterhalen. Enkele van deze hagiografische werken waren al eerder het onderwerp van een uitgebreide analyse; dit onderzoek richt zich echter op een gemeenschappelijke studie van de teksten, zodat belangrijke thema's meer belicht worden dan in een *close up view* van één bepaalde tekst. Het doel van dit onderzoek bestaat dus uit een discoursanalyse van de hagiografieën om de visie van de hagiografen over de relatie tussen de bisschop van Metz en de abdij van Sint-Truiden te achterhalen en deze te kaderen in de historische context waarin de teksten opgesteld zijn. Zij gebruikten immers “het woord als zwaard” om deze relatie te interpreteren of te legitimeren, vandaar de titel van mijn masterproef.

Zoals uit mijn verder betoog zal blijken, tekenen zich op basis van de herkomst en de motieven van de schrijvers drie groepen af. In deze masterproef komen de onderstaande hagiografische teksten aan bod:

De groep van Metz

- De *Vita prima sancti Trudonis* werd tussen 784 en 791 geschreven door Donatus, een diaken uit Metz, in opdracht van aartsbisschop Angelram van Metz (784-791). Uitgave: DONATUS, *Vita Trudonis confessoris Hasbaniensis auctore Donato*, in W. LEVISON ed., *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Merovingicarum*, VI, Hannover, 1913, 273-298.
- Een anonieme monnik uit de Sint-Arnulfabdij te Metz schreef de *Vita sancti Chlodulphi* aan het einde van de tiende of in de eerste helft van de elfde eeuw. Uitgave: *Vita sancti Chlodulphi episcopi Metensis*, in G. HENSCHENIUS ed., *Acta sanctorum quotquot toto urbe coluntur, vel à catholicis scriptoribus celebrantur, quae ex latinis et graecis Junii Tomus II*, Antwerpen, 1698, 125-131.

De groep van Luik

- De *Vita prima sancti Remacli* werd opgesteld door een onbekende monnik uit de abdij van Stavelot (in het bisdom Luik) in de eerste helft van de negende eeuw. Uitgave: *Remaclus confessor episcopus Trajectensis, ac dein abbas Stabulensis*, in J. PINIUS ed., *Acta sanctorum quotquot toto urbe coluntur, vel à catholicis scriptoribus celebrantur, quae ex latinis et graecis Septembris Tomus I*, Antwerpen, 1746, 692-695.

- Abt Heriger van Lobbes schreef tussen 972 en 980, in opdracht van bisschop Notger van Luik, de *Vita secunda sancti Remacii*, die hij later ook in zijn *Gesta episcoporum Tungrensium, Trajectensium et Leodiensium* incorporeerde.

Uitgave: HERIGER LOBIENSIS, *Herigeri gesta episcoporum Leodiensium*, in R. KÖPKE ed., *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores*, VII, Hannover, 1846, 180-189.

De groep van Sint-Truiden

- Diederik, monnik en van 1099 tot 1107 abt van Sint-Truiden, heeft tussen 1083 en 1093 een nieuwe versie van het heiligenleven van Sint-Trudo gemaakt, de *Vita secunda sancti Trudonis*.

Uitgave: THEODORICUS, *Vita sancti Trudonis*, in F. MERTENS ed., *Kritische Uitgave van Diederiks 'Leven van de Heilige Trudo'*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven, Departement Geschiedenis, 1963, 1-70.

- Rond 1114 voltooide abt Rodulfus van Sint-Truiden zijn *Gesta abbatum Trudonensium*, waarin hij de geschiedenis van de abdij vertelt vanaf abt Adelardus I (999-1034) tot aan het begin van Rodulfus' eigen abbatiaat. De eerste anonieme continuator zette zijn werk voort tot het jaar 1138.

Uitgave: *Kroniek van de abdij van Sint-Truiden. 1: 628-1138*, J. ALBERTS, J.C.G.M. JANSEN en E. LAVIGNE ed., Leeuwarden, 1988.²⁹

Omdat de *Vita prima Sancti Trudonis* van Donatus een belangrijke plaats inneemt in mijn masterproef, heb ik het heiligenleven in zijn geheel vertaald; dit vanuit het opzet om een wetenschappelijke vertaling te maken in samenwerking met de Historische Kring van Sint-Truiden. Van de andere bronnen die ik aanwend voor het onderzoek, vertaal ik enkel de cruciale passages. Alle vertalingen zijn achteraan te vinden in de bijlage, met uitzondering van de *Vita secunda sancti Trudonis*. Het gaat hierbij om een werkvertaling, dus een foutloze tekst is niet gegarandeerd.

²⁹ De naam van de uitgave doet foutief vermoeden dat het om een kroniek gaat. De Latijnse titel *Gesta abbatum Trudonensium* is een betere aanduiding van het genre waartoe het werk behoort.

I. De belangen van Metz

Het eerste heiligenleven dat over de bijzondere juridische situatie van de abdij van Sint-Truiden bericht, wordt opgesteld in de entourage van de bisschop van Metz. De *Vita prima sancti Trudonis* (ook gekend als de *Vita prima Trudonis Hasbaniensis*) vormt de basis van dit hoofdstuk, omdat de verborgen agenda van deze *vita* het uitgangspunt is van mijn onderzoek. Daarnaast komt de *Vita sancti Chlodulphi* aan bod.

1. Het woord als zwaard: de *Vita prima Trudonis Hasbaniensis*

1.1. De *Vita prima Trudonis*: datering, auteurschap en ontstaanscontext

Datering en auteurschap

Hoewel Donatus, de schrijver, zichzelf in zijn proloog bij naam noemt, ontstond er rond het auteurschap van de *Vita prima* een historiografisch debat. De latere toevoeging van de proloog, epiloog en inhoudstafel in het oudste bekende handschrift, een manuscript uit de negende eeuw dat nu in Den Haag bewaard wordt, deed immers twijfel rijzen.³⁰ Bovendien vernoemde Diederik in de proloog van de elfde-eeuwse *Vita secunda* zowel Donatus als een zekere Guicardus als zijn voorgangers in de literaire traditie rond de heilige Trudo.³¹ Op basis van de handschriftelijke overlevering betoogde Hubert Kesters dat Donatus hoofdstuk 1 tot 21 zou hebben geschreven en dat Guicardus later hoofdstuk 22 tot 32 heeft toegevoegd.³² Daarenboven zijn deze laatste hoofdstukken, over de mirakelen na Trudo's dood, veel beknopter. Maurice Coens en Adriaan Verhulst weerleggen echter de stelling van Kesters door te bewijzen dat deze Guicardus niemand anders is dan Wichardus, die tussen 1034 tot 1058 abt van de Sint-Pietersabdij te Gent was. Dit sluit zijn auteurschap van de *Vita prima* uit; zodoende kunnen we alle hoofdstukken van de *Vita prima* aan Donatus toekennen. Wellicht maakte hij een verkorte bewerking van dit heiligenleven, maar deze tekst werd tot op heden nog niet teruggevonden. Diederik was op de hoogte van Wichardus' versie omdat hij enkele jaren in de Sint-Pietersabdij verbleef wegens onlusten in de abdij van Sint-Truiden.³³

³⁰ De tekst dateert volgens Hubert Kesters (op basis van een handschriftstudie) immers uit de negende eeuw, de index, proloog en de *vita* daarentegen uit de tiende eeuw; H. KESTERS, 'Notes sur la Vita Trudonis', *Bulletin de la Société d'Art et d'Histoire du diocèse de Liège*, 39 (1955), 190; ook Boeren volgt deze datering in zijn handschriftencatalogus: P.C. BOEREN, *Meermannno-Westreenianum*, Den Haag, 1977, 7.

³¹ M. COENS, 'Utriusque linguae peritus. En marge d'un prologue de Thierry de Saint-Trond', *Analecta bollandiana*, 76 (1958), 121.

³² Enkele handschriften bevatten immers enkel hoofdstuk 1 tot 21, zijnde het verhaal van Trudo tot aan zijn dood – zie: KESTERS, 'Notes sur la Vita Trudonis', 187-204.

³³ *Handschriften uit de abdij van Sint-Truiden*, Leuven, 1986, 110; P. PIEYNS-RIGO, 'Abbaye de Saint-Trond', U. BERLIÈRE ea. red., *Monasticon belge. Volume 6: Province de Limbourg*, Luik, 1976, 38.

Bovendien verklaart Coens de latere toevoegingen van de proloog, de inhoudstafel en de epiloog in het handschrift van Den Haag door te stellen dat het manuscript eerst diende als liturgische tekst en deze delen dus niet vereist waren.³⁴

Sinds Wilhelm Levisons uitgave van de *Vita prima* zijn ook de meningen over de datering van de tekst verdeeld. Sylvain Balau concludeert dat Donatus de *vita* schreef tussen 768 en 791, op verzoek van bisschop Angelram.³⁵ Balau meent bovendien dat de opsteldatum dicht bij 768 ligt, aangezien de biograaf slechts drie feiten meedeelt van na de dood van Pepijn de Korte in 768, en die als “onlangs” aanduidt.³⁶ Léon Van der Essen volgt hem hierin en voegt eraan toe dat Donatus zijn opdrachtgever in de proloog een lang leven toewenst, iets wat volgens Van der Essen meer gepast is aan het begin van diens episcopaat. Hij gebruikt hiervoor echter een verouderde teksteditie uit de *Acta Sanctorum Belgii Selecta* en heeft dus niet gezien dat de zinsnede een latere toevoeging is.³⁷ Maurice Coens meent daarentegen dat Donatus de *Vita prima* schreef tussen 784 en 791. Hij komt tot die constatering omdat de schrijver zijn opdrachtgever Angelram ‘aartsbisschop’ noemt, een titel die deze laatste droeg van 784 tot aan zijn dood in 791.³⁸ Dit is de meest plausibele datering, omdat Angelram voor het eerst met de titel aartsbisschop wordt aangeduid in een oorkonde van Karel de Grote uit 788.³⁹

Donatus, een diaken van Metz

Donatus zou volgens Diederik, de schrijver van de *Vita secunda*, geboren zijn in Haspengouw. Later trok hij naar Metz om diaken te worden. Dit wordt bevestigd door het feit dat Donatus op de hoogte is van verschillende plaatsen in Haspengouw; hij beschrijft plekken als Zepperen, Sint-Truiden en Trognée in detail. Bovendien schrijft Donatus de brand van Metz in de vijfde eeuw aan de Vandalen toe, en hij gebruikt voor Angelram de titel

³⁴ COENS, ‘*Utriusque linguae peritus*’, 125.

³⁵ Angelram was aartsbisschop tussen 784 en 791; S. BALAU, *Les sources de l'histoire de Liège au Moyen Age, Etude critique*, Brussel, 1903, 49.

³⁶ *Ibid.*, 50.

³⁷ Van der Essen gebruikt de editie van J. GHESQUIERE, C. SMET EN J.-F. THYS ed., *Acta Sanctorum Belgii Selecta*, V, Brussel, 1789 – zij hebben naar ik vermoed een elfde-eeuws handschrift met interpolaties van een kopiist getranscribeerd, het oudste handschrift (uit de negende eeuw) bevat deze zinsnede alleszins niet; L. VAN DER ESSEN, *Etude critique et littéraire sur les Vitae des saints mérovingiens de l'ancienne Belgique*, (Université de Louvain. Recueil de travaux publiés par les membres des conférences d'histoire et de philologie, 1^é série, 17), Leuven, 1907, 93.

³⁸ M. COENS, ‘Les saints particulièrement honorés à l’abbaye de Saint-Trond’, 90.

³⁹ *Die Urkunden Pippins, Karlmanns und Karls des Grossen*, E. MÜHLBACHER ed. (Monumenta Germaniae Historica – Diplomatum Karolinorum 1), Hannover, 1906, 218-219: oorkonde van Karel de Grote, 11 juni 788.

‘aartsbisschop’; twee elementen die in de schrijverstraditie van Metz vaker aan bod komen.⁴⁰ Dat wijst erop dat de auteur in de stad verbleef voor of tijdens het opstellen van het heiligenleven.⁴¹ Deze stelling wordt kracht bijgezet doordat een zekere Donatus in 770 een oorkonde van bisschop Angelram voor de abdij van Gorze ondertekende, en dus tot diens entourage behoorde.⁴² Dit weerlegt dus de vroegere hypothese van Joseph Ghèsquiere, die Donatus als een Truiense monnik beschouwde.⁴³ Desiderius-Adolf Stracke bewees in 1926 al dat dit onwaarschijnlijk is, aangezien de schrijver van de *vita* afstandelijke bewoordingen hanteert als hij over de abdij van Sint-Truiden schrijft.⁴⁴ Verder is er over de schrijver weinig geweten. Wel was Donatus met de *vita* over Sint-Trudo niet aan zijn proefstuk toe. Hoewel er geen zekerheid over bestaat, schrijft Levison de *Vita Ermenlandi abbatis Antrensis*, een heiligenleven over Hermenland, de eerste abt van Indre (dichtbij Nantes), aan hem toe.⁴⁵ Zoals verder zal blijken, getuigt zijn schrijfstijl alleszins van een grote literaire bekwaamheid.

Bronnen

Donatus schreef het heiligenleven tussen 784 en 791, ongeveer negentig jaar na het overlijden van de heilige Trudo.⁴⁶ Het is daarom onwaarschijnlijk dat de schrijver ooggetuigen heeft gesproken, dus moest hij andere bronnen aanwenden. Desiderius-Adolf Stracke vermoedt, in navolging van Ghèsquiere, dat er een ouder Frankisch heiligenleven bestond waarop Donatus zijn relaas baseerde, een stelling die hij ook ten aanzien van andere heiligenlevens verdedigt. Deze conclusie vloeit voort uit een zinsnede uit de proloog van Diederiks *vita*. Hij gebruikt voor zijn voorgangers als hagiografen, namelijk Donatus en Guicardus, immers de uitdrukking *utriusque linguae periti* (“bedreven in beide talen”). Stracke meent dat Diederik hiermee het Latijn en het West-Frankisch bedoelt, en dat Donatus bijgevolg een Frankisch

⁴⁰ Ook Paulus Diaconus schreef in zijn *Liber de episcopis Mettensibus* (rond 784) de brand van Metz toe aan de Vandalen: zie D. KEMPF, ‘Paul the Deacon’s *Liber de Episcopis Mettensibus* and the role of Metz in the Carolingian Realm’, *Journal of Medieval History*, 30 (2004), 293-294.

⁴¹ BALAU, *Les sources de l’histoire de Liège*, 49.

⁴² O.G. OEXLE, ‘Die Karolinger und die Stadt des heiligen Arnulf’, *Frühmittelalterliche Studien*, 1 (1967), 295; *Cartulaire de l’abbaye de Gorze ms. 826 de la Bibliothèque de Metz*, A. D’HERBOMEZ ed. (Mettensia: mémoires et documents publiés par la société nationale des antiquaires de France, II), Parijs, 1898, 28-31: oorkonde van bisschop Angelram van Metz, 770.

⁴³ GHESQUIERE, SMET EN THYS ed., *Acta Sanctorum Belgii Selecta*, V, 1-23.

⁴⁴ D.A. STRACKE, ‘Een oud nederlandsch heiligenleven uit de VIII^{de} eeuw’, *Historisch Tijdschrift*, 5 (1926), 40-44; hoewel veel hypotheses van Stracke later werden weerlegd, blijft dit een zinnig argument.

⁴⁵ DONATUS, *Vita Trudonis confessoris Hasbaniensis auctore Donato*, in W. LEVISON ed., *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Merovingicarum*, VI, Hannover, 1913, 264.

⁴⁶ Volgens Diederik, de schrijver van de *vita secunda*, zou Trudo in het jaar 693 overleden zijn. Aangezien hij vier eeuwen na de feiten schreef, lijkt deze exacte datering onwaarschijnlijk. Het staat wel vast dat Trudo’s dood die van Pepijn van Herstal voorafgaat (714); CHARLES, *La ville de Saint-Trond*, 77; VAN UYTFANGHE, *Lexikon des Mittelalters*, ‘Trudo, Saint, ca. 628/30-ca. 690/93’.

heiligenleven in het Latijn zou vertaald hebben.⁴⁷ Coens verwierp ondertussen deze hypothese. Hij onderzocht het gebruik van de zinsnede in andere literaire teksten en constateert dat schrijvers hiermee quasi altijd kennis van Latijn en Grieks aanduiden. Dat geldt ook voor Donatus, aangezien hij in de proloog van de *Vita prima* enkele Griekse woorden hanteert.⁴⁸ Stracke dient Coens van antwoord in een haast polemisch artikel, maar slaagt er niet in de argumenten van Coens te weerleggen.⁴⁹

Wilhelm Levison meent aan de andere kant dat Donatus een oorkonde, waarin Trudo het domein *Sarchinium* aan de bisschop van Metz schonk, tijdens het schrijven voor zich had.⁵⁰ Léon van der Essen wijst deze denkpiste af en schrijft dat Donatus op geen enkel moment beroep doet op geschreven bronnen en alleen kon berusten op mondelinge traditie.⁵¹ Op deze stelling kom ik verder in het hoofdstuk terug.

Handschriftenoverlevering en tekstuele traditie

Donatus' werk kende een grote verspreiding. Levison vermeldt vijftien handschriften, waarvan hij de tekstvarianten bespreekt.⁵² Het *stemma codicum* dat hij opstelt, is echter behoorlijk warrig. Bovendien meent Hubert Kesters dat Levison een zware fout begaat door te veronderstellen dat enkel de volledige manuscripten – dat wil zeggen, deze die de tekst van de *Vita*, de proloog, de inhoudstafel en de epiloog bevatten – de juiste tekst hebben.⁵³ Een nieuwe studie van de handschriftenoverlevering is dus aangewezen. Ik beperk me hier enkel tot het aanduiden van de bewaarde handschriften, chronologisch gerangschikt (huidige bewaarplaats, eeuw, herkomst, samenstelling handschrift).⁵⁴

⁴⁷ STRACKE, 'Een oud nederlandsch heiligenleven uit de VIII^{de} eeuw', 136-148.

⁴⁸ COENS, 'Utriusque linguae peritus', 118-150.

⁴⁹ D.A. STRACKE, 'Over de antiquissima vita Trudonis', *Ons Geestelijk Erf*, 39 (1965), 272-298.

⁵⁰ DONATUS, *Vita Trudonis confessoris Hasbaniensis*, 266.

⁵¹ VAN DER ESSEN, *Etude critique et littéraire sur les Vitae des saints mérovingiens*, 94.

⁵² DONATUS, *Vita Trudonis confessoris Hasbaniensis*, 267-269.

⁵³ KESTERS, 'Notes sur la Vita Trudonis', 189-190.

⁵⁴ Deze lijst is gebaseerd op de volgende handschriftencatalogi: BOEREN, *Meermanno-Westreenianum*, 7; J.M.M. VAN DEN GHEYN, *Bibliothèque royale de Belgique. 5: Histoire, Hagiographie*, Brussel, 1905, 135-141, 194-199, 217-219, 241-242, 271-272; H. HAGEN, *Catalogus Codicum Bernensium*, Hildesheim, 1974, 235-236; A. DEROLEZ, *Universiteitsbibliotheek te Gent* (Uitgaven van de centrale bibliotheek), Gent, 1977, 27; J. MONTAGUE RHODES, *Corpus Christi College Cambridge*, I, Cambridge, 1912, 21-30; *Bodleian Library Electronic Catalogue of Medieval & Renaissance Manuscripts*, 'MSS. Fell'; M. COENS, 'Bibliotheca civitatis Treverensis', *Analecta Bollandiana*, 52 (1934), 218-220, 241-243; *BnF archives et manuscrits – Collections*, 'Latin 5308'; J. MARX, *Seminar-Bibliothek zu Trier*, (Trierisches Archiv. Ergänzungshefte XIII.), Trier, 1912, 32-33; *Manuscrits des bibliothèques publiques des départements*, III, Parijs, 1861, 317; R.A. BASKERVILLE MYNORS en R.M. THOMPSON, *Hereford Cathedral Library*, Woodbridge, 1993, 110-112; M. GRANDJEAN, *Bibliothèque de l'université de Liège – Catalogue des Manuscrits*, Luik, 1875, 135-166; J. STAENDER, *Bibliotheca Paulina Monasteriensi catalogus*, Wroclaw, 1889, 54; M. COENS, *Catalogus codicum hagiographicorum latinorum archivi historici civitatis Coloniensis* (*Analecta Bollandiana*, 61), Brussel, 1943, 182-183; F. UNTERKIRCHER, *Bibliothèque Nationale d'Autriche*, Brussel, 1962, 77-78; H. MORETUS, 'Cat.

1. DEN HAAG, Rijksmuseum Meermanno-Westreenianum, nr. 10BZ, f. 1-66, 9e-10e eeuw, Sint-Jacquesabdij van Luik, samen met *Vita Eucherii*.⁵⁵
2. BRUSSEL, Koninklijke Bibliotheek, nr. 3236, f. 140-162, 10e eeuw, wellicht uit het bisdom Luik, acht heiligenlevens.⁵⁶
3. BERN, Stadt- und Burgerbibliothek, nr. 2A 168, f. 203-219v, 10^e/11^e eeuw, Sint-Symphoriusabdij van Metz, zestien heiligenlevens.
4. GENT, Universiteitsbibliotheek, nr. 307, f. 102-122, 11^e eeuw, Sint-Maximinusabdij van Trier, *legendarium*.
5. BRUSSEL, Koninklijke Bibliotheek, nr. 3286, f. 2-25, 11^e eeuw, abdij van Saint-Ghislain, tien heiligenlevens.
6. CAMBRIDGE, Corpus Christi College, nr. 9, f. 345-361, 11^e eeuw, Worcester, *legendarium*.
7. OXFORD, Bodleian Library, Fell nr. 8688, f. 163-174, 12^e eeuw, Salisbury, *legendarium*.
8. BRUSSEL, Koninklijke Bibliotheek, nr. 3228, f. 67v-78v, 12^e eeuw, Sint-Laurentabdij van Luik, *legendarium*.
9. BRUSSEL, Koninklijke Bibliotheek, nr. IV. 0011, f. 70v-71, 12e eeuw, herkomst onbekend, vijftien heiligenlevens.
10. TRIER, Stadtbibliothek, nr. 1160, f. 104-114v, 12e eeuw, Sint-Matthiasabdij van Trier, acht heiligenlevens.
11. BRUSSEL, Koninklijke Bibliotheek, nr. 3221, vol. II f. 6-9, 12e/13e eeuw, Frankrijk?, *legendarium*.
12. PARIS, Bibliothèque Nationale de France, nr. 5308, f. 302-309v, 12e/13e eeuw, herkomst onbekend, *legendarium*.
13. TRIER, Bibliothek des Bischöflichen Priesterseminars, nr. 36, f. 154-162v, 13e eeuw, Sint-Maximinusabdij van Trier, *legendarium*.
14. BRUSSEL, Koninklijke Bibliotheek, nr. 3176, f. 75v-79, 13e eeuw, Saint-Saulveabdij van Valenciennes, *legendarium*.

lat. Mus. Bolland.', *Analecta Bollandiana*, 24 (1905), 463; P.J. BECKER en T. BRANDIS, *Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz Berlin*, II, Wiesbaden, 1985, 247-250.

⁵⁵ Zowel volgens Coens als Boeren was dit manuscript een geschenk van de abdij van Sint-Truiden aan de Sint-Jacquesabdij; BOEREN, *Meermanno-Westreenianum*, 7; COENS, 'Utriusque linguae peritus', 125 – ze halen er echter geen argumenten voor aan.

⁵⁶ Zes van de acht heiligenlevens uit het handschrift gaan over bisschoppen van Luik of hun voorgangers, de bisschoppen van Maastricht.

15. SAINT-OMER, Bibliothèque de l'Agglomération, nr. 716, f. 176-181, 13e eeuw, abdij van Clairmarais, *legendarium*.
16. HEREFORD, Cathedral Library, nr. P.VII.6, f. 83-90v, 13e eeuw, kathedraal van Hereford, *legendarium*.
17. LIÈGE, Bibliothèque Universitaire, nr. 210, f. 128-137v, 14e eeuw, abdij van Sint-Truiden, *legendarium*.
18. MÜNSTER, Universitäts- und Landesbibliothek, nr. 217, foliumnummer onbekend, 15e eeuw, abdij van Paderborn, vijftien heiligenlevens.
19. KÖLN, Stadtbibliothek, nr. 140, f. 118v-133, 15e eeuw, broederschap van het Heilige Kruis van Keulen, vijftien heiligenlevens.
20. WIEN, Österreichische Nationalbibliothek, nr. N 12754, f. 202v-210v, 15^e eeuw, herkomst onbekend, *legendarium*.
21. BRUSSEL, Museum Bollandianum, nr. 465, f. 1-7v, 15^e eeuw, herkomst onbekend, alleen.
22. TRIER, Stadtbibliothek, nr. 1178, f. 105-115v, 15^e eeuw, *Beate Marie ad martyres*-abdij van Trier, *legendarium*.
23. BERLIN, Staatsbibliothek zu Berlin, Preußischer Kulturbesitz Theologischen lateinischen Handschriften nr. 706, f. 179-198, 15^e eeuw, Sint-Barbaraklooster van Keulen, *legendarium*.
24. WIEN, Österreichische Nationalbibliothek, nr. N 12706, f. 65-72v, 15^e eeuw, abdij van Rooklooster, *legendarium*.

De herkomst van de handschriften kan in drie geografische gebieden ingedeeld worden. Ten eerste is er het gebied van het huidige België en Noord-Frankrijk, waar er zeven handschriften opgesteld werden. Ten tweede komen er drie handschriften uit het zuiden van Groot-Brittannië. Ten derde zijn veruit de meeste manuscripten opgesteld in het huidige Duitsland, waar de verering van Sint-Trudo blijkbaar niet gering was. Bovendien verschijnt de tekst van de *Vita prima Trudonis* daar niet alleen in *legendaria*, maar ook in handschriften met een kleinere verzameling *vitae*. Het feit dat uitgerekend dit heiligenleven in een dergelijk handschrift van een klooster werd opgenomen, wijst op een meer gerichte verering van de heilige Trudo. Anders gesteld: de *vita* verdwijnt niet naar de achtergrond in een grote collectie, maar krijgt een centrale plaats in de liturgie van een klooster.

In de daarop volgende eeuwen werd de *Vita prima* niet alleen gekopieerd, maar ook meermaals herwerkt. In 1093 stelde Diederik de *Vita secunda Sancti Trudonis* op. Hij voegde geen nieuwe informatie aan het heiligenleven van Donatus toe, maar herschreef het in

bloemrijk en ingewikkeld Latijn. Zowel de *Vita prima* als de *vita secunda* werden in het Middelnederlands vertaald en in rijm gezet, en de verhalen leenden zich ook tot bewerkingen voor toneel.⁵⁷ Ook Donatus' stijl kende enkele navolgers. Zijn *vita* diende als voorbeeld voor andere hagiografieën, onder andere de *Vita prima Sancti Remacii* en de *Vita Sancti Chlodulphi*, die in deze masterproef ook zullen besproken worden.⁵⁸ De auteurs van deze *vitae* ontleenden meerdere passages uit zijn werk.

Aartsbisschop Angelram: bisschop, abt en kapelaan

Donatus draagt zijn heiligenleven op aan aartsbisschop Angelram. Wie is die figuur en wat was zijn relatie met de abdij van Sint-Truiden? Angelram, in documenten ook Angilramnus, Ingelramnus en Engilramnus genoemd, kreeg in de abdij van Gorze en later in die van Sint-Nabor zijn opleiding. Hij werd in 768 bisschop van Metz en volgde daarmee Chrodegang op.⁵⁹ Daarnaast was hij vanaf 784 ook aartskapelaan van Karel de Grote (768-814), van wie hij in datzelfde jaar de titel 'aartsbisschop' kreeg. Zijn functie van aartskapelaan plaatste hem aan het hoofd van de geestelijken van de *Hofkapelle*, en gaf hem de bevoegdheid om alle kerkelijke zaken te regelen die aan de vorst werd voorgelegd.⁶⁰ Auguste Humbert meent dat hij vanaf dan voortdurend in de hofhouding van Karel de Grote verbleef.⁶¹ Angelram culmineerde die ambten met het abbatiaat van Sens (Frankrijk, departement Yonne), Frauenchiemsee (Duitsland, nabij München), Senones (Frankrijk, departement Vogezes) en Sint-Truiden.⁶² Hij liet zich daarvoor vertegenwoordigen door een proost en bestuurdde deze abdijen van veraf. Naast bestuurlijke functies hield Angelram zich ook bezig met literatuur. Alcuinus droeg verschillende gedichten aan hem op, en zelf schreef Angelram vermoedelijk de *Versus de episcopis Mettensibus*, een korte kroniek. Hij gaf bovendien niet alleen Donatus de opdracht om de *Vita prima Trudonis* te schrijven, maar vroeg ook aan Paulus Diaconus om een geschiedenis van de bisschoppen van Metz op te stellen.⁶³ In 791 overleed aartsbisschop Angelram tijdens een campagne van Karel de Grote tegen de Avaren. Hij werd begraven in de

⁵⁷ J. DESCHAMPS, *Fragmenten van twee middelnederlandse levens van Sint-Trudo*, Oudenaarde, 1963, 5-10; PIEYNS-RIGO, 'Abbaye de Saint-Trond', 13-14.

⁵⁸ G. WULMS, *Sint Trudo in de literatuur* (Appel-Speciaal, volume 2), Sint-Truiden, 1977, 7-8.

⁵⁹ A. HUMBERT, *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques*, 'Angilramne'.

⁶⁰ Over de geschiedenis van de *Hofkapelle* en een uitgebreide omschrijving van de bevoegdheden van de aartskapelaan, zie: J. FLECKENSTEIN, *Die Hofkapelle der deutschen Könige. 1: Grundlegung, die karolingische Hofkapelle* (Monumenta Germaniae Historica. Schriften Band 16, 1), Stuttgart, 1959, 45-56.

⁶¹ HUMBERT, 'Angilramne'

⁶² In deze laatste functie ging Chrodegang, bisschop van Metz en tevens afkomstig uit Haspengouw, hem vooraf; D. KEMPF, *Lexikon des Mittelalters*, 'Chrodegang, bishop of Metz, c. 712-766'.

⁶³ D. KEMPF, *Lexikon des Mittelalters*, 'Angilram, bishop of Metz, d. 791'; N. HÄRING, *Lexikon des Mittelalters*, 'Angilram, bishop of Metz'.

abdij van Sint-Nabor te Metz, één van de kloosters die hij tijdens zijn leven fel had gesponsord.⁶⁴

Metz: hoofdstad van Austrasië, lieveling van de Karolingers

Metz was de hoofdplaats van Austrasië, één van de vier rijken die ontstonden bij het uiteenvallen van het Frankische rijk na de dood van Clovis in 511. Ook toen de dynastie van de Karolingers die van de Merovingers afloste, bleef de stad haar bevoorrechte plaats behouden.⁶⁵ Hoewel ze onder Karel de Grote haar functie als hoofdplaats moest afstaan aan Aken, was Metz immers één van de favorieten van de Karolingische vorsten. Het hof verbleef er vaak, en de abdij van Sint-Arnulf was de begraafplaats van verscheidene leden van de koninklijke familie.⁶⁶

Dankzij de privileges die de stad genoot, kende haar handelsnetwerk in de vroege middeleeuwen een sterke ontwikkeling. Dagelijks werden producten als zout, hout en laken verhandeld, en ook de jaarmarkten hadden een grote aantrekkingskracht.⁶⁷ De bevolking groeide daardoor gestaag; René Bour schat het aantal in de achtste eeuw op vijf- à tienduizend, een significant bevolkingspeil voor die tijd.⁶⁸ Dit doet hij op basis van een lijst van alle kerken in Metz binnen en buiten de stadsomwalling. Op deze lijst, wellicht opgesteld door bisschop Chrodegang in het midden van de achtste eeuw, staan niet minder dan 36 kerken.⁶⁹ Of die schatting overdreven is, weten we niet, maar ook in de late middeleeuwen was Metz een stad van grote omvang. Jean Schneider berekende op basis van verschillende bronnen het bevolkingsaantal rond 1250 en kwam uit op dertigduizend inwoners.⁷⁰

Op cultureel vlak bloeide de stad eveneens. Haar klooster- en kapittelscholen stonden bekend om het onderwijs in Latijn, kerkgeschiedenis en enkele wetenschappen. Door de onderwijspolitiek van Karel de Grote verwierven de scholen een grote faam en trokken ze

⁶⁴ KEMPF, 'Angilram, bishop of Metz, d. 7; BOES, *L'abbaye de Saint-Trond*, 51-52.

⁶⁵ R. BOUR, *Histoire de Metz*, 2de uitg., Metz, 2007, 39; C. BRACHMANN, 'Tradition and Innovation: Archbishop Chrodegang (742-66) and the Thirteenth-Century Family of Churches at Metz', *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, 63 (2000), 25-26.

⁶⁶ Onder andere Hildegard, de derde vrouw van Karel de Grote, en Lodewijk de Vrome werden hier begraven; M. GAILLARD, 'L'éphémère promotion d'un mausolée dynastique: la sépulture de Louis le Pieux à Saint-Arnoul de Metz', *Médiévales*, 33 (1997), 149-151; *La chanson de geste et le mythe carolingien: mélanges René Louis publiés par ses collègues, ses amis et ses élèves à l'occasion de son 75e anniversaire*, I, Saint-Père-sous-Vézelay, 1982, 51.

⁶⁷ BOUR, *Histoire de Metz*, 50-51.

⁶⁸ *Ibid.*, 39.

⁶⁹ R. BOUR en T. KLAUSER, 'Notes sur l'ancienne liturgie de Metz et sur les églises antérieures à l'an mil', *Annuaire de la Société d'histoire et d'archéologie de la Lorraine*, 38 (1929), 509-510; BRACHMANN, 'Archbishop Chrodegang (742-66)', 26.

⁷⁰ J. SCHNEIDER, *La ville de Metz aux XIIIe et XIVe siècles*, Nancy, 1950, 59-61.

studenten van heinde en verre aan.⁷¹ Donatus was wellicht één van hen, want het Latijn van de *Vita prima* is van hogere kwaliteit dan veel andere vroegmiddeleeuwse heiligenlevens, zoals de *Vita Lamberti* en de *Vita Huberti*.⁷² Daarnaast bracht bisschop Chrodegang in het midden van de achtste eeuw de Romeinse liturgische zang over naar Metz, waardoor de stad het meest belangrijke centrum was voor de verspreiding van liturgische muziek in het Karolingische rijk.⁷³

1.2. De proloog: een blijk van nederigheid... of toch niet?

Donatus zet in de proloog meteen de toon: hij toont zich uiterst nederig en vindt zichzelf onwaardig om zulk een werk te voltooien.⁷⁴ Dat benadrukt hij overvloedig met zijn woordkeuze: hij is nietig (*meae parvitatil stilu, mentisque...parvitas, indignus hoc tam egregium opus subire, parvitatil meae*) en zijn werk eveneens (*hoc meae parvitatil opusculum, a me artius relatul opusculum*).⁷⁵ Dat is een gevolg van de onbekwaamheid van zijn barbaarse en ongeletterde geest (*inbecillitas ingenii mei, indoctae mentis meae acies, torporem mei durissimi ingenii*). Toch zal Donatus na enige twijfel (*fluctuantem animum*) gehoorzamen aan het bevel van zijn opdrachtgever, aartsbisschop Angelram. Het is volgens hem immers beter tekort te schieten dan de opdracht te weigeren (*melius mihi esse ceteris delinquisse quam vestrae beatitudinis iussionem praeterire*). Hij zegt zich te buigen voor de grote autoriteit van zijn meester (*quasi obnoxium, felicitatis vestrae praeceptis obtemperans, magnae auctoritatis iussione coactus*). Donatus kan zijn taak echter niet volbrengen zonder de hulp van God, die zijn onbekwame geest meer welsprekendheid moet verschaffen (*mei durissimi ingenii...in articulate sermonis decorum convertit*). Tot slot vraagt hij zijn lezers om hem niet te overladen met kritiek, maar hun wijsheid te gebruiken om het werk zelf aan te vullen (*nec gracilis rudique sermos dicta contempnant, sed magis mediocriter a me relata eorum redundant scientia suppleantur*).

De auteur plaatst zich met zijn proloog in de traditie van de Merovingische hagiografie. Hij maakt immers gebruik van het zogenaamde *nederigheidstopos*, een steeds opnieuw

⁷¹ BOUR, *Histoire de Metz*, 50-51; voor een algemeen overzicht van het onderwijs tijdens de Karolingische periode, zie J.J. CONTRENI, 'The Carolingian renaissance: education and literary culture', R. MCKITTERICK red., *The New Cambridge Medieval History Volume II c.700-c.900*, Cambridge, 1995, 712-725.

⁷² VAN DER ESSEN, *Les Vitae des saints mérovingiens*, 94.

⁷³ J. M. WALLACE-HADRILL, *The Frankish Church* (Oxford history of the Christian church), Oxford, 1983, 175-176.

⁷⁴ Voor de volledige tekst van de proloog, zie: DONATUS, *Vita Trudonis confessoris Hasbaniensis*, 274-276.

⁷⁵ Het woord *exiguus* is in deze context twijfelachtig. Het zou kunnen wijzen op de nederigheid van Donatus, maar zou ook een bijnaam kunnen zijn omwille van een kleine gestalte (F. MERTENS, *Kritische Studie over Diederiks 'Leven van de Heilige Trudo'*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven, Departement Geschiedenis, 1963, 29).

terugkerend motief in prologen. Deze bescheidenheidsformulering, die antieke auteurs als Cicero en Quintilianus al bezigden, dient als *captatio benevolentiae*, om de *goodwill* van de lezer te verkrijgen.⁷⁶ Jaak Poets toont in zijn licentiaatsverhandeling aan hoe vroegmiddeleeuwse schrijvers dit *topos* in prologen uitwerken. Het patroon dat Donatus gebruikt (onbekwaamheid – gehoorzaamheid aan een autoriteit – beroep op goddelijke hulp – vraag naar verbetering en beoordeling van het werk) komt daar volledig mee overeen.⁷⁷

Met deze blijk van uiterste nederigheid en gehoorzaamheid beantwoordt de schrijver aan de idealen van de vroegmiddeleeuwse *clericus*. Het christendom predikt immers het ideaal van de *humilitas*: een christen moet zich steeds nederig en onderdanig tonen.⁷⁸ Maar dacht hij werkelijk zo over zichzelf? Door middel van zijn taalgebruik en stijl schuift hij een ander beeld naar voren: dat van een volleerd orator, die op de hoogte is van de Bijbel en klassieke auteurs. In ingewikkeld Latijn toont hij aan de lezer zijn taalkundig vernuft. Zo vergelijkt Donatus zijn inzet met een klein schip dat in een storm verzeild geraakt, maar toch zijn koers verderzet. Zinspelingen op Vergilius' *Aeneis* zijn daarbij nooit veraf (*fluctibus undosi gurgitis spumantibusque salsi aequoris hestibus, inpellunt vella, fluvii que spumante mole carina*, vergelijkbaar met Vergilius' *ac venti velut agmine facto, vastos volvunt ad litora fluctus, rapidus vorat aequore vertex*).⁷⁹ Metaforen uit de zeevaart kwamen al bij antieke auteurs als Cicero en Tacitus voor, en werden ook door vele andere hagiografen gebruikt.⁸⁰ Aan Homerus ontleent hij een ander literair procedé: het aanroepen van een muze, zij het in een christelijke variant. Vroegmiddeleeuwse auteurs weren de muze als dusdanig uit christelijke prologen, omdat ze haar als een typisch heidens element aanzien.⁸¹ Schrijvers beroepen zich daarentegen op hemelse hulp. Donatus vraagt aan God het droge vlees van zijn verstand te bevoeien met zoete vloeistof van rijkelijke wijsheid (*arentis silicis...sapientiae dulcifluo rore inrigare*). Hij spreekt zelfs enkele woorden Grieks (*gracylis, cymbae, chyathi*).

Door zijn literaire bekwaamheid te tonen, bewijst hij dat hij zich helemaal niet hoeft te schamen voor de kwaliteit van zijn werk, en het is dan ook niet verwonderlijk dat Angelram hem vroeg het leven van Trudo te schrijven. Zijn nederigheid is slechts een *topos* dat ook in andere *vitae* van die tijd te vinden is.

⁷⁶ J. POETS, *Bijdrage tot de studie van gemeenplaatsen in de prologen van Merovingische heiligen*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven, Departement Klassieke Filologie, 1972, 58; hoewel Poets' verhandeling zich beperkt tot Merovingische hagiografieën en de *Vita Prima* dus buiten het tijds kader valt, is zijn analyse erg bruikbaar.

⁷⁷ *Ibid.*, 88.

⁷⁸ *Ibid.*, 52.

⁷⁹ Vergilius, *Aeneis* I, 82, 86, 117.

⁸⁰ E.R. CURTIUS, *La littérature européenne et le Moyen Age latin*, Parijs, 195, 157-158.

⁸¹ POETS, *Bijdrage tot de studie van gemeenplaatsen*, 30.

1.3. De belangen van Metz: analyse van de *Vita prima Trudonis*

Het doel van de vita

*Beatitudine vestra suggerente, pater beatissime, cogor
conpendiosa brevitae quaedam de vita ac sancta conversatione
felicissimi patris Trudonis presbiteri meae parvitatibus stilo
subnectere.*⁸²

Dat is, tenminste als we Donatus mogen geloven, de enige reden waarom de *Vita prima* is geschreven. Hij schrijft echter niet alleen om de cultus van de heilige Trudo aan te wakkeren. Die was al volop in ontwikkeling, getuige de vermelding van Trudo in het *martyrologium* van Wissembourg. Dit *martyrologium*, opgesteld in 772, vermeldt op 23 november immers *in villa sarchynio deposito beati trudoni presbiter et confessor*.⁸³ Dit is de eerste attestatie van de cultus rond deze heilige, vóór het opstellen van de *Vita prima*.⁸⁴

Donatus had dus andere, meer wereldlijke aspiraties. Hij vermeldt in de eerste zin zijn opdrachtgever, aartsbisschop Angelram van Metz; het werk dient duidelijk diens belangen.⁸⁵

De bisschop van Metz had in de achtste eeuw, volgens de *vita*, immers het beheer over de goederen van de abdij van Sint-Truiden.⁸⁶ De abdij was in volle bloei en verwierf grote bezittingen door schenkingen van edellieden en het was bijgevolg niet verwonderlijk dat de bisschop vanuit Metz de nood voelde om de banden met het klooster aan te halen en om een verklaring te geven voor de afhankelijkheid.⁸⁷ In wat volgt neem ik enkele cruciale passages onder de loep om aan te tonen hoe Donatus Trudo's levensverhaal als kapstok gebruikte om het gezag van de bisschop van Metz over Sint-Truiden te versterken.

In hoofdstuk zeven beschrijft Donatus hoe Remaclus, volgens de schrijver bisschop van Maastricht, aan Trudo de opdracht geeft om naar Metz te trekken en zijn bezittingen te

⁸² “Op aanraden van jouw zaligheid, zalige vader, ben ik verplicht kort en met beknoptheid iets van het leven en de heilige levenswandel van mijn zeer gezegende vader, priester Trudo, toe te voegen met bescheiden pen”; DONATUS, *Vita Trudonis confessoris Hasbaniensis*, 274.

⁸³ Het gaat om een notitie *ad marginem*. De vermelding van Trudo in dit *martyrologium* komt later in het hoofdstuk uitgebreider aan bod; J. DUBOIS, *Les martyrologes du moyen âge Latin* (Typologie des sources du moyen âge occidental, 26), Turnhout, 1978, 30-31; *Martyrologium Hieronymianum*, 146.

⁸⁴ KESTERS, ‘Notes sur la Vita Trudonis’, 203.

⁸⁵ MERTENS, *Diederiks ‘Leven van de Heilige Trudo’*, 147-148.

⁸⁶ De bisschop van Tongeren – later die van Luik, stond in voor het spirituele gezag over de abdij; CHARLES, *La ville de Saint-Trond*, 79.

⁸⁷ Er zijn geen contemporaine oorkonden over deze schenkingen overgeleverd; de enige bronnen die hierover berichten, zijn de achttiende-eeuwse *Vita Trudonis* en de twaalfde-eeuwse *Gesta abbatum Trudonensium*. Toch is er een indicatie van aanzienlijke rijkdom in de abdij, namelijk de inventaris uit 870, die via deze *Gesta* overgeleverd is – zie: *Kroniek van de abdij van Sint-Truiden. 1: 628-1138*, 14-15; CLAES, ‘De voormalige abdij van Sint-Truiden’, 224; H. KESTERS, ‘De abdij van Sint-Truiden’, *Limburg*, 30 (1951), 62.

schenken aan Sint-Stephanus, de patroonheilige van de kerk van Metz, om daarna aan de priesteropleiding te beginnen.⁸⁸ Het feit dat Donatus dit gebod laat uitspreken door een kerkelijke hoogwaardigheidsbekleder als Remaclus, geeft er autoriteit aan. Bovendien, zo benadrukt hij, is het de wil van God (*Nam Dominus dignatus est ostendere mihi omne, quod te oporteat facere... verbum enim Domini factum est ad me*); er kan dus niet aan getornd worden.⁸⁹ In hoofdstuk tien bevindt Trudo zich in Metz en heeft hij er een onderhoud met bisschop Chlodulf. Tijdens dit gesprek draagt hij al zijn bezittingen over aan de voornoemde heilige Stephanus en aan de bestuurders van de kerk van Metz.⁹⁰ In deze passage vallen er enkele dingen op. Allereerst laat Donatus geen twijfel bestaan over de duur van de overdracht: ze is onveranderlijk en voor eeuwig (*incommutabili traditione, perpetua traditione*). Ten tweede beschrijft hij uitgebreid het bezit: alles wat Trudo van zijn ouders heeft geërfd, en de plek *Sarchinium* aan de rivier *Cysindria* in het bijzonder. *Sarchinium* was de oude naam voor de grond waar Trudo later zijn klooster zou stichten.⁹¹ Het is dus een essentiële zin om de aansprakelijkheid van Metz op het wereldlijke beheer van de abdij van Sint-Truiden te bewijzen. Ten derde hanteert Donatus in deze passage een uitgesproken diplomatische taal (*...a praesentis articulo diei sancto Stephano rectoribusque huius sanctae ecclesiae incommutabili traditione condono. Confirmavit igitur vir Dei cunctam hereditatem suam in possessionem sancto Stephano pontificibusque Metensis ecclesiae perpetua traditione sub cartarum descriptione subnixa*).⁹² Ter vergelijking: dezelfde woordgroepen komen voor in het *cartularium* van Sint-Truiden.⁹³ In oorkonde één in de editie van Piot, een schenking van graaf Robert van Haspengouw aan de abdij (741), vinden we *pro mea testamento **condonavi***; oorkonde twee, een schenking van een zekere Hotbert (837), heeft het over *in **perpetuum** esse* en *confirmavi **perpetualiter***; oorkonde drie stelt een wissel van gronden tussen een zekere Gobert en de abdij vast (ca. 950), en schrijft hierover *accepit **a presente die***; oorkonde tien is een bewijs dat Imera zich als dienaars overdraagt aan Sint-Trudo (1055), deze overdracht

⁸⁸ DONATUS, *Vita Trudonis confessoris Hasbaniensis*, 280-281.

⁸⁹ "Want God heeft zich verwaardigd aan mij alles te tonen wat je moet doen... want het woord van God is naar me gekomen"; *Ibid.*, 281.

⁹⁰ *Ibid.*, 282-284.

⁹¹ CHARLES, *La ville de Saint-Trond*, 78-79; BOES, *L'abbaye de Saint-Trond*, 21.

⁹² "...vanaf deze dag aan Sint-Stephanus en aan de bestuurders van deze heilige kerk met onveranderlijke overgave. En de man van God bevestigde de hele erfenis in het bezit van Sint-Stephanus en de bisschoppen van de kerk van Metz met een eeuwige overgave, door middel van de bijgevoegde oorkonden." *Ibid.*, 283.

⁹³ Charles Piot heeft dit *cartularium* opgesteld, deels op basis van oorspronkelijke oorkondes en deels op basis van negen bewaarde *cartularia* van de abdij; *Cartulaire de l'abbaye de Saint-Trond*, C. PIOT ed., (Commission royale d'Histoire. Série in -4°), II, Brussel, 1874, I-XI; voor een evaluatie van de werkwijze van Piot, zie: A. HANSAY, *Étude sur la formation et l'organisation économique du domaine de l'abbaye de Saint-Trond depuis les origines jusqu'à la fin du XIIIe siècle* (Université de Gand. Recueil de travaux publiés par la Faculté de Philosophie et Lettres. 22e fascicule), Gent, 1899, XI.

wordt aangeduid als *traditionem meam*; in oorkonde zestien ten slotte, waarin bisschop Adalbero III van Metz (1047-1072) een einde maakt aan een geschil tussen Frederik van Luxemburg, hertog van Neder-Lotharingen (1046-1065), en de abdij van Sint-Truiden, staat de volgende zinsnede (1065): *iussimus... sub cartarum descriptione... memorie commendare*.⁹⁴ Deze vergelijking geeft dus duidelijk aan dat de besproken passage van de *Vita prima* in een oorkondelijke taal is geschreven.

Donatus maakt in het verdere verloop van het heiligenleven vaak allusies op de schenking van Trudo. In hoofdstuk zestien, waarin de schrijver vertelt hoe Trudo op zijn erfgoed aankomt, zal hij nogmaals de onschendbaarheid en het juridische karakter ervan benadrukken (*lege inviolabili, sub cartarum discriptione*).⁹⁵ Als er nog enigszins twijfel zou bestaan over het feit dat ten gevolge van Trudo's gift de abdij onder het gezag van de bisschop van Metz stond, maakt de schrijver er komaf mee in hoofdstuk achtentwintig: de abdij van Sint-Truiden dient namelijk, zo zegt hij, te worden bestuurd door de bisschop van Metz (*...episcopus in monasterio sancti Trudonis fuisset, quod proprium est ad regendum, ut diximus, Metensis urbis episcopis*).⁹⁶

Een schenkingsakte?

Bovendien vermeldt de schrijver dat de overdracht werd neergeschreven in een akte (*sub cartarum discriptione*). Bestond deze akte echt, en lag hij voor Donatus' ogen toen hij de *vita* schreef, of is het louter een verzinsel om zijn beweringen kracht bij te zetten? Volgens Levison bestond de schenkingsakte, maar hij laat in het midden of ze echt of vals is.⁹⁷ Desiderius Adolf Stracke twijfelt niet aan de echtheid.⁹⁸ De akte bevindt zich echter niet in het *cartularium* van de abdij, noch tussen de stukken van de kathedraal van Metz.⁹⁹ Matthias Werner wijdt een heel hoofdstuk aan deze kwestie. Hij wijst naast de diplomatische taal op de arenga-achtige formuleringen in deze passages: *...facque illum heredem tuae terrenae possessionis, ut ipsius suffragantibus meritis, cohereditarius eius sis in gaudio regni caelestis*

⁹⁴ *Cartulaire de l'abbaye de Saint-Trond*, PIOT, I, 1-23.

⁹⁵ DONATUS, *Vita Trudonis confessoris Hasbaniensis*, 288.

⁹⁶ "...de bisschop in het klooster van Sint-Trudo was, dat dient bestuurd te worden, zoals wij hebben gezegd, door de bisschop van de stad Metz"; *Ibid.*, 295-296.

⁹⁷ *Ibid.*, 266.

⁹⁸ STRACKE, 'Een oud nederlandsch heiligenleven', 259-267.

⁹⁹ MERTENS, *Diederiks 'Leven van de Heilige Trudo'*, 145; één van de vroegste historici die werkten rond het bisdom Metz, schreef in 1634 dat deze akte nog bestond – zie CHARLES, *La ville de Saint-Trond*, 79.

(hoofdstuk zeven) en *pro aeternae vitae consortio* (hoofdstuk tien).¹⁰⁰ Daarnaast gebruikt Donatus enkele plaatsaanduidingen die vaak voorkwamen in contemporaine oorkonden: *pagus* en *locus* voor Haspengouw, *urbs* en *oppidum* voor de bisschopssteden Metz en Tongeren, *vicus* voor Velm en *villa* voor Zepperen, Truielingen, Emmeren, Eksel en Oostham.¹⁰¹ Werner bewijst hiermee niet alleen dat Donatus een oorkonde voor zich had terwijl hij schreef, maar hij gaat verder door de authenticiteit hiervan aan te tonen. Het lijkt hem immers onwaarschijnlijk dat de bisschop van Metz in de eerste helft van de achtste eeuw door een oorkondevervalsing het bezit van de kerk in *Sarchinium* zou claimen. Bovendien schrijft Donatus in hoofdstuk zestien dat de heilige Trudo zijn kerk wijdde aan de martelaar Quintinus en de belijder Remigius.¹⁰² In de oudste overgeleverde oorkonde van Sint-Truiden, een schenking van domeinen in Donk, Halen, Schaffen, Velpen en Meerhout door graaf Robert van Haspengouw uit 741, wordt de kerk in *Sarchinium* echter aangeduid als *basilica sancte Marie et sancti Petri et sancti Trudonis*.¹⁰³ Ook later worden Maria en Petrus als hoofdpatroon van de kloosterkerk aangeduid. Op een halve eeuw tijd is het *patrocinium* van de kerk dus veranderd; de oorkonde die Donatus aanwendt, weerspiegelt bijgevolg een toestand die in de achtste eeuw niet meer bestond. Dit is volgens Werner een duidelijke aanwijzing voor de authenticiteit ervan.¹⁰⁴ Dat Trudo de kerk aan deze heiligen wijdde, hoeft overigens niet te verwonderen. Ze werden immers al in Merovingische tijd in het bisdom Metz vereerd. Gregorius van Tours maakt in zijn *Historiae Francorum* uit de zesde eeuw gewag van een kerk gewijd aan Remigius in *basilicam urbis Metinsis*.¹⁰⁵ Volgens Nancy Gauthier gaat het om de heilige Remigius van Scy, een nederzetting in de buurt van Metz.¹⁰⁶ De kerk wordt ook in de achtste eeuw in de stichtingsakte van Gorze vermeld als *res S. Remigii cum ipsa basilica in Sigeio constructa*.¹⁰⁷ Daarnaast was Remigius in de middeleeuwen de patroonheilige van 49 parochies in het bisdom Metz.¹⁰⁸ Aan Quintinus werden er eveneens twee parochies van het bisdom gewijd, en bovendien kende men in Metz

¹⁰⁰ “...en maak hem erfgenaam van jouw aardse bezittingen; opdat door het ondersteunen van zijn verdiensten, je zijn mede-erfgenaam in de vreugde van het hemelse koninkrijk zal zijn.”; DONATUS, *Vita Trudonis confessoris Hasbaniensis*, 280; “voor het gezelschap van het eeuwige leven”; *Ibid.*, 283.

¹⁰¹ WERNER, *Der Lütticher Raum*, 76; hij geeft echter niet aan welke oorkonden hij daarmee bedoelt.

¹⁰² DONATUS, *Vita Trudonis confessoris Hasbaniensis*, 288.

¹⁰³ Deze dorpen liggen in Midden-Limburg; *Cartulaire de l'abbaye*, PIOT, I, 2.

¹⁰⁴ WERNER, *Der Lütticher Raum*, 77-78.

¹⁰⁵ GREGORIUS EPISCOPUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, in B. KRUSCH en W. LEVISON ed., *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Merovingicarum*, I, 2de uitg., Hannover, 1951, 387.

¹⁰⁶ N. GAUTHIER, *Topographie chrétienne des cités de la Gaule des origines au milieu du VIIIe siècle. 1: Province ecclésiastique de Trèves (Belgica prima)*, Parijs, 1986, 53.

¹⁰⁷ N. GAUTHIER, *L'Évangélisation des pays de la Moselle: la province romaine de Première Belgique entre Antiquité et Moyen-Age (IIIe-VIIIe siècles)*, Parijs, 1980, 401.

¹⁰⁸ H. TRIBOUT DE MOREMBERT, *Le diocèse de Metz* (Histoire des diocèses de France), Parijs, 1970, 294.

volgens een lijst uit de elfde eeuw een kerk met het *patrocinium* van deze heilige. Dezelfde lijst vermeldt eveneens de kerk van Remigius.¹⁰⁹

Werners bewering over de schenkingsoorkonde van Sint-Trudo staat of valt echter bij de authenticiteit van de oorkonde uit 741. Dit is problematisch, want in 1909 bewees Hubert Nelis op basis van het handschrift dat het niet gaat om een origineel uit de achtste eeuw, maar een pseudo-origineel uit de elfde eeuw. Toch is de tekst volgens hem een authentieke kopie, want ze gaat terug op een Merovingische oorkondeformule, namelijk de *Formulae salicae Lindenbrogianae*, en wijkt daar niet vanaf.¹¹⁰ Maurits Gysseling en Anton Koch nemen zijn bewering over en besluiten dat de originele tekst dus overgeleverd is.¹¹¹ Georges Despy schrijft echter in zijn artikel uit 1961 dat Nelis enkele fouten heeft begaan in de studie van de oorkonde van graaf Robert. De tekstuele gelijkenis met de oorkondeformule van *Formulae salicae Lindenbrogianae* is volgens hem immers overdreven, en het handschrift van het pseudo-origineel draagt sporen van het gotisch schrift. Despy dateert het handschrift op basis daarvan niet in de elfde eeuw, maar meent dat het tussen 1100 en 1125 is opgesteld. Bovendien is er een andere versie van de oorkonde overgeleverd, namelijk een dertiende-eeuwse kopie in één van de bewaarde *cartularia* van de abdij van Sint-Truiden. Maar, zo besluit hij, beide versies gaan terug op een origineel uit de achtste eeuw. De teksten verschillen immers niet grondig van elkaar, en bovendien wijst niets op een toevoeging aan de *dispositio*, want in beide versies is de tekst conform aan de redactionele praktijk van de achtste eeuw en verraadt er niets een twaalfde- of dertiende-eeuwse wijziging.¹¹²

Hieruit volgt dat de aanwending van de oorkonde door Werner voor zijn bewijsvoering niet in het gedrang komt. Bovendien stemmen het twaalfde-eeuwse pseudo-origineel en de dertiende-eeuwse kopie woordelijk overeen in de door hem gebruikte passage en leveren zij dus wellicht de oorspronkelijke bewoording uit de achtste eeuw over.¹¹³ Omdat de schenkingsoorkonde uit 741 zoals vermeld laat zien dat het *patrocinium* van de kerk op een halve eeuw tijd is veranderd, draagt Werners argument bij tot het bewijs dat het gezag van de bisschop van Metz over de abdij van Sint-Truiden al voor de redactie van de *Vita prima* een feit was.

¹⁰⁹ BOUR en KLAUSER, 'Notes sur l'ancienne liturgie de Metz', 509-510.

¹¹⁰ H. NELIS, 'L'authenticité de la donation du Comte Robert à l'abbaye de Saint-Trond (741)', *Analectes pour servir à l'histoire ecclésiastique de la Belgique*, 35 (1909), 5-15.

¹¹¹ M. GYSSELING en A.C.F. KOCH, *Diplomata Belgica ante annum millesimum centesimum scripta* (Bouwstoffen en studiën voor de geschiedenis en de lexicografie van het Nederlands, 1), I, Brussel, 1950, 360-361.

¹¹² G. DESPY, 'La charte de 741-742 du comte Robert de Hesbaye pour l'abbaye de Saint-Trond', *Annales de la Société Royale d'Archéologie de Bruxelles*, 50 (1956-1961), 82-91.

¹¹³ WERNER, *Der Lütticher Raum*, 78.

Ook een ander element wijst hierop, namelijk het eerder vernoemde *martyrologium* van Wissembourg. Dit *martyrologium* ontstond in de achtste eeuw in de abdij van Saint-Wandrille (nabij Rouen) en werd in 772 in de Sint-Pietersabdij van Wissembourg (nabij Straatsburg) gekopieerd.¹¹⁴ Daar kreeg de tekst enkele marginale notities, waaronder een melding over Sint-Trudo.¹¹⁵ De Sint-Pietersabdij van Wissembourg bevond zich op slechts 130 kilometer van Metz, en in hetzelfde bisdom.¹¹⁶ Is het dan onlogisch om te denken dat de cultus van Trudo via Metz in Wissembourg bekend werd, eerder dan via de abdij van Sint-Truiden die zich veel verder bevindt? Bijgevolg kende men Sint-Trudo in Metz. Hoewel het slechts een vermoeden is, kan ook dit wijzen op het feit dat het bezit van de bisschop van Metz in Sint-Truiden ouder is dan het einde van de achtste eeuw.

Karolingische secularisering

Aan de hand van enkele passages geeft Donatus de band tussen Sint-Truiden en Metz een historische (of fictieve) achtergrond en zal hij het eeuwige en onwrikbare karakter van de afhankelijkheid versterken. Deze passages worden op een bijna geruisloze wijze in het heiligenleven verwerkt, zonder het levensverhaal van Sint-Trudo te onderbreken – de schenking van Trudo aan de bisschop van Metz was immers een onderdeel van Gods plan.¹¹⁷ De vraag is: waarom moest Donatus deze band bevestigen en voor wie? Was er een gegronde reden om de eigendomsrechten van Metz in de verf te zetten? Volgens Guido Wulms gaf aartsbisschop Angelram de opdracht voor de *vita* om tegen de secularisatiepolitiek van Karel de Grote te reageren.¹¹⁸ Hij staat dit echter nauwelijks en daarom zal ik zijn bewering nader onderzoeken.

Vooraleer ik kan nagaan of de abdij van Sint-Truiden een dergelijke secularisatiepolitiek onderging, dien ik eerst uit te wijden over wat deze verwereldlijking juist inhield. Met deze term wordt het beleid van de Karolingers ten aanzien van de kloosters onder hun gezag aangeduid. Zij intervenieerden immers frequent in de abtskeuze – waardoor ze hun eigen kandidaat, occasioneel zelfs leken, konden propageren – en wendden het kerkbezit aan voor eigen gebruik, of deelden het uit aan hun medestanders (als een vorm van patronage).¹¹⁹ Vooral Karel Martel (718-741), de grootvader van Karel de Grote, werd van dergelijke acties

¹¹⁴ DUBOIS, *Les martyrologes*, 30-31

¹¹⁵ Louis Duchesne duidt in de inleiding van de editie van het *martyrologium* de verschillende varianten en toevoegingen aan. Zie: *Martyrologium Hieronymianum*, 4-21.

¹¹⁶ Gemeente Wissembourg, departement Bas-Rhin, regio Alsace, Frankrijk.

¹¹⁷ DONATUS, *Vita Trudonis confessoris Hasbaniensis*, 280.

¹¹⁸ WULMS, *Sint-Truiden in de literatuur*, 8.

¹¹⁹ WALLACE-HADRILL, *The Frankish Church*, 134-135.

beschuldigd: de heilige Bonifatius (†754) bestempelde hem in een brief als *Carolus monasteriorum multorum eversor et ecclesiasticarum pecuniarum in usus proprios commutator*.¹²⁰ Dit beeld, dat culmineerde bij aartsbisschop Hincmar van Reims (845-882), was zwaar overdreven: in werkelijkheid was zijn strategie ten opzichte van de kloosters onder zijn gezag erg gelijklopend met die van zijn voorgangers en opvolgers.¹²¹ Toch zijn er in de wetenschappelijke literatuur heel wat voorbeelden te vinden van kloosters die een nefaste invloed ondervonden van het Karolingische gezag; ik licht er enkele uit om deze invloed te illustreren. Alain Dierkens beschrijft de casus van de abdij van Lobbes, waar Hubert zich als lekenabt vanaf 864 met de steun van hertog Karloman van Beieren (865-880) verrijkte ten koste van de monniken.¹²² Karel Martel had volgens John Michael Wallace-Hadrill een deel van het landgoed van de abdij van Saint-Denis in Parijs aan zijn aanhangers uitgedeeld, of deed alleszins niet de moeite om te voorkomen dat zij het annexeerden.¹²³ Verder beschrijft Wallace-Hadrill hoe de neef van Karel, Hugo van Champagne, als abt van Jumièges en Saint-Wandrille in Normandië en als bisschop van Rouen, Bayeux en Parijs kerkelijk bezit accumuleerde.¹²⁴ Karels zoon, Pepijn III de Korte (751-768), zette de strategie van zijn vader voort en breidde haar uit: onder zijn gezag werd de Frankische kerk helemaal in de staat geïncorporeerd. Janet Nelson spreekt van *Einstaating*, een term die ze aan Friedrich Prinz ontleent. Nelson beschrijft het beleid van Pepijn als volgt: “He personally appointed bishops and abbots to major establishments... summoned their attendance at councils and assemblies... required the military service of the men, often kin and/or clients of bishops and abbots, endowed with grants of ecclesiastical lands; and obtained the prayers of senior churchmen for himself, his family, his regime.”¹²⁵

Ondervond de abdij van Sint-Truiden ook een nefaste invloed van een dergelijke Karolingische secularisatiepraktijk? Daarvoor moeten we eerst kijken naar haar wereldlijke machthebbers, de bisschoppen van Metz. Zij hadden immers veel invloed aan het hof van de Merovingers en de Karolingers. Aartsbisschop Chrodegang (754-766), de voorganger van Angelram, speelde een grote rol in de hervorming van de Frankische Kerk en bouwde een

¹²⁰ A. DIERKENS, ‘Carolus monasteriorum multorum eversor et ecclesiasticarum pecuniarum in usus proprios commutator? Notes sur la politique monastique du maire du palais Charles Martel’, J. JARNUT en U. NONN red., *Karl Martell in seiner Zeit* (Beihefte der Francia Band 37), Sigmaringen, 1994, 291.

¹²¹ *Ibid.*; WALLACE-HADRILL, *The Frankish Church*, 134.

¹²² A. DIERKENS, *Abbayes et chapitres entre Sambre et Meuse (VIIe-XIe siècles) Contribution à l'histoire religieuse des campagnes du haut Moyen Age* (Beihefte der Francia Band 14), Sigmaringen, 1985, 109-110.

¹²³ WALLACE-HADRILL, *The Frankish Church*, 132-133.

¹²⁴ *Ibid.*, 136.

¹²⁵ J.L. NELSON, ‘Kingship and royal government’, R. MCKITTERICK red., *The New Cambridge Medieval History Volume II c.700-c.900*, Cambridge, 1995, 388-389.

prestigieuze carrière uit aan het Karolingische hof.¹²⁶ Hij vestigde hiermee een sterke band tussen de Karolingers en Metz. Aartsbisschop Angelram bouwde deze relatie verder uit, onder andere door haar een historische oorsprong te geven. Hij gaf immers de opdracht aan Paulus Diaconus om in zijn *Gesta Episcopum Mettensium* de Karolingische dynastie te verbinden met Arnulfus, de negenentwintigste bisschop van Metz.¹²⁷

Angelram speelde daardoor een erg belangrijke rol in de religieuze aangelegenheden van het Frankische rijk. In ruil voor bewezen diensten kreeg hij in 775 van Karel de Grote een oorkonde waarin alle oude privileges van de Kerk van Metz werden bevestigd en de bezittingen van de bisschop immuniteit verkregen. Dat gold niet enkel voor de bezittingen in het bisdom Metz, maar ook die in de omliggende gebieden.¹²⁸ Jean-Luc Charles vermoedt dat ook de abdij van Sint-Truiden deze immuniteit genoot. De bewoordingen die de oorkonder hanteert, bevestigen deze visie. De oorkonde houdt in dat geen enkele vorstelijke rechter het domein van het bisdom Metz mag betreden en iemand voor een publieke rechtbank dagen, en dat niemand er tol kan vragen (*ut nullus ex iudicibus publicis... ingredi non presumerent aut aliquod ibidem generare detrimentum nec homines eorum per mallobergos publicos nec per audientias nullus deberet admallare... nec freta vel teloneos exactare aut aliquos paratos facere*).¹²⁹ Het bezit van Metz wordt dus vrijgesteld van vorstelijke rechtspraak. Daarnaast belooft Karel de Grote bescherming aan het domein van Metz, opdat het voor eeuwig ongeschonden zou blijven (*perhenniter maneat inconvulsa vel conservata*).¹³⁰ Hieronder vallen de kerken van de heilige Stefanus (*curtes ipsius ecclesie Mettensis et domni Stephani peculiaris patroni nostri seu basilicas infra ipsam urbem constructas vel infra ipsam parrochiam, tam monasteria vicus vel castella ad eandem aspicientia*).¹³¹ Zo geformuleerd lijkt de oorkonde enkel betrekking te hebben op de kerken die in het bisdom Metz zelf liggen. Deze beperkte bepaling wordt enkele keren herhaald, maar in de *sanctio* wordt duidelijk dat het gebod uitgebreider is.¹³² Het geldt namelijk voor *in curtes ipsius ecclesie vel memorati pontificis aut abbatum suorum vel monasteriorum castellorum vicorum tam ultra quam citra*

¹²⁶ M. CLAUSSEN, *The reform of the Frankish church: Chrodegang of Metz and the Regula canonicorum in the eighth century* (Cambridge studies in medieval life and thought. Series 4, 61), Cambridge, 2004, 19-57; D. KEMPF, 'A textual détournement: from Paul the Deacon's Liber de episcopis Mettensibus to the Vita Clementis', *Early Medieval Europe*, 20 (2012), 4.

¹²⁷ GAILLARD, 'L'éphémère promotion d'un mausolée dynastique', 149-150; over het verwantschap van Arnulf en de Karolingers, zie verder: p. .

¹²⁸ R. KAISER, 'Karls des Grossen Immunitätsprivilegien für Trier (772) und Metz (775)', *Jahrbuch für westdeutsche Landesgeschichte*, 2 (1976), 12-18.

¹²⁹ *Die Urkunden Pippins, Karlmanns und Karls des Grossen*, 131-132: oorkonde van Karel de Grote, 22 januari 775.

¹³⁰ *Ibid.*

¹³¹ *Ibid.*

¹³² KAISER, 'Karls des Grossen Immunitätsprivilegien für Trier (772) und Metz (775)', 12-18.

*Renum, Rodanum et Ligerim vel ad prefatam civitatem Mettensem aut in pagos vel parrochias suas et monasteria seu cellas vel omnibus ecclesiis ad eandem pertinentibus vel aspicientibus.*¹³³ Deze zinsnede duidt op de bezittingen aan de twee kanten van de Rijn, de Rhône en de Loire, met andere woorden ook het bezit buiten het bisdom Metz. De abdij van Sint-Truiden valt dus ook onder de immuniteit die deze oorkonde uit 775 verleent.

De abdij leek alleszins aan de secularisatiepraktijk van de Karolingers te ontsnappen en daarentegen een gunstige behandeling te genieten. Een episode uit de achtste eeuw illustreert dit bij uitstek. Tussen Karel Martel en Ranganfrid, de hofmeier van Neustrië en Bourgondië, brak omstreeks 715 een conflict uit over het gezag in het Frankische rijk. Nadat Karel Ranganfrid had verslagen, bestrafte hij ook diens medestanders.¹³⁴ Celestinus, de abt van de Sint-Pietersabdij in Gent, werd afgezet omdat hij een verbond had met Ranganfrid. Volgens een bron uit de tiende eeuw schonk Karel Martel daarna alle *villae* van de abdij aan zijn vazallen en liet hij de monniken berooid achter. Dit relaas beantwoordt echter niet helemaal aan de realiteit en is het gevolg van het negatieve beeld dat er in de negende eeuw over Karel Martel ontstond. Toch werd de abt zwaar gestraft voor zijn alliantie met Ranganfrid.¹³⁵ De abdij van Sint-Truiden onderging daarentegen niet hetzelfde lot als de Sint-Pietersabdij, hoewel bisschop Eucherius van Orléans, één van de medestanders van Ranganfrid en uit zijn bisschopsstad verbannen door Karel Martel, er zich in 738 had teruggetrokken.¹³⁶ Dierkens meent dat deze gunstige behandeling het gevolg is van de verwantschap van één bepaalde figuur: graaf Robert of Chrodebert van Haspengouw. Deze Chrodebert was in 738 de voogd van de abdij van Sint-Truiden.¹³⁷ Hij was verwant met Chrodegang, de latere bisschop van Metz, die op dat moment *referendarius* van Karel Martel was.¹³⁸ Bovendien is Chrodebert waarschijnlijk de zoon van Chrodtrude, de eerste vrouw van Karel Martel.¹³⁹

¹³³ *Die Urkunden Pippins, Karlmanns und Karls des Grossen*, 131-132: oorkonde van Karel de Grote, 22 januari 775.

¹³⁴ Hoofdstukken 51 tot 53 van de *Liber historiae Francorum* uit de achtste eeuw berichten over deze gebeurtenis: *Liber historiae Francorum*, in B. KRUSCH ed., *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Merovingicarum*, II, Hannover, 1888, 325-328; U. NONN, *Lexikon des Mittelalters*, 'Raganfrid, Frankish mayor of the palace'; H. EBLING, *Prosopographie der Amtsträger des Merowingerreiches von Clothar II. (613) bis Karl Martell (741)* (Beihefte der Francia Band 2), München, 1974, 206-208.

¹³⁵ A. VERHULST, 'Early medieval Ghent between two abbeys and the Counts' Castle', *Rural and urban aspects of early medieval Northwest Europe* (Variorum collected studies series CS385), Aldershot, 1992, 17-18.

¹³⁶ BOES, *L'abbaye de Saint-Trond*, 64; *Vita Eucherii episcopi Aurelianensis*, in W. LEVISON ed., *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Merovingicarum*, VII, Hannover, 1920, 50-51.

¹³⁷ In deze hoedanigheid stelde hij in 741 een oorkonde op met een schenking voor de abdij van Sint-Truiden. Deze oorkonde kwam eerder in het hoofdstuk aan bod; in de oorkonde wordt de graaf aangeduid als *Rotbertus* en *Robertus*, terwijl de *Vita Eucherii* hem *Chrodebert* noemt. Volgens Werner gaat het zeker om dezelfde persoon; zie: *Cartulaire de l'abbaye*, PIOT, I, 2; *Vita Eucherii episcopi*, 51; WERNER, *Der Lütticher Raum*, 184-185.

¹³⁸ De *referendarius* was de belangrijkste raadsheer van de Merovingische vorst.

¹³⁹ DIERKENS, 'Carolus monasteriorum multorum eversor', 281-282; ook Werner komt tot deze conclusie na een studie van bezitsverhoudingen in Haspengouw, zie: WERNER, *Der Lütticher Raum*, 184-196, 212-216.

Gustave Boes meent dat voordelige positie van de abdij niet enkel voortkwam uit het feit dat ze afhankelijk was van de bisschop van Metz en omdat graaf Robert haar beschermde, maar dat ook andere familiebanden een rol speelden. Sint-Trudo, de stichter van de abdij, was volgens hem langs moederskant verwant met de Pippiniden. Pepijn van Herstal en zijn vrouw Plectrude waren volgens de *Vita prima sancti Trudonis* één van de eerste pelgrims die Trudo's graf kwamen bezoeken en de abdij begiftigden met een gulle schenking. Het is volgens Boes waarschijnlijk dat de opvolgers van Pepijn van Herstal, omwille van een soort familiale traditie, een bijzondere band hadden met dit klooster.¹⁴⁰ Jozef Coenen bewijst in zijn artikel echter dat deze familiebanden fictief zijn. Ze zijn immers voortgesproten uit de fantasie van Diederik en de derde continuator van de *Gesta Abbatum Trudonensium*, die respectievelijk 400 en 700 jaar na de dood van Sint-Trudo schreven.¹⁴¹ Matthias Werner, die een diepgaande studie heeft gemaakt van de heersende families in het vroegmiddeleeuwse Luikse gebied, besluit dat er voor deze verwantschap inderdaad geen grond is. Volgens hem staat enkel de goede verhouding tussen de familie van Trudo en de Pippiniden vast.¹⁴² Hoe dan ook is het onwaarschijnlijk dat de *vita* geschreven is om te reageren tegen de Karolingische secularisatiepolitiek, omwille van de nauwe banden van de abdij van Sint-Truiden met de bisschop van Metz en de Karolingers.

Remaclus, de bisschop van Maastricht

Er wordt meer licht op de zaak geworpen als we kijken naar een andere belangrijke figuur in de *vita*: Remaclus, volgens het heiligenleven de bisschop van Tongeren-Maastricht in de tweede helft van de achtste eeuw.¹⁴³ Deze Remaclus was een monnik uit Luxeuil die in 632 abt werd van Solignac, en in 647 of 648 stichtte hij met de instemming van koning Sigebert III het dubbelklooster Stavelot-Malmedy.¹⁴⁴ Hij neemt Trudo in hoofdstuk zeven van de *Vita*

¹⁴⁰ *Ibid.*, 63.

¹⁴¹ J. COENEN, 'Was de H. Adela de moeder van St-Trudo?', *Limburg*, 35 (1956), 259.

¹⁴² WERNER, *Der Lütticher Raum*, 93.

¹⁴³ De zetel van het bisdom Tongeren werd aan het begin van de zesde eeuw, onder het episcopaat van Domitianus of Monulphus, verplaatst naar Maastricht, en omstreeks 800 naar Luik. Remaclus was bijgevolg de bisschop van Maastricht, hoewel hij in de bronnen als *episcopus Tungrorum* wordt aangeduid. De bisschoppen van Luik droegen deze titel zelfs nog tot in de elfde eeuw; voor de argumentatie van deze datering, zie: P.C. BOEREN, 'Les évêques de Tongres-Maastricht', *Revue d'histoire de l'église de France*, 62 (1976), 30-32; J.-L. KUPPER, 'Du diocèse de Tongres-Maastricht au diocèse de Liège', M. OTTE en J. WILLEMS red., *La civilisation mérovingienne dans le Bassin Mosan* (Université de Liège. Études et recherches archéologiques, 22), Luik, 1986, 23-25; A. DIERKENS, 'Het diocees van Tongeren-Maastricht-Luik in de laat-Romeinse tijd en de vroege middeleeuwen', *Mosa Nostra: de Maasvallei van Verdun tot Maastricht in de Merovingische periode 5de-8ste eeuw* (Carnets du patrimoine, 28), Namen, 1999, 44-45.

¹⁴⁴ Het gaat hierbij niet om een dubbelklooster in de strikte betekenis van het woord, waarbij monniken en monialen samen in één klooster woonden. Stavelot-Malmedy is een dubbelklooster omdat de nabijgelegen kloosters onder één abt stonden. Vreemd genoeg behoorde Malmedy tot het bisdom Keulen, terwijl Stavelot

prima aan als zijn spirituele zoon (*Notum tibi sit, fili mi, quia ex hac hora lege inviolabili filius mihi eris, et ego locum patris tui perhenniter spirituali iure tenebo*), maar hij stuurt hem daarna weg naar Metz om zich tot priester te laten wijden en zijn bezittingen te schenken aan Chlodulf, de bisschop van Metz.¹⁴⁵ Traditioneel wordt dit verklaard door het feit dat het bisdom van Metz in de achtste eeuw uitstekende scholen bezat om *clerici* op te leiden, en Remaclus hiermee over een ideale bondgenoot beschikte om het heidense Haspengouw te kerstenen.¹⁴⁶ Dat is een naïeve visie. Het is overduidelijk dat het verhaal van Donatus een precedent schept voor de bisschoppen van Maastricht. Remaclus staat immers vrijwillig zijn wereldlijke bevoegdheden over de toekomstige abdij aan bisschop Chlodulf van Metz af. Zoals uit hoofdstuk veertien blijkt, behoudt hij enkel zijn geestelijke rechten: hij geeft Trudo de toestemming om een kerk op te richten en daar missen te vieren (*Concessit autem illi episcopus verbum Domini in cuncta sua parroechia praedicare et missas in omnibus ecclesiis caelebrare; insuper et licentiam sibi dedit, ut, sicut in pueritia sua Deo voverat, ecclesiam in sua hereditate aedificaret*).¹⁴⁷

Maar er schuilt meer achter. Remaclus is nooit bisschop van Maastricht geweest, maar enkel abtbisschop van Stavelot-Malmédy. Deze functie, die de bevoegdheden van een abt en een bisschop verenigt, bestond in enkele Merovingische kloosters in het gebied tussen de Samber en de Maas, zoals Lobbes, Malonne en Fosses. De abtbisschoppen oefenden enkel in het kader van hun eigen klooster de bisschoppelijke taken uit, zoals de wijding van een altaar of keuze van de abt. Het systeem verleende de kloosters meer onafhankelijkheid ten opzichte van de diocesane bisschop.¹⁴⁸ Dat Remaclus een dergelijke functie had, blijkt uit de eerste oorkondes van de abdij van Stavelot-Malmédy. De stichtingsoorkonde van het klooster noemt

onder het gezag van de Luikse bisschop stond – zie: F. BAIX, ‘Saint Remacle et les abbayes de Solignac et de Stavelot-Malmedy’, *Revue Bénédictine*, 61 (1951), 195; voor een kort overzicht van Remaclus’ leven, zie: ‘Abbaye de Stavelot-Malmédy’, U. BERLIÈRE ea. red., *Monasticon belge. Volume 2: Province de Liège*, Luik, 1962, 68-69 en P. GEORGE, *Lexikon des Mittelalters*, ‘Remaclus, saint’; Sigebert III schenkt het klooster terzelfdertijd een gebied van twaalf kilometer omtrek, zie: *Diplomata regum Francorum e stirpe Merovingica*, G. PERTZ ed. (Monumenta Germaniae Historica – Diplomatum Imperii tomus I), Hannover, 1872, 22-23: schenking van Sigebert III aan de abdij van Stavelot-Malmédy, 648; Philippe George ziet Remaclus als een pion op het schaakbord van hofmeier Grimoald, die met de kloosterstichting de machtsbasis van de Pippiniden wil uitbouwen – zie: P. GEORGE, ‘Autour de Stavelot-Malmedy (VIIe-Xe siècles)’, M. POLFER red., *L’évangélisation des régions entre Meuse et Moselle et la fondation de l’abbaye d’Echternach (Ve-IXe siècle)* (Publications de la section historique de l’institut G.-D. de Luxembourg Volume CXVII), Luxemburg, 2000, 319.

¹⁴⁵ De *vita prima* is de enige bron die over deze gebeurtenis verhaalt. Als dit relaas niet verzonnen is door de schrijver, moet het omstreeks 650 plaatsgevonden hebben; T. BAUER, ‘TRUDO’, F. BAUTZ en T. BAUTZ red., *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, XII, Hamm, 1997, 625.

¹⁴⁶ BOES, *L’abbaye de Saint-Trond*, 22-23.

¹⁴⁷ “Dan stond de bisschop hem toe het woord van God in heel zijn parochie te preken en in alle kerken missen te vieren; daarenboven gaf hij hem ook de vrijheid, om, zoals hij in zijn jeugd aan God beloofd had, een kerk op zijn familiedomein te bouwen.”; DONATUS, *Vita Trudonis confessoris Hasbaniensis*, 280.

¹⁴⁸ DIERKENS, *Abbayes et chapitres entre Sambre et Meuse*, 297-299.

hem *venerandus abba*.¹⁴⁹ In alle andere oorkonden krijgt hij consequent de titel *episcopus abba*.¹⁵⁰ Slechts één keer duidt een oorkonde uit 650 Remaclus aan als *episcopus*, maar ook in deze oorkonde is het duidelijk dat dit in relatie staat met de abdij van Stavelot-Malmédy. De zin luidt immers: *Rimagilo episcopo, vel omni congregationi monasterio Malmundario seu Stabelau consistentium*.¹⁵¹ De oude opvatting, die Remaclus beschouwde als diocesaan bisschop en voorganger van bisschop Theodardus van Maastricht, klopt dus niet.¹⁵² De *Vita prima Trudonis* is het eerste document waarin Remaclus ook als bisschop van Maastricht aangeduid wordt.¹⁵³ Donatus heeft deze titel uitgevonden om de status van het bisdom Maastricht in betrekking tot de abdij van Sint-Truiden te verduidelijken. Hij heeft gekozen voor een figuur die op het einde van de achtste eeuw nog bekend stond als een hoogwaardigheidsbekleder van het bisdom en die daarnaast in contact stond met Trudo. Bovendien droeg Remaclus zoals vermeld de titel *episcopus*.¹⁵⁴ Daarmee is hij voor Donatus de ideale figuur om zijn doel te bereiken: de macht van de bisschop van Metz tegenover zijn collega uit Maastricht profileren.

Reageren de schrijver en zijn opdrachtgever, aartsbisschop Angelram, hiermee op een reële dreiging of handelen ze vanuit de bezorgdheid om de toekomst? In de historiografie is geen voorafgaand conflict tussen de bisdommen Metz en Tongeren-Maastricht terug te vinden. We moeten het dus stellen met enkele indirecte aanwijzingen. Werner bestudeerde de bezittingen van het bisdom Tongeren-Maastricht in de zesde tot de achtste eeuw en kwam tot de constatering dat de belangrijkste abdijen van het bisdom, waaronder Stavelot, Andenne en Nijvel, zich in het bezit van de Merovingische koningen of de vroege Karolingers bevonden.¹⁵⁵ Bovendien behoorden de bisschoppen van Tongeren-Maastricht niet tot de koninklijke entourage van het Frankische rijk en vormden ze daardoor nauwelijks een

¹⁴⁹ *Diplomata regum Francorum*, 22-23: schenking van Sigebert III aan abdij Stavelot-Malmedy, 648.

¹⁵⁰ *Ibid.*, 23-24: schenking van Sigebert III aan abdij Stavelot-Malmedy, tussen 647 en 656; *Ibid.*, 26-27: oorkonde van Childerik II aan abdij Stavelot-Malmedy, tussen 660 en 662; *Ibid.*, 26-27: oorkonde van Childerik II aan abdij Stavelot-Malmedy, 6 september 667.

¹⁵¹ *Ibid.*, 91: oorkonde van Grimoald aan abdij Stavelot-Malmedy, 650.

¹⁵² P. GEORGE, 'Saint Remacle, évangéliste en Ardenne', M.-E. HENNEAU en J.-P. MASSAUT red., *La christianisation des campagnes. Actes du colloque du C.I.H.E.C. (25-27 août 1994)* (Belgisch Historisch Instituut te Rome Bibliotheek XXXVIII), Brussel en Rome, 1996, 56; H. FRANK, *Die Klosterbischöfe des Frankenreichs* (Beiträge zur Geschichte des alten Mönchtums und des Benediktinerordens. Heft 17), Münster, 1932, 82-85.

¹⁵³ Dit heeft als gevolg dat Remaclus vanaf dan gedurende de hele middeleeuwen als bisschop van Tongeren bestempeld werd, onder andere in de *vita prima* en *secunda Remacii* en in de *Annales Laubienses* – zie 'Abbaye de Stavelot-Malmédy', 69-70; WERNER, *Der Lütticher Raum*, 80.

¹⁵⁴ WERNER, *Der Lütticher Raum*, 80.

¹⁵⁵ *Ibid.*, 337; Alain Dierkens kwam tot dezelfde conclusie voor het gebied tussen de Samber en de Maas, met name de abdijen van Fosses, Lobbes, Malonne en Moustier – zie DIERKENS, *Abbayes et chapitres entre Sambre et Meuse*, 320-327.

bedreiging voor de bisschoppen van Metz.¹⁵⁶ Daartegenover staat het feit dat de bisschoppen van Luik zich in de volgende eeuwen vaak mengden in de interne aangelegenheden van de abdij; de vrees van aartsbisschop Angelram was dus zeker niet ongegrond.¹⁵⁷ Zijn opvolgers hielden met de *Vita prima Trudonis* een stok achter de deur om hun aanmatigheden tegen te gaan.

Het dossier van aartsbisschop Angelram

We kunnen het doel van de *Vita Trudonis* maar volledig begrijpen als we kijken naar twee andere teksten die door Angelram zijn geschreven of aan hem zijn opgedragen. Allereerst is er de *Versus de episcopis Mettensis*, een lijst van de bisschoppen van Metz die wellicht door Angelram zelf is samengesteld rond 774.¹⁵⁸ In de laatste verzen van deze lijst lezen we: *Iam nunc tricenarius pastorque octavus herili / Auxilio fultus trahit ad pia pascua vitae / Angelramnus oves; quo tempore maximus armis / Rex Carolus sensu, formaque, animoque decorus / Italiae accepit Christi de munere sceptrum / Quos simul excelsi, Stephano poscente beato, / Protegat atque regat felices dextra per aevum.*¹⁵⁹ Hiermee wordt het lot van Angelram als zielenherder en Karel de Grote als veroveraar verbonden. Stefanus, de patroonheilige van Metz, beschermt hen samen, en dat gegeven plaatst de stad centraal in het Karolingische rijk. Barbara Rosenwein besluit: “The ‘Versus’ put the king squarely in the orbit of Metz, not the other way round. In effect, royal glory and success depended on a local martyr’s intercession.”¹⁶⁰

De *Gesta episcoporum Mettensium* van Paulus Diaconus, geschreven in opdracht van aartsbisschop Angelram aan het einde van de achtste eeuw, vertonen veel gelijkenissen met de *Versus episcopis Mettensis*. De *Gesta* dient eveneens om het bisschoppelijke en koninklijke lot te koppelen. Paulus Diaconus verbindt de twee machten door Ansegisel (†662), de zoon van bisschop Arnulf van Metz (612-640/641), op de voorgrond te plaatsen als voorvader van de Pippinidische dynastie.¹⁶¹ Dit thema werkt hij verder uit in een passage waarin Arnulf zijn zoon Ansegisel en al diens nageslacht zegent (...*insuper benedixit eum eiusque cunctam*

¹⁵⁶ WERNER, *Der Lütticher Raum*, 340.

¹⁵⁷ J.-L. KUPPER, *Liège et l'église impériale XIe-XIIe siècles* (Bibliothèque de la Faculté de Philosophie et Lettres de l'Université de Liège Fascicule CCXXVIII), Parijs, 1981, 408; zie ook volgend hoofdstuk over de bisschoppen van Luik.

¹⁵⁸; K. NEFF, *Kritische und erklärende Ausgabe der Gedichte des Paulus Diaconus* (Quellen und Untersuchungen zur lateinischen Philologie des Mittelalters 3/4), München, 1908, 186-190.

¹⁵⁹ ANGELRAMNUS, *Versus de episcopis Mettensis civitatis quomodo sibi ex ordine successerunt*, in E. DÜMLER ed., *Monumenta Germaniae Historica. Poetae Latini medii aevi*, I, Berlijn, 1881, 60-61.

¹⁶⁰ B. H. ROSENWEIN, ‘Association through Exemption: Saint-Denis, Salonnnes, and Metz’, H. KELLER en F. NEISKE red., *Von Kloster zum Klosterverband: das Werkzeug der Schriftlichkeit* (Münstersche Mittelalter Schriften, 74), München, 1997, 76-77.

¹⁶¹ *Ibid.*, 77-80.

progeniem nascituram in posterum. Factumque est).¹⁶² Net daarna volgt de uiteenzetting van Ansegisels bloedlijn, die eindigt bij Karel de Grote. De achterliggende gedachte van dit relaas is duidelijk: de Karolingische dynastie dankt zijn (militaire) successen aan de bisschop van Metz.¹⁶³ De *Versus*, *Gesta* en *Vita (Trudonis)* vormen samen dus een coherent dossier waarin aartsbisschop Angelram zijn visie op episcopale autoriteit en de centrale rol van Metz uiteenzet.

Besluit

Donatus schreef de *Vita prima Trudonis* met een duidelijk doel voor ogen: om de belangen van zijn opdrachtgever, aartsbisschop van Angelram, te verdedigen. Die had immers de wereldlijke macht over de abdij van Sint-Truiden en wilde de banden met deze abdij in een heiligenleven verklaren, legitimeren en voor het nageslacht vastleggen. In enkele passages vertelt de schrijver hoe de heilige Trudo op aanraden van bisschop Remaclus al zijn goederen schenkt aan Sint-Stefanus, de patroonheilige van het bisdom Metz. Dat dit niet als reactie gebeurt op de secularisatiepolitiek van Karel de Grote wordt duidelijk door de hechte relatie tussen de bisschoppen van Metz en de wereldlijke machthebbers. De *vita* diende daarentegen om een belangrijke precedent te scheppen voor de status van de bisschop van Tongeren-Maastricht tegenover de abdij van Sint-Truiden. Donatus schreef een valse titel aan Remaclus toe om zijn verhaal kracht bij te zetten. Dat hij en zijn opdrachtgever hiermee reageerden op een reële dreiging, blijkt uit de veelvuldige interventies van de bisschoppen van Luik in de volgende eeuwen.¹⁶⁴

2. Het zwaard afgevlakt? De *Vita sancti Chlodulphi*

Drie eeuwen later schrijft een auteur uit Metz een andere tekst die het verhaal van Trudo's schenking recupereert en dus op het eerste zicht hetzelfde belang zou kunnen dienen. Het is de *Vita sancti Chlodulphi*, het leven van bisschop Chlodulf van Metz. Vooraleer ik inga op de historische kritiek en de analyse van dit heiligenleven, bespreek ik eerst de biografie van deze heilige.

¹⁶² PAULUS WARNEFRIDI, *Liber de episcopis Mettensibus*, in G. PERTZ ed. *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores*, II, Hannover, 1829, 264.

¹⁶³ ROSENWEIN, 'Association through Exemption: Saint-Denis, Salornnes, and Metz', 80.

¹⁶⁴ Deze interventies komen in de volgende twee hoofdstukken aan bod.

Bisschop Chlodulf van Metz

Chlodulf of Chlodulphus is de zoon van bisschop Arnulf van Metz, en de broer van Ansegisel. In de *Vita prima Arnulfi*, die geschreven werd door een tijdgenoot van de heilige, worden zijn twee zonen vermeld, maar niet bij naam genoemd. Het is Paulus Diaconus die in zijn *Gesta episcoporum Mettensium* (aan het einde van de achtste eeuw) de zonen als Chlodulf en Ansegisel identificeerde. Hiermee verbond hij de dynastie van de Pippiniden met Arnulf van Metz, aangezien Ansegisel getrouwd was met Begga, de dochter van hofmeier Pepijn I van Landen (623-640).¹⁶⁵ Volgens de *Vita Arnulfi* verbleven Chlodulf en Ansegisel in hun jeugd aan het hof van de Merovingische koning, en waren ze voorbestemd voor een hoge bestuurlijke functie. Dat Chlodulf een dergelijke functie uitoefende in de tijd voor zijn bisschopsambt, staat vast. Bisschop Desiderius van Cahors (630-655) spreekt hem immers in een brief rond 640 aan als *dominus inluster*, een titel die overeenkomt met een status als hoge wereldlijke gezaghebber.¹⁶⁶ In 648 wordt Chlodulf samen met zijn broer als *domesticus* aangeduid, één van de raadslieden die koning Sigebert III (634-656/660) heeft geraadpleegd voor de stichting van Stavelot-Malmedy.¹⁶⁷ Twee oorkonden die hem bestempelen als *dux Austriae Mosellanae* blijken zestiende-eeuwse vervalsingen door aartsdiaken François de Rosières te zijn; deze titel droeg Chlodulf dus niet.¹⁶⁸ Verder bezat Chlodulf in zijn tijd als leek enkele gronden in het Maasland, waaronder Rutten nabij Tongeren waar hij op een onbekende datum een klooster liet stichten.¹⁶⁹

Over Chlodulfs episcopaat is daarentegen heel weinig geweten. Ingrid Heidrich dateert zijn wijding in 654 of 655; alleszins vóór 659, want in dat jaar wordt hij als bisschop aangeduid in de zevende-eeuwse *Vita sanctae Gertrudis*.¹⁷⁰ Dat hij in dit heiligenleven voorkomt, is een

¹⁶⁵ Hoewel er geen zekerheid bestaat over de verwantschap tussen Ansegisel en Arnulf, wordt dit algemeen aangenomen; zie: M. GOULLET, 'Les saints du diocèse de Metz (SHG X)', M. GOULLET en M. HEINZELMANN red., *Miracles, vies et réécritures dans l'Occident médiéval: actes de l'Atelier "La réécriture des Miracles" (IHAP, juin 2004) et SHG X-XII: dossiers des saints de Metz et Laon et de saint Saturnin de Toulouse* (Beihefte der Francia Band 65), Ostfildern, 2006, 245-246; KEMPF, *Lexikon des Mittelalters*, 'Arnulfus Mettensis, bishop, saint'; I. HEIDRICH, 'Titulatur und Urkunden der arnulfingischen Hausmeier', *Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde*, 11/12 (1965/1966), 222; voor het desbetreffende fragment van de *Gesta episcoporum Mettensium*, zie: PAULUS WARNEFRIDI, *Liber de episcopis Mettensibus*, in PERTZ ed. *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores*, II, 267.

¹⁶⁶ WERNER, *Der Lütticher Raum*, 386-387.

¹⁶⁷ *Ibid.*, 388; *Diplomata regum Francorum*, 22-23: schenking van Sigebert III aan abdij Stavelot-Malmedy, 648; GAUTHIER, *L'Évangélisation des pays de la Moselle*, 391.

¹⁶⁸ U. NONN, *Lexikon des Mittelalters*, 'Chlodulf, bishop of Metz'; *Diplomata, chartae, epistolae, leges aliaque instrumenta ad res gallo-francicas spectantia*, J.M. PARDESSUS ea. ed., II, Aalen, 1969, 84, 93; Kölzer geeft de uitleg over deze vervalsing, zie: *Diplomata regum Francorum e stirpe Merovingica*, T. KÖLZER ed. (*Monumenta Germaniae Historica – Diplomata*), II, 2de uitg., Hannover, 2001, 709.

¹⁶⁹ Het staat wel vast dat dit gebeurde vóór zijn bisschopswijding; WERNER, *Der Lütticher Raum*, 368, 393-396.

¹⁷⁰ HEIDRICH, 'Titulatur und Urkunden', 224-225.

gevolg van zijn uitstekende verhouding met de heilige Gertrude van Nijvel (†659), de zus van Chlodulfs schoonzus Begga.¹⁷¹ De enige daad uit zijn episcopaat die werd overgeleverd, is de verrijking van de Sint-Stephanuskathedraal te Metz. Verder komt Chlodulf in de bronnen niet meer voor.¹⁷² Toch bleef hij lang op de bisschopsstoel, tot aan zijn dood tussen 670 en 686.¹⁷³ Paulus Diaconus' *Gesta episcoporum* en Drogo's bisschopslijst (uit het midden van de negende eeuw) vermelden als sterfdag 8 mei, maar in latere bisschopslijsten en *martyrologia* wordt hij gevierd op 8 juni.¹⁷⁴ Hij werd begraven in de Sint-Arnulfabdij te Metz.¹⁷⁵

2.1. De *Vita Chlodulphi*: datering, auteurschap en ontstaanscontext

Datering en auteurschap

Jean Mabillon schrijft in zijn uitgave dat de *vita* in de negende eeuw geschreven is, maar hij haalt hiervoor geen argumenten aan.¹⁷⁶ Dat zijn datering niet klopt, bewijst Monique Goullet in haar studie over verschillende heiligenlevens uit het bisdom Metz. Op basis van de tekst besluit ze dat de schrijver van de *Vita Chlodulphi* de *Vita secunda sancti Arnulfi* als hypotekst heeft gebruikt.¹⁷⁷ Omdat de *Vita Arnulfi* op haar beurt geschreven is op basis van de *Vita secunda Goerici*, is de opsteldatum van dit laatste heiligenleven de *terminus post quem* voor de datering van de *Vita Chlodulphi*. Goullet vermoedt dat de *Vita Goerici* werd geschreven na de *translatio* van de relieken van de heilige Goericus naar Épinal rond 980.¹⁷⁸ De *terminus ante quem* is de opsteldatum van het oudste bewaarde handschrift, een manuscript uit de eerste helft van de elfde eeuw dat in Metz bewaard wordt. Goullet concludeert dat het heiligenleven van Chlodulf helemaal op het einde van de tiende eeuw of in de elfde eeuw op schrift is gesteld.¹⁷⁹ Naar ik vermoed, schreef de auteur, wellicht een monnik uit de Sint-Arnulfabdij te Metz, tijdens het abbatiaat van Willem van Dijon (996/997-999/1000, 1015-1031), omdat de abdij toen een groot cultureel en religieus elan had.¹⁸⁰

¹⁷¹ *Ibid.*, 222.

¹⁷² U. NONN, *Lexikon des Mittelalters*, 'Chlodulf, bishop of Metz'.

¹⁷³ Chlodulf wordt opgevolgd door Abbo. Een zekere bisschop Abbo wordt al rond 670 vermeld, maar het zou kunnen gaan om een naamgenoot uit een ander bisdom; GAUTHIER, *L'Évangélisation des pays de la Moselle*, 394.

¹⁷⁴ *Ibid.*; L. DUCHESNE, *Fastes épiscopaux de l'ancienne Gaule*, III, Parijs, 1915, 46-47; J. DEPOIN, 'Grandes figures monacales des temps mérovingiens', *Revue Mabillon*, 12 (1922), 113-115.

¹⁷⁵ GAUTHIER, *L'Évangélisation des pays de la Moselle*, 394; R. VAN DOREN, *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques*, 'Cloud (saint)'.

¹⁷⁶ *Vita sancti Chlodulphi episcopi Mettensis*, in J. MABILLON ed., *Acta sanctorum ordinis sancti Benedicti saeculum II*, Venetië, s.d., 1043.

¹⁷⁷ GOULLET, 'Les saints du diocèse de Metz', 243-247.

¹⁷⁸ *Ibid.*, 234.

¹⁷⁹ *Ibid.*, 242-243.

¹⁸⁰ M. MÜLLER, *Am Schnittpunkt von Stadt und Land. Die Benediktinerabtei St. Arnulf zu Metz im hohen und späten Mittelalter* (Trierer Historische Forschungen. Band 21), Trier, 1993, 20-22.

Wat de identiteit van de auteur betreft, laat de *Vita Chlodulphi* ons in het ongewisse. De proloog van het heiligenleven bevat geen informatie over hem of de mogelijke opdrachtgever, maar is een bespiegeling over God en de heiligen.¹⁸¹ Op basis van een zin uit hoofdstuk vijftien, namelijk *vitam felicitis patroni nostri... sanctissimi videlicet Arnulphi*, meent Goullet dat de auteur behoorde tot de Sint-Arnulfabdij of diens priorij in Lay-Saint-Christophe (nabij Nancy), omdat hij Arnulf als zijn patroonheilige aanduidt.¹⁸² Naar mijn mening interpreteert ze de zin echter verkeerd, want hij luidt volledig: *Certe vitam felicitis patroni nostri et patris sui sanctissimi, videlicet Arnulphi, item beati Chlodulphus describere fecit.*¹⁸³ De schrijver spreekt niet over zijn patroon Arnulf, maar over zijn patroon Chlodulf en diens vader Arnulf. Hij moet dus gezocht worden in een abdij waar Chlodulfs relieken bewaard werden. Rond 959 kreeg de priorij van Lay van de moederabdij de relieken van Chlodulf, met uitzondering van diens hoofd.¹⁸⁴ Dat zijn dus de enige twee plaatsen die in aanmerking komen voor de verblijfplaats van de schrijver van het heiligenleven. Goullet bewees al dat de *Vita secunda Arnulfi* aan de basis lag van Chlodulfs heiligenleven, en dat die eerste tekst geschreven werd in de abdij van Sint-Arnulf.¹⁸⁵ Haar vermoeden dat de schrijver van de *Vita Chlodulphi* een monnik van deze abdij was, is dus wellicht juist.

Bronnen

Het heiligenleven wordt weinig historische waarde toegekend, omdat ze geen juridische documenten aanwendt en weinig toevoegt aan de heiligenlevens waarop ze gebaseerd is.¹⁸⁶ De eerste hypotekst die de schrijver van de *Vita Chlodulphi* aanwendt, is zoals vermeld de *Vita secunda Arnulfi*. Deze tekst levert het genealogisch materiaal voor het eerste hoofdstuk, dat de auteur aanvult met zijn eigen herinneringen of met één van de Karolingische stambomen die in die tijd circuleerden. Ook voor hoofdstuk twee tot acht put hij voortdurend uit de *Vita Arnulfi*, die hij qua woordgebruik helemaal herschrijft en aanpast. De *Vita prima Trudonis* is de hypotekst voor hoofdstuk negen tot veertien, waarin bisschop Chlodulf de heilige Trudo ontmoet. Hier legt de schrijver minder originaliteit aan de dag: verschillende zinsneden zijn letterlijk overgenomen uit zijn bron.¹⁸⁷ Hij verwijst zelfs expliciet naar de *Vita*

¹⁸¹ *Vita sancti Chlodulphi episcopi Metensis*, in G. HENSCHENIUS ed., *Acta sanctorum quotquot toto urbe coluntur, vel à catholicis scriptoribus celebrantur, quae ex latinis et graecis Junii Tomus II*, Brussel, 1698, 126.

¹⁸² GOULLET, 'Les saints du diocèse de Metz', 243.

¹⁸³ *Vita sancti Chlodulphi episcopi Metensis*, 130.

¹⁸⁴ MÜLLER, *Die Benediktinerabtei St. Arnulf zu Metz*, 18-19.

¹⁸⁵ GOULLET, 'Les saints du diocèse de Metz', 234.

¹⁸⁶ Onder andere Van Doren schrijft dit; VAN DOREN, *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques*, 'Cloud (saint)'.

¹⁸⁷ GOULLET, 'Les saints du diocèse de Metz', 244-245.

Trudonis; het verhaal van de ontmoeting tussen Trudo en Chlodulf sluit hij af met de woorden *Quid deinceps beati Trudo egerit... qui nosse desiderat, ad libellum sanctorum gestorum eius recurrat, et ibi cuncta honestissime descripta reperiet*.¹⁸⁸ Of de auteur wat aan het verhaal van hun ontmoeting toevoegt, komt later aan bod.

Gouillet vermoedt dat er ten tijde van de *translatio* van Chlodulfs relieken een mirakelverhaal ontstond dat later werd gebruikt voor het dertiende-eeuwse kleine *cartularium* van Sint-Arnulf, een verzameling van hagiografische teksten, historische gegevens, oorkonden en grafschriften. De *Vita Chlodulphi* vermeldt echter geen mirakels van de heilige en beperkt zich tot het relaas van zijn leven. Waarom de schrijver hier geen belang aan hechtte, is niet geweten.¹⁸⁹

Handschriftenoverlevering en tekstuele traditie

Het *Nachleben* van het heiligenleven is beperkt, er zijn slechts zes handschriften bewaard. Ik lijst de manuscripten chronologisch gerangschikt op (huidige bewaarplaats, eeuw, herkomst, samenstelling handschrift).¹⁹⁰

1. METZ, Bibliothèque Municipale, nr. 527, f. 1-9v, 11e eeuw, collectie bisdom van Metz, samen met *Passio Gorgonii martyris*.
2. PARIS, Bibliothèque Nationale de France, nr. 5294, f. 59v-67v, 11e eeuw, Sint-Symphoriusabdij van Metz, zestien heiligenlevens, waaronder zes bisschoppen van Metz.
3. WOLFENBÜTTEL, Herzog-August-Bibliothek, nr. 2738 76.14 Aug. fol., f. 8v-10, 11e-12e eeuw, herkomst onbekend, *legendarium*.
4. PARIS, Bibliothèque Nationale de France, nr. 5308, f. 59v-67v, 12e eeuw, Metz, *legendarium*.
5. TRIER, Stadtbibliothek, nr. 1151, III (964) f. 2v-7v, 13e eeuw, Sint-Maximinusabdij van Trier, *legendarium*.
6. PARIS, Bibliothèque Nationale de France, nr. 5278, f. 10-14v, 13e eeuw, Metz, *legendarium*.

¹⁸⁸ *Vita sancti Chlodulphi episcopi Metensis*, 130.

¹⁸⁹ *Ibid.*, 247; M. GAILLARD, *Le souvenir des Carolingiens à Metz au Moyen Age. Le petit cartulaire de Saint-Arnoul* (Textes et documents d'histoire médiévale – 6), Parijs, 2006, XIII; G. PHILIPPART en A. WAGNER, 'Hagiographie Lorraine (950-1130)', G. PHILIPPART red., *Corpus Christianorum. Histoire internationale de la littérature hagiographique latine et vernaculaire en Occident des origines à 1550*, IV, Turnhout, 2006, 598-599.

¹⁹⁰ Deze lijst is gebaseerd op de volgende publicaties en handschriftencatalogi: GOULLET, 'Les saints du diocèse de Metz', 156, 242; PHILIPPART en WAGNER, 'Hagiographie Lorraine', 623; O. VON HEINEMANN, *Die Augusteischen Handschriften* (Kataloge der Herzog-August-Bibliothek Wolfenbüttel), III, Frankfurt-am-Main, 1966, 396-399; *BnF archives et manuscrits – Collections*, 'Latin 5294', 'Latin 5308', 'Latin 5278'; *Bibliotheca Hagiographica Latina Manuscripta*, 'BHL 1735'.

Uit deze lijst blijkt duidelijk dat de handschriftenoverlevering geografisch erg beperkt is. Chlodulf kende als heilige enkel een lokale cultus. Het heiligenleven werd bovendien slechts één keer bewerkt, in het eerder vermelde kleine *cartularium* van Sint-Arnulf.

De Sint-Arnulfabdij in Metz: een rijke geschiedenis

Volgens de stichtingslegende is de kerk in de tweede eeuw opgericht door Patiens, de vierde bisschop van Metz en een leerling van apostel Johannes. De monniken van de Arnulfabdij hebben deze legende geconstrueerd in een reactie op de apostolische traditie van een andere belangrijke abdij uit Metz, namelijk die van Sint-Clemens.¹⁹¹ Historici schatten het ontstaan van de kerk, die het *patrocinium* van Johannes of de Heilige Apostelen droeg, tussen de vierde en de zesde eeuw. Met grote waarschijnlijkheid was het de eerste bisschopszetel van Metz.¹⁹² Volgens de *miracula* werd de heilige Glodesindis er begraven in 610, maar dit is wellicht een verzinsel van de schrijver, een tiende-eeuwse monnik van Sint-Arnulf.¹⁹³ De vroegste zekere datum is de *translatio* van de beenderen van de heilige Arnulf in het jaar 643. Rond zijn graf ontstond een kanunnikengemeenschap, en zijn *patrocinium* verving in de eeuwen erna geleidelijk dat van de Heilige Apostelen.¹⁹⁴ In 701 koos hertog Drogo, de zoon van Pepijn van Herstal, de kerk uit als laatste rustplaats, en startte hiermee de traditie van de Pippinidische-Karolingische necropool in Metz: tussen de achtste en de negende eeuw werden hier twee dochters en de vrouw van Karel de Grote en twee dochters van Pepijn de Korte bij in het familiegraf gezet.¹⁹⁵ In 840 liet aartsbisschop Drogo (834-855), zoon van Karel de Grote en abt van Sint-Arnulf, er zijn halfbroer Lodewijk de Vrome begraven en vijftien jaar later stierf hij er eveneens en werd hij in het graf bijgezet.¹⁹⁶ Drogo bouwde er bovendien een vorstelijke residentie, waar de Karolingische koningen in de negende eeuw vaak verbleven.¹⁹⁷ Sint-Arnulf werd daarmee de belangrijkste abdij van de stad in de negende en de tiende eeuw; de bisschoppen van Metz controleerden daarom sterk de kanunnikengemeenschap en namen er, uitgezonderd tijdens de korte abbatiaten van Karloman en Koenraad, persoonlijk de abtsfunctie op.¹⁹⁸ Dat leidde echter tot problemen tijdens het abbatiaat van bisschop Adventius (858-875). Hij misbruikte immers de religieuze bezittingen voor eigen doeleinden.

¹⁹¹ GAILLARD, *Le souvenir des Carolingiens à Metz*, XV.

¹⁹² MÜLLER, *Die Benediktinerabtei St. Arnulf zu Metz*, 12-13.

¹⁹³ A. ODERMATT, *Der Liber Ordinarius der Abtei St. Arnulf vor Metz* (Spicilegium Friburgense. Texte zur Geschichte des Kirchlichen Lebens 31), Freiburg, 19879.

¹⁹⁴ MÜLLER, *Die Benediktinerabtei St. Arnulf zu Metz*, 12-13.

¹⁹⁵ *Ibid.*, 13-14.

¹⁹⁶ GAILLARD, *Le souvenir des Carolingiens à Metz au Moyen Age*, XI-XII.

¹⁹⁷ ODERMATT, *Der Liber Ordinarius*, 12.

¹⁹⁸ GAILLARD, *Le souvenir des Carolingiens à Metz au Moyen Age*, XII.

De kanunniken bleven berooid achter en deden hun beklag bij keizer Lodewijk de Vrome. Hij beval de restitutie van het bezit van de gemeenschap; deze bepaling werd pas tien jaar later, door een interventie van koning Karel de Dikke (876-888), uitgevoerd. In de daarop volgende jaren bouwden de kanunniken de in verval geraakte kerk met de hulp van bisschop Rubert (883-916), en tegen het begin van de tiende eeuw was Sint-Arnulf er economisch bovenop. In navolging van de kloosterhervorming in Gorze dwong bisschop Adalbero I (929-964) in 942 de residerende kanunniken de abdij te verlaten en voerde er de regel van Benedictus in; hij liet hervormingsgezinde monniken uit Gorze overkomen en keek streng toe op de discipline van de gemeenschap. Hij waakte ook over de economische toestand van de abdij en schonk haar verschillende wijngaarden en boerderijen.¹⁹⁹ Tussen 950 en 1030 verwierf Sint-Arnulf heel wat bezit, onder andere door een schenking van gravin Eva van Chaumontois. Zij gaf de abdij in 950 het domein Lay-Saint-Christophe, wat volgens de traditie de geboortegrond van de heilige Arnulf was.²⁰⁰ Bisschop Adalbero I was de drijvende kracht achter de oprichting van een priorij op het domein. Zoals vermeld kreeg de priorij enkele jaren later de relieken van de heilige Chlodulf met uitzondering van diens hoofd.²⁰¹ Het was een materiële bloeiperiode voor Sint-Arnulf, en dat leidde tot een verslapping van de monastieke discipline. Bisschop Adalbero II (984-1005) achtte een nieuwe hervorming nodig en stelde Willem van Dijon in 996 of 997 aan als abt. Onder Willem startte een hervormingsbeweging en kreeg het monastieke leven in heel het bisdom een nieuw elan. De abdijschool van Sint-Arnulf verwierf vanaf het einde van de tiende eeuw een goede naam en trok studenten van Saksen en Beieren aan, waaronder verschillende latere abten en bisschoppen.²⁰² De abdij was belangrijk en gekend, en in deze context ontstond vermoedelijk de *Vita Chlodulphi*.

2.2. Cultus of politiek middel: analyse van de *Vita Chlodulphi*

Het heiligenleven ontleed

Waarin verschilt de *Vita Chlodulphi* van de *Vita prima Trudonis*, en zijn deze afwijkingen betekenisvol? Als we de inhoud van beide heiligenlevens vergelijken, komen we meer te weten over de ontstaanscontext van de tekst en het doel van de schrijver. In wat volgt, neem ik de gelijkenissen en verschillen onder de loep.

In hoofdstuk negen van de *Vita Chlodulphi* neemt het verhaal van Trudo een aanvang. Het hoofdstuk is een voorbespiegeling van de ontmoeting met bisschop Remaclus van Maastricht

¹⁹⁹ MÜLLER, *Die Benediktinerabtei St. Arnulf zu Metz*, 15-18.

²⁰⁰ GAILLARD, *Le souvenir des Carolingiens à Metz au Moyen Age*, XXI.

²⁰¹ MÜLLER, *Die Benediktinerabtei St. Arnulf zu Metz*, 18-19.

²⁰² *Ibid.*, 20-22.

en de stichting van de abdij. Hierover schrijft de auteur dat Remaclus een grote rol speelde (*Remaclus dignissimus pontifex... cui etiam... cuncta ordine pandit*).²⁰³ Dit lijkt een onschuldige toevoeging, maar zou wel eens een indicatie kunnen zijn dat de anonieme schrijver geen belang hecht aan het wereldlijke gezag van de bisschop van Metz over de abdij in Sint-Truiden. Hoofdstuk negen beschrijft verder een visioen van de heilige Trudo, waarin hij bezocht wordt door een engel die hem opdraagt Remaclus op te zoeken. De letterlijke overeenkomsten met hoofdstuk vijf uit de *Vita Trudonis* zijn zo opvallend dat ik ze hier oplijst:

<i>c.5 Vita Trudonis</i>²⁰⁴ Oratio enim iusti assidua multum valet Quadam nocte, dum sanctus vir post consuetum vigilarium orationumque laborem Orationes tuae et elemosinae, frater Trudo, ...acceptabiles sunt apud Deum. Surge... et vade ad beatum Rimaglium Tungrensis urbis pontificem; ipse enim est haud longe hinc in villa quae nuncupatur Septemburias	<i>c.9 Vita Chlodulphi</i> Et quia multum valet deprecatio iusti assidua Quadam noctium post longum vigilarium et orationum consuetum laborem Orationes... tuae et eleemosynae, dilectissime frater Trudo... ante conspectum summae Divinitatis ascenderunt Surge ergo et vade ad beatum Remaclum Tungrensis ecclesiae pontificem; adest enim in proxima villa, quae Septemburias dicitur
---	--

Ook hoofdstuk tien en elf, het gesprek tussen Remaclus en Trudo en de tocht van de heilige naar Metz, komen erg met de *Vita Trudonis* overeen. Slechts één keer wijkt de schrijver af van zijn hypotekst, namelijk wanneer hij het heeft over de rijkdom van de heilige: *pecuniamque, qua satis ex nobilissimis et ditissimis parentibus abundabat, secum assumens*.²⁰⁵ Hij benadrukt dat de heilige Trudo over zeer veel geld beschikt, en dit met zich meeneemt naar Metz. Op dit thema komt hij in één van de volgende hoofdstukken terug.

²⁰³ *Vita sancti Chlodulphi episcopi Metensis*, 128.

²⁰⁴ *Ibid.*; DONATUS, *Vita Trudonis confessoris Hasbaniensis*, 278-279.

²⁰⁵ *Vita sancti Chlodulphi episcopi Metensis*, 129.

In hoofdstuk twaalf ontmoet Trudo bisschop Chlodulf van Metz. Het gesprek dat volgt, wijkt dermate af van de passage in de *Vita Trudonis*, dat dit hoofdstuk een belangrijke indicatie kan zijn voor het doel van de *Vita Chlodulphi*. Waar Donatus in zijn *vita* breed uitweidt over de schenking van Sint-Trudo's goederen, vult de anonieme schrijver in zijn heiligenleven deze passage op een heel andere manier in. Hij beschrijft immers zeer uitgebreid hoe bisschop Chlodulf, gelukzalig en devoot, Trudo onderricht over het geluk van het eeuwige leven (*Beati Chlodulphus ad divina summa devotione paratus... divini verbi semina venerandus heros bonae terrae sulcis... seminare non desitebat. Multa de mundi contemptu, plurima de vitae aeternae appetitu... magna pietate facundissimus pontifex edocebat.*)²⁰⁶ Hiermee legt de monnik uit Sint-Arnulf de nadruk op de spirituele kwaliteiten van zijn patroon. Daarnaast heeft hij het in dit hoofdstuk niet over de schenking; hij zet het verhaal voort met Trudo's studie van de heilige geschriften en laat de donatie van Trudo's goederen aan de bisschop van Metz pas in hoofdstuk veertien aan bod komen. Dit is in scherp contrast met de *Vita Trudonis*, waarin de schrijver Trudo's studie laat voorafgaan met het verhaal van de schenking; hierdoor wordt het sterker beklemtoond en lijkt het een voorwaarde voor Trudo om de priesteropleiding te mogen aanvatten.²⁰⁷ Bovendien benadrukt Donatus in zijn *Vita Trudonis* steeds weer de reikwijdte en de duur van de schenking. Als we dit vergelijken met de passage uit de *Vita Chlodulphi* (*dumque res et facultates, et quidquid praediorum, quorum non modica copia erat, possidere videbatur, Deo et sancti Stephano et beati Chlodulphi pontifici sub fortissimis testamentis tradidisset*), merken we dat de schrijver slechts met één zinssnede (*sub fortissimis testamentis*) de kracht van de verbintenis aanduidt.²⁰⁸ Verder schrijft hij, overeenkomstig met de zin uit hoofdstuk elf, dat het bezit van de heilige Trudo niet van bescheiden omvang was (*quorum non modica copia erat*). Hij specificeert echter niet waar het eigendom van de heilige gelegen is, terwijl Donatus in zijn beschrijving het domein *Sarchinium* accentueert.

Besluit

In vergelijking met de diplomatische taal van de *Vita Trudonis* hanteert de auteur van dit heiligenleven weinig precieze bewoordingen als hij over de schenking schrijft. Dat de tekst door de bisschoppen van Metz als juridisch instrument werd gehanteerd, is bijgevolg erg onwaarschijnlijk. De functie van de *Vita Chlodulphi* is van een andere aard. De eerste zin van de proloog luidt: *Beati Chlodulphi, Metensis urbis pontificis gloriosi, depositionem*

²⁰⁶ *Ibid.*

²⁰⁷ DONATUS, *Vita Trudonis confessoris Hasbaniensis*, 282-284.

²⁰⁸ *Vita sancti Chlodulphi episcopi Metensis*, 130.

venerabilem annuo recursu commemorantes.²⁰⁹ De auteur presenteert zijn heiligenleven dus als een commemoratief verhaal over de begrafenis van de heilige Chlodulf.²¹⁰ Het geografisch beperkte *Nachleben* van de *vita* wijst erop dat een lokale cultus van de heilige door de tekst ontstond. Het feit dat vroegere *martyrologia* de feestdag van Chlodulf niet opnamen, bewijst dat deze cultus het heiligenleven niet voorafgaat.²¹¹ Ekkart Sauser dateert het begin van de cultus eveneens in de elfde of de twaalfde eeuw.²¹² De monnik van Sint-Arnulf wendt het verhaal van Sint-Trudo dus als hypotekst aan om de *Vita Chlodulphi* aan te vullen en de deugden van zijn patroonheilige in de verf te zetten.

²⁰⁹ *Ibid.*, 126.

²¹⁰ GOULLET, 'Les saints du diocèse de Metz', 243.

²¹¹ Zo vermeldt geen enkel handschrift van het *martyrologium Hieronymianum* de heilige; *Martyrologium Hieronymianum*, in DE BACKER en. DE SMEDT ed., *Acta sanctorum novembris tomi II pars prior*.

²¹² SAUSSER, E., 'Chlodulf', *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, XXII, Herzberg, 2003, 193.

II. Het bisdom Luik klauwt terug

Onder het episcopaat van Notger (972-1008) groeide het bisdom Luik uit tot een krachtige kerkelijke structuur en bouwde ze haar grondbezit sterk uit. Ook de abdij van Sint-Truiden kreeg te maken met de stijgende invloed van de Luikse bisschop, wat duidelijk wordt uit de bisschoppelijke interventies in het bestuur. In dit hoofdstuk komt die veranderde situatie aan bod, en hoe ze gekristalliseerd werd in de *Vita secunda sancti Remacli*. De focus ligt op dit heiligenleven. De *Vita prima Remacli*, geschreven in de eerste helft van de negende eeuw door een anonieme monnik uit de abdij van Stavelot, wordt enkel besproken in een vergelijking met haar herwerkte versie.²¹³

1. De *Vita secunda Remacli*: datering, auteurschap en ontstaanscontext

Voordat ik kan overgaan tot de analyse van de *Vita secunda Remacli*, is het van belang om aan te duiden dat er twee originele versies van dit heiligenleven bestaan. De schrijver van het verhaal, Heriger van Lobbes, heeft immers eerst zijn *vita* over Remaclus als een apart heiligenleven uitgebracht, alvorens het in zijn kroniek over de Luikse bisschoppen, de *Gesta episcoporum Tungrensium, Trajectensium et Leodiensium*, te incorporeren.²¹⁴ Op twee interpolaties na, namelijk in hoofdstuk 20 en 21 van de *Gesta*, is de tekst in beide versies identiek. Omdat dit verschil voor mijn analyse niet van belang is, ga ik er niet dieper op in.²¹⁵

Datering en auteurschap

Wat de datering van het heiligenleven betreft, bestaat er in de historiografie een consensus. De belangrijke figuren rond het ontstaan van het werk, namelijk de verzoeker, de opdrachtgever en de aansteller, laten immers een nauwkeurige schatting toe. Het episcopaat van Notger, de opdrachtgever van het werk, ving aan in 972; bijgevolg is dit de *terminus post quem*. Abt Werinfrid van Stavelot, die Notger om de redactie van een *vita* over Remaclus verzocht, overleed in 980; dit is dus de *terminus ante quem*.²¹⁶

²¹³ *Narrative Sources*, 'Vita prima Remacli Stabulensis'.

²¹⁴ BALAU, *Les sources de l'histoire de Liège*, 123; de *Gesta* beginnen met de eerste bisschop van Tongeren en lopen door tot de dood van Remaclus.

²¹⁵ *Ibid.*, 133-134.

²¹⁶ F. BAIX, 'Nouvelles recherches sur les deux biographies de S. Remacle', *Mélanges d'histoire offerts à Charles Moeller. I Antiquité et Moyen Age* (Université de Louvain. Recueil de travaux publiés par les membres des conférences d'histoire et de philologie; 40), Leuven, 1914, 271; H. SPROEMBERG, 'Notker von Lüttich und Heriger von Laubach', R. HOLTZMANN en W. WATTENBACH red., *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Die Zeit der Sachsen und Salier. Erster teil. Das Zeitalter des Ottonischen Staates (900-1050)*, 2^e uitg. door F.-J. SCHMALE, Weimar, 1967, 141.

Het auteurschap van de *Vita secunda Remacii* is echter het onderwerp van een historiografisch debat dat voorlopig afgerond is in het voordeel van Heriger van Lobbes. Ter discussie staan drie geschriften uit de buurt van Luik, namelijk de *Vita secunda Remacii*, de *Gesta episcoporum Tungrensium, Trajectensium et Leodiensium* en de *Vita Landoaldi*. Door hun grote letterlijke overeenkomsten wordt algemeen aangenomen dat deze werken door één en dezelfde auteur geschreven werden. De vraag is of dit gaat om Heriger, Notger, of Heriger én Notger (in een samenwerking). Het probleem stelt zich door de brieven die als voorwoord zijn toegevoegd; deze zijn immers in Notgers naam geschreven. Bovendien was Heriger de naaste medewerker van Notger en zijn de levens van de twee figuren sterk met elkaar vervlochten.²¹⁷ Rudolf Köpke presenteerde de eerste gedetailleerde discussie rond deze kwestie in zijn uitgave van de *Gesta*, en zijn argumenten ten voordele van Herigers auteurschap werden gevolgd door de meeste onderzoekers, zoals Sylvain Balau, Léon Van der Essen, Heinrich Sproemberg, François Baix, Philippe George en Jean-Louis Kupper.²¹⁸ Eén van de bewijzen die deze onderzoekers aanvoerden, is het getuigenis van een monnik uit de Sint-Baafsabdij in Gent, die twee jaar na het schrijven van de *Vita Landoaldi* het volgende schreef: *Iubente itaque eodem eximio pontifice ibidem miracula quae divulgaverant sunt collecta et per dominum Herigerum didascalum ac musicae artis peritum breviter... descripta necnon et ipsius episcopi sunt auctoritate roborata insuper sigilli sui impressione munita atque domino abbati ac omnibus fratribus Gandavensibus fideliter missa.*²¹⁹ Franz Brunhölzl dichtte de drie geschriften in zijn werk uit 1992 echter opnieuw aan Notger toe, op basis van het verschil in stijl tussen de *Gesta* en de *Epistola ad Hugonem*, een werk dat met zekerheid door Heriger van Lobbes geschreven werd.²²⁰ Fidel Rädle vatte zes jaar later de hele discussie samen en volgt het oordeel van Brunhölzl, maar gaf wel aan dat er nood is aan een meer gedetailleerde

²¹⁷ R.G. BABCOCK, 'Heriger or Notger? The Authorship of the *Gesta Episcoporum Leodiensium*, the *Vita Remacii*, and the *Vita Landoaldi*', *Latomus*, 68 (2009), 1027.

²¹⁸ HERIGER LOBIENSIS, *Herigeri gesta episcoporum Leodiensium*, in R. KOPKE ed., *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores*, VII, Hannover, 1846, 134-161; BALAU, *Les sources de l'histoire de Liège*, 118-146; VAN DER ESSEN, *Etude critique et littéraire sur les Vitae des saints mérovingiens*, 96-105; SPROEMBERG, 'Notker von Lüttich und Heriger von Laubach', 140-144; F. BAIX, 'L'hagiographie à Stavelot-Malmédy', 120-162; P. GEORGE en J.-L. KUPPER, 'Hagiographie et politique autour de l'an Mil: l'évêque de Liège Notger et l'abbaye de Stavelot-Malmedy', E. RENARD e.a. red., *"Scribere sanctorum gesta". Recueil d'études d'hagiographie médiévale offert à Guy Philippart* (Hagiologia 3), Turnhout, 2005, 441-450.

²¹⁹ "En in opdracht van diezelfde uitmuntende bisschop [=Notger] zijn de wonderen, die op diezelfde plaats ter sprake waren gekomen, verzameld en summier opgeschreven door Heriger, die bedreven was in de kunst van het onderricht en de muziek... en heeft deze bisschop het met zijn *auctoritas* bekrachtigd, er bovendien zijn zegel ingedrukt en in vriendschap naar de abt en alle Gentse broeders gezonden."; P. VERBIST, *Heriger van Lobbes (ca.942-1007): een laat-karolinger of een vroeg-scholasticus? Een historisch onderzoek naar de religieus-culturele wereld van Luik en Lobbes in de late tiende eeuw*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven, Departement Geschiedenis, 1997, 66.

²²⁰ F. BRUNHÖLZL, *Histoire de la littérature Latine du Moyen Age*, H. ROCHAIS vert., II, Louvain-la-Neuve, 1996, 254, 546-549.

studie.²²¹ Die kwam er in 2009 met het artikel van Robert Babcock, waarin hij de intertekstuele referenties van de drie geschriften onderzocht, en op basis daarvan besloot dat ze wel degelijk in de abdij van Lobbes werden opgesteld, aangezien de bibliotheek van het klooster de klassieke en religieuze werken bezat waarnaar de schrijver refereerde.²²² Naar alle waarschijnlijkheid heeft Heriger van Lobbes de *Vita secunda Remacli* dus geschreven, in opdracht van bisschop Notger van Luik. Deze laatste bleef echter de vooruitgang van het werk van nabij volgen en participeerde dus aan de totstandkoming ervan.²²³ Auteurschap kreeg in de hoge middeleeuwen bovendien een andere invulling, althans volgens de elfde-eeuwse wiskundige Franco van Luik. In de proloog van diens werk *De quadratura circuli* schrijft hij immers dat de auteur van een werk de *incitator* is – hij die de opdracht geeft voor het werk – en niet degene die de opdracht uitvoert.²²⁴ Het is in dat opzicht misschien minder relevant om het auteurschap toe te wijzen aan één persoon, omdat Notger en Heriger de *vita* in onderling overleg en samenwerking geschreven hebben.²²⁵

Heriger van Lobbes: abt, hagiograaf, theoloog en wetenschapper

Over het tijdstip van Herigers geboorte en diens afkomst is weinig met zekerheid geweten. Volgens Peter Verbist kwam hij waarschijnlijk uit een adellijke familie, aangezien een rijk klooster als Lobbes veel jongere zonen van edellieden aantrok, zoals abt Folcuinus (†989), de voorganger van Heriger. Verder schat Verbist Herigers geboorte rond het jaar 942.²²⁶ In zijn jeugd kreeg Heriger een intellectuele vorming in de gerenommeerde kathedraalschool van Luik, die bekend stond om haar onderwijs in de *arithmetica* (getallenleer) en de *musica*; twee onderwerpen waar Heriger zich later nog in zou verdiepen.²²⁷ Daarna trad hij, wellicht rond 958, in in de Sint-Pietersabdij van Lobbes. Hier werd hij al gauw *scholaster* van de abdijschool, die hij met de stimulans van bisschop Everaclus van Luik (959-971) uitbouwde

²²¹ F. RÄDLE, 'Zur Bewertung der Antike in den hagiographischen Werken des Heriger von Lobbes', C. LEONARDI red., *Gli Umanesimi Medievali. Atti del II Congresso dell' Internationales Mittellateinerkomitee*, Firenze, 1998, 539-550.

²²² BABCOCK, 'Heriger or Notger?', 1027-1049.

²²³ Sproemberg spreekt in dat opzicht over: "Insofern aber hat Krusch recht, als die Anregung und geistige Urheberchaft der ersten Lütticher Geschichte die Tat Notkers ist"; SPROEMBERG, 'Notker von Lüttich und Heriger von Laubach', 144.

²²⁴ BABCOCK, 'Heriger or Notger?', 1030.

²²⁵ VERBIST, *Heriger van Lobbes (ca.942-1007): een laat-karolinger of een vroeg-scholasticus?*, 97-98.

²²⁶ Eerdere schattingen variëren tussen 925 en 950, maar Verbist fundeert zijn schatting het best; VERBIST, *Heriger van Lobbes (ca.942-1007): een laat-karolinger of een vroeg-scholasticus?*, 33-34; zie ook H. PLATELLE, 'Heriger', G. JACQUEMET red., *Catholicisme. Hier, aujourd'hui, demain*, V, Parijs, 1962, 652 en BALAU, *Les sources de l'histoire de Liège*, 121.

²²⁷ M. PARISSE, 'Lotharingia', T. REUTER red., *The New Cambridge Medieval History*, III, Cambridge, 2000, 325-326; M. OTT, 'Heriger of Lobbes', *The Catholic Encyclopedia*.

tot een belangrijk onderwijscentrum.²²⁸ Onder zijn leerlingen kende Heriger belangrijke figuren als Olbert, de latere abt van Gembloers (980-1048), Adelbold, bisschop van Utrecht (1010-1026) en Hugo, abt van Lobbes (1023-1053). Ook Wazo, bisschop van Luik (1041-1048), werd vermoedelijk door Heriger onderwezen.²²⁹

In deze periode schreef hij ook het grootste deel van zijn literaire oeuvre. Zo verschenen er van zijn hand verscheidene heiligenlevens, zoals de *Vita Landoaldi*, de *Vita tertia Ursuari* en de *Vita secunda Remacli*.²³⁰ Dat laatste heiligenleven werd zoals vermeld geïncorporeerd in Herigers bekendste werk, de *Gesta episcoporum Tungrensium, Trajectensium et Leodiensium*. Verder componeerde hij verschillende antifonen en hymnes ter ere van belangrijke heiligen in de abdij van Lobbes.²³¹ Heriger staat ook bekend om twee traktaten over *arithmetica*, die hij wellicht gebruikte om zijn leerlingen te onderrichten.²³² Tot slot nam Heriger deel aan discussies over het geloof, met name door het schrijven van een dialoog over de adventsdagen en een traktaat over de eucharistie.²³³

Enkele van de vernoemde werken maakte Heriger in opdracht van bisschop Notger van Luik, van wie hij al aan het begin van diens episcopaat in 972 de persoonlijke secretaris werd. Hij stond Notger bij in bisdomaangelegenheden en in politieke kwesties; in die hoedanigheid vergezelde hij de bisschop en keizerin Theophanu (972-991) in 989 op hun reis naar Italië.²³⁴ Het jaar daarop werd Heriger gekozen als opvolger van Folcuinus, de overleden abt van Lobbes, en hij ontving de wijding van Rothardus, bisschop van Kamerijk (979-995).²³⁵ Notger steunde zijn verkiezing en was wellicht bij de wijding aanwezig.²³⁶

Tijdens zijn abbatiaat bouwde hij de bibliotheek van Lobbes verder uit en vergrootte hij de faam van de abdijschool. Ook verfraaide hij de kerken van Lobbes.²³⁷ Op 31 oktober 1007, althans volgens de continuator van de *Gesta abbatum Lobiensium* en de schrijver van de

²²⁸ VERBIST, *Heriger van Lobbes (ca.942-1007): een laat-karolinger of een vroeg-scholasticus?*, 35; J.-L. KUPPER, *Lexikon des Mittelalters*, 'Heriger, of Lobbes, d. 1007'; F.J. WORSTBROCK, 'Heriger von Lobbes', C. STÖLLINGER red., *Die deutsche Literatur des Mittelalters. Verfasserlexikon*, III, Berlijn en New York, 1981, 1044.

²²⁹ R. AUBERT, *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques*, 'HÉRIGER DE LOBBES'; PLATELLE, 'Heriger', 652-653.

²³⁰ *Ibid.*, 653.

²³¹ VERBIST, *Heriger van Lobbes (ca.942-1007): een laat-karolinger of een vroeg-scholasticus?*, 71-73.

²³² *Ibid.*, 80.

²³³ *Ibid.*, 82-85.

²³⁴ WORSTBROCK, 'Heriger von Lobbes', 1044.

²³⁵ De abdij van Lobbes behoorde immers tot het bisdom Kamerijk. Het klooster zat echter in de invloedssfeer van de bisschoppen van Luik; tussen 889 en 957 zouden zij zelfs persoonlijk het abbatiaat op zich nemen, als gevolg van een ambtsleen door koning Arnulf van Karinthië; VERBIST, *Heriger van Lobbes (ca.942-1007): een laat-karolinger of een vroeg-scholasticus?*, 24-25.

²³⁶ *Ibid.*, 48-49.

²³⁷ VERBIST, *Heriger van Lobbes (ca.942-1007): een laat-karolinger of een vroeg-scholasticus?*, 52-53.

Annales Laubienses, overleed Heriger na een abbatiaat van zeventien jaar en werd hij in de Sint-Ursmaruskerk te Lobbes begraven.²³⁸

Notger en het prinsbisdom Luik

*Vix aliquid magni aut preclari operis est in
civitate nostra quod ipse non fecerit aut perfecerit,
ut magis fecisse civitatem quam coluisse
videatur.*²³⁹

Met deze zin verheerlijkt de auteur van de elfde-eeuwse *Vita Notgeri* bisschop Notger van Luik. Hij is de eerste die deze bisschop dergelijke eer betuigt, en hij zou door vele andere schrijvers en historici gevolgd worden. Zelfs het standaardwerk over Notger van Godefroid Kurth is volgens Jean-Louis Kupper “une vision ‘romantique’ dont il conviendrait de se départir”.²⁴⁰ Wie is Notger van Luik en waarom kreeg deze figuur zoveel generaties lang lof voor zijn verwezenlijkingen?

Notger werd rond 940 geboren in Zwaben (Zuid-Duitsland), volgens de *Vita Notgeri* in een adellijke familie (*Ipse igitur in Suevia natus, nobilitatem a generis scientia*).²⁴¹ Hoewel dit *topos* in veel *vitae* voorkomt, kan het voor Notger met grote waarschijnlijkheid als waar aangenomen worden, omwille van de carrière die hij in zijn latere leven uitbouwde. Als kind genoot hij een opleiding in het klooster Sankt Gallen, waar hij volgens de *Annales Hildesheimenses* de functie van proost opnam.²⁴² Later behoorde hij tot de *Hofkapelle* van Otto de Grote (962-973) en was hij één van de belangrijkste raadgevers van de keizer. Deze *Hofkapelle*, die zijn oorsprong vindt in de Karolingische tijd, werd omstreeks 950 langzaam maar zeker uitgebreid. Het paste in de kerkelijke politiek van de keizer, die figuren uit de *Hofkapelle* als bisschop aanstelde, om zich te verzekeren van loyale en bekwame bestuurders die onafhankelijk waren van de lokale heren uit het gebied waar ze naartoe werden

²³⁸ Folcuini *Gesta Abbatum Lobiensium*/Folcuin *Actes des Abbés de Lobbes*; *Gesta Abbatum Lobiensium continuata*/Actes des Abbés de Lobbes. *Continuation de ceux de Folcuin*, in H. BERKANS en J.-L. WANKENNE ed., *Cahiers de Thudinie*, II, s.l., 1993, LXXXIII; *Annales Laubienses*, in G.H. PERTZ ed., *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores*, IV, Hannover, 1841, 18.

²³⁹ “Er is nauwelijks een groot of voortreffelijk werk in onze stad dat hij niet zelf heeft gemaakt of voltooid, zodat hij meer in deze stad schijnt te hebben gemaakt dan hij heeft verijnd”; *Vita Notgeri episcopi Leodiensis*, in G. KURTH ed., *Notger de Liège et la civilisation au Xe siècle*, II, 2e uitg., Brussel, 1982, 12.

²⁴⁰ KURTH, *Notger de Liège*; J.-L. KUPPER, ‘Notger de Liège revisité’, *Cahiers de Clio*, 24 (1995), 6.

²⁴¹ F. KAMPERS en K. LÖFFLER, ‘Notker, provost of St. Gall and later bishop of Liège’, *The Catholic Encyclopedia*; G. VAN TUSSENBROEK, ‘Een tiende-eeuwse bisschop als projectontwikkelaar. Notger van Luik en het bouwen in de Ottonse tijd’, *Madoc*, 10 (1996), 172; *Vita Notgeri episcopi Leodiensis*, in KURTH ed., *Notger de Liège*, II, 10.

²⁴² *Annales Laubienses*, in G. WAITZ ed., *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum separatim editi*, VIII, Hannover, 1878, 30.

gestuurd.²⁴³ In 972 benoemde Otto de Grote Notger als bisschop van Luik en op 14 april van hetzelfde jaar werd deze in Bonn door aartsbisschop Gero van Keulen (969-976) gewijd.²⁴⁴ Notger was niet de eerste keizersgezinde bisschop die naar Luik werd gestuurd: in 959 ondernam Otto I een poging om de macht van de feodale heren in te tomen door Everaclus aan te stellen, maar door opgelopen spanningen viel het bisdom ten prooi aan plunderingen en verwoestingen. Notger ving het episcopaat dus aan in een precaire situatie.²⁴⁵

Tijdens zijn episcopaat bleef Notger een belangrijke rol spelen aan het hof. Hij vergezelde de keizerlijke familie vier keer naar Italië en in 1006 ging hij naar koning Robert van Frankrijk (996-1031) om een vredesverdrag te onderhandelen.²⁴⁶ Dat hij daarmee, zoals Kurth stelt in zijn monografie, “un agent fidèle aux jours de la prospérité, un conseiller sûr dans les moments de crise, un défenseur courageux aux heures mauvaises” was, klopt echter niet.²⁴⁷ Veeleer speelde bisschop Notger een spel van *Realpolitik*, waarbij hij zijn eigen belang voorop plaatste. De spanningen tussen koning Lotharius van Frankrijk (954-986) en keizer Otto II (973-983) boden een gelegenheid voor hem om zijn macht te vergroten; in 980 verkreeg hij van de keizer een oorkonde waarin alle bezittingen van het bisdom bestendig werden en immuniteit verwierven. Bij de dood van Otto II kreeg zijn weduwe Theophanu te maken met verzet van Hendrik de Ruziezoeker (†995), de voormalige hertog van Beieren en een neef van de overleden keizer; bovendien vergrootte de dreiging van koning Lotharius tijdens deze periode van regentschap. Notger schipperde tussen de twee vorstenhuizen, totdat keizerin Theophanu hem in 985 de wereldlijke macht in het graafschap Hoi schonk. Haar zoon, keizer Otto III (996-1002), voegde daar in 987 nog het graafschap Brunengeruuz en de abdij van Gembloers aan toe.²⁴⁸ Daarmee legde Notger de basis voor het prinsbisdom Luik, waar de bisschoppen ook het wereldlijke gezag uitoefenden tot aan de Franse revolutie.²⁴⁹

Niet alleen in de rijkspolitiek liet bisschop Notger zijn macht gelden, ook in het bisdom zelf had hij grote invloed. Zijn uitgebreide bouwpolitiek is hiervan een duidelijke getuige. Enerzijds bestendigde hij de veiligheid van het bisdom door het vijandige kasteel van

²⁴³ VAN TUSSENBROEK, ‘Notger van Luik en het bouwen in de Ottoonse tijd’, 172-173; BALAU, *Les sources de l’histoire de Liège*, 119; KUPPER, ‘Notger de Liège revisité’, 6-7.

²⁴⁴ KUPPER, *Liège et l’église impériale*, 116; J.-L. KUPPER, ‘Leodium (Liège/Luik)’, O. ENGELS en S. WEINFURTER red., *Series episcoporum ecclesiae catholicae occidentalis. Series V Germaniae. Tomus I archiepiscopatus Coloniensis*, Stuttgart, 1982, 67.

²⁴⁵ VAN TUSSENBROEK, ‘Notger van Luik en het bouwen in de Ottoonse tijd’, 174; KUPPER, ‘Notger de Liège revisité’, 7.

²⁴⁶ KUPPER, ‘Leodium (Liège/Luik)’, 67-68.

²⁴⁷ KURTH, *Notger de Liège*, I, 4.

²⁴⁸ KUPPER, ‘Notger de Liège revisité’, 9-12; PARISSE, ‘Lotharingia’, 323.

²⁴⁹ J. BRASSINNE, ‘Liège’, *The Catholic Encyclopedia*.

Chèvremont te vernietigen en versterkingen te bouwen in de stad Luik en omstreken.²⁵⁰ Anderzijds verrijkte hij zijn bisschopszetel door de heropbouw van de Sint-Lambertuskathedraal en de Martinuskerk, en de bouw van de Johannes-de-Evangelistkerk, de Denijskerk en de kerk van het Heilige Kruis.²⁵¹ Daarnaast breidde hij het onderwijs in de kathedraalschool uit door nieuwe *magistri* aan te werven, zoals Leo van Calabrië, die zijn studenten onderrichte in het Grieks.²⁵² De kwaliteit van de opleiding in Luik lag erg hoog, volgens Michel Parisse was “...the teaching there... brilliant and varied, open in particular to science and mathematics under the influence of the Rheims scholasticus, Gerbert.”²⁵³ De kathedraalschool bracht aan het begin van de elfde eeuw bijgevolg heel wat belangrijke bisschoppen voort, zoals Adalbold van Utrecht, Ruthard van Mainz, Erluin van Kamerijk, Heimo van Verdun, Herman van Toul en Wazo van Luik.²⁵⁴ Enkele van deze figuren plaatste Notger zelf op de bisschopszetel door zijn verreikende invloed te gebruiken.²⁵⁵ Na een lang en invloedrijk episcopaat stierf Notger van Luik op 10 april 1008, slechts enkele maanden na zijn medewerker en vriend Heriger van Lobbes. Hij werd volgens zijn laatste wens begraven in de Johannes-de-Evangelistkerk van Luik, die hij zelf heeft laten bouwen.²⁵⁶ Voor het octogonale grondplan van deze kerk liet hij zich inspireren door de Mariakerk in Aken, een teken van gehechtheid aan de keizerlijke ideologie.²⁵⁷

Bronnen

Heriger beschikte in de abdij van Lobbes over een uitgebreide bibliotheek met werken van klassieke auteurs, Kerkvaders en theologen. Hij wendde deze geschriften dan ook veelvuldig aan bij de redactie van zijn eigen oeuvre. Volgens Balau is Heriger “avant tout un compilateur. Il commence par réunir tous les textes qu’il découvre sur le sujet qui le préoccupe. Il se borne ensuite à les coudre ensemble, en remplissant les vides laissés entre eux, en résumant ceux qui lui fournissent trop de détails accessoires à son sujet, en ornant des

²⁵⁰ KAMPERS en LÖFFLER, ‘Notker’, *The Catholic Encyclopedia*; VAN TUSSENBROEK, ‘Notger van Luik en het bouwen in de Ottoonse tijd’, 174-175; BALAU, *Les sources de l’histoire de Liège*, 120-121.

²⁵¹ KUPPER, *Liège et l’église impériale*, 326; BRASSINNE, ‘Liège’, *The Catholic Encyclopedia*.

²⁵² KAMPERS en LÖFFLER, ‘Notker’, *The Catholic Encyclopedia*; voor een overzicht van de evolutie van de Luikse scholen, zie C. RENARDY, ‘Les écoles liégeoises du IXe au XIIe siècle: leur évolution’, *Belgisch tijdschrift voor filologie en geschiedenis*, 57 (1979), 309-328.

²⁵³ PARISSE, ‘Lotharinga’, 325.

²⁵⁴ J.-L. KUPPER, ‘Notger, bishop of Liège’, *Lexikon des Mittelalters*; over de kathedraalschool van Luik en de abdijschool van Lobbes, zie M. TEEUWEN, ‘Geleerde cultuur in Lobbes. De verbondenheid met de Luikse school’, *Aanzet: Lobbes een middeleeuws klooster*, 10 (1992), 231-243.

²⁵⁵ KUPPER, ‘Notger de Liège revisité’, 14-15.

²⁵⁶ KUPPER, ‘Leodium (Liège/Luik)’, 67-68; Kupper duidt aan dat het jaar en de dag bevestigd worden door verscheidene annalen en *obituaria*, zoals de *Annales Laubienses*, de *Annales Leodienses*, de *obituaria* uit Tongeren, Hoei en Luik.

²⁵⁷ KUPPER, ‘Notger de Liège revisité’, 15.

fleurs de sa rhétorique verbeuse...²⁵⁸ Vooral de proloog van de *Vita secunda Remacli* is een aaneenschakeling van citaten, ontleend aan klassieke auteurs als Boëthius, Cicero, Vergilius, Plinius en Horatius. Ook het voorlaatste hoofdstuk van dit heiligenleven, waarin de heilige Remaclus zijn gezellen op zijn sterfbed aanmoedigt tot een christelijke levenswandel, staat bol van de ontleningen aan antieke literatuur. Heriger laat Remaclus deze citaten uitspreken om hem te typeren als een verstandige geleerde die heel goed de klassiekers kende en beheerste. Ook theologische geschriften, wereldkronieken, filosofische traktaten en *vitae* haalt hij veelvuldig aan om zijn heiligenleven te verrijken.²⁵⁹

Heriger van Lobbes beperkt zich echter niet tot een stilistische herwerking van de *Vita prima sancti Remacli*, hij voegt er ook enkele passages aan toe. Balau heeft de belangrijkste opgelijst en aangeduid waar de schrijver zijn informatie hierover haalde:

1. Een beschrijving van het geboorteland van Remaclus, Aquitanië. Balau weet niet uit welke bron Heriger deze gegevens heeft gehaald.²⁶⁰
2. Zijn onderricht door aartsbisschop Sulpicius (624-644/647). Wellicht leidde Heriger deze passage af uit de vele kerken die aan de heilige Sulpicius werden gewijd.
3. De vier leerlingen van Remaclus, namelijk de heilige Theodardus, de heilige Lambertus, de heilige Hadelinus en de heilige Papolinus. Wellicht verzonnen door de schrijver omdat dit tijdgenoten waren van Remaclus.
4. Trudo die naar Metz trekt en daar zijn goederen aan bisschop Chlodulf schenkt. Deze passage haalde Heriger uit de *Vita prima Trudonis* en zal daarom van belang zijn voor mijn analyse.
5. Enkele details over het klooster Stavelot-Malmédy, waarvan Balau vermoedt dat ze komen uit schenkingsakten. Hij geeft echter niet aan om welke akten het gaat.

Wat de opbouw en de inhoud van het heiligenleven betreft, verschilt de *Vita secunda* dus niet grondig van de *Vita prima*.²⁶¹ Zoals ik verder in dit hoofdstuk zal bespreken, heeft de tweede versie echter een sterk verschillend doel.

²⁵⁸ BALAU, *Les sources de l'histoire de Liège*, 125.

²⁵⁹ VERBIST, *Heriger van Lobbes (ca.942-1007): een laat-karolinger of een vroeg-scholasticus?*, 115-116; Babcock geeft een overzicht van alle referenties in Herigers *Gesta*, zie: BABCOCK, 'Heriger or Notger?', 1027-1049.

²⁶⁰ Stiennon en Verbist vermoeden Heriger deze beschrijving dankt aan Gerbert van Aurillac, de latere paus Silvester II (999-1003); VERBIST, *Heriger van Lobbes (ca.942-1007): een laat-karolinger of een vroeg-scholasticus?*, 122-123; J. STIENNON, 'Description de l'Aquitaine par Hériger de Lobbes', *Annales du Midi*, 72 (1960), 237-285.

²⁶¹ BALAU, *Les sources de l'histoire de Liège*, 125.

Aangezien de *Vita secunda Remacli* na de redactie een onderdeel werd van de *Gesta episcoporum Leodiensium*, vermeld ik zowel de handschriften die enkel de *Vita* bevatten, als de handschriften die de hele *Gesta* incorporeren. Guy Philippart telt achttien handschriften van de tekst, maar zonder te vermelden om welke het gaat; ik heb er daarentegen slechts veertien teruggevonden. Ik lijst de manuscripten chronologisch gerangschikt op (huidige bewaarplaats, eeuw, herkomst, samenstelling handschrift).²⁶²

1. VATICANSTAD, Bibliothecae Vaticanae, nr. 615, f. 2v-50, 10^e-11^e eeuw, herkomst onbekend, *libellus* over Remaclus.
2. SANKT GALLEN, Stiftsbibliothek, nr. 565, f. 179-212, 11^e eeuw, herkomst onbekend, negen heiligenlevens.
3. BRUSSEL, Koninklijke Bibliotheek, nr. 3302, f. 1-24, 11^e eeuw, abdij van Stavelot, *libellus* over Remaclus.
4. BRUSSEL, Koninklijke Bibliotheek, nr. 3317, f. 1v-12v, 11^e eeuw, Sint-Maximinusabdij van Trier, *libellus* over Remaclus.
5. TRIER, Bistumsarchiv, nr. 93 (102), f. 1-10v, 11^e-12^e eeuw, Abdinghofklooster in Paderborn, *legendarium*.
6. WOLFENBÜTTEL, Herzog-August-Bibliothek, nr. 2738 76.14 Aug. fol., f. 47-61, 11e-12e eeuw, herkomst onbekend, *legendarium*.
7. SANKT GALLEN, Stiftsbibliothek, nr. 571, f. 179-212, 12e eeuw, herkomst onbekend, zes heiligenlevens.
8. LIÈGE, Bibliothèque Universitaire, nr. 3173, f. 1-80, 12e eeuw, abdij van Aulne, alleen.

²⁶² Deze lijst is gebaseerd op de volgende publicaties en handschriftencatalogi: *Bibliotheca Hagiographica Latina Manuscripta*, 'BHL 7115-7116'; H. HOFFMANN, *Buchkunst und Königtum in Ottonischen und frühalsalischen Reich* (Schriften der MGH 30, I), Stuttgart, 1986, 172-173; A. PONCELET, *Catalogus codicum hagiographicorum latinorum bibliothecae Vaticanae* (Subsidia Hagiographica. 11), Brussel, 1910, 389; G. SCHERRER, *Verzeichniss der Handschriften der Stiftsbibliothek von St. Gallen*, Hildesheim, 1975, 180-185; VAN DEN GHEYN, *Bibliothèque royale de Belgique. 5: Histoire, Hagiographie*, 287, 306; M. COENS, 'Catalogus codicum hagiographicorum latinorum seminarii et ecclesiae cathedralis treverensis', *Analecta Bollandiana*, 52 (1934), 266-269; VON HEINEMANN, *Die Augusteischen Handschriften*, III, 396-399; J. HOYOUX, *Inventaire des manuscrits de la Bibliothèque de l'Université de Liège* (Bibliotheca universitatis Leodiensis. Publications 17), I, Luik, 1970, 10; *Catalogus codicum hagiographicorum bibliothecae regiae Hagensis* (Analecta Bollandiana, 6), Brussel, 1887, 16-23; COENS, 'Archivi historici civitatis Coloniensis', 171-177; M. KEUFFER, *Beschreibendes Verzeichnis der Handschriften der Stadtbibliothek zu Trier. Achtes Heft: Handschriften des historischen Archivs*, Trier, 1973, 51-52; B. LOHSE, *Die historischen Handschriften der Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg Cod. hist. 1-100* (Katalog der Handschriften der Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg Band V), Hamburg, 1968, 34-37; G. KURTH, 'Notice sur un ms. d'Hariger et d'Anselme, conservé à l'abbaye d'Averbode', *Compte rendu des séances de la Commission royale d'histoire Ser. IV*, 2 (1875), 377-394; GRANDJEAN, *Bibliothèque de l'université de Liège – Catalogue des Manuscrits*, 371-372.

9. DEN HAAG, Koninklijke Bibliotheek, nr. L. 29 (Weesp 14), f. 148-149v, 15e eeuw, Müden?, *legendarium*.²⁶³
10. KÖLN, Historisches Archiv der Stadt, nr. G.B. fol. 86, f. 126v-133v, 15e eeuw, broederschap van het Heilige Kruis van Keulen, *legendarium*.
11. TRIER, Stadtsbibliothek, nr. 93 (2002), f. 1-51, 15^e eeuw, abdij van Mettlach, achttien heiligenlevens.
12. HAMBURG, Staats-und Universitätsbibliothek, nr. Hist. 31 b, f. 135-164, 15e-16e eeuw, Grave (Noord-Brabant), twaalf historische werken.
13. AVERBODE, Abdijbibliotheek, nr. 12, f. 1-117, 16e eeuw, Sint-Mathiashospitaal in Luik, alleen.
14. LIÈGE, Bibliothèque Universitaire, nr. 178, f. 1-15, 16e eeuw, broederschap van het Heilige Kruis van Luik, samen met continuatie Anselmus.

De herkomst van de handschriften kan in twee geografische gebieden ingedeeld worden. Enerzijds is er het gebied van het bisdom Luik, waar er vier handschriften geschreven zijn. Dat is niet verwonderlijk, gezien het onderwerp van de *Vita* en de *Gesta*. Anderzijds komen er vier manuscripten uit het westen van het huidige Duitsland. Slechts één handschrift valt niet onder deze verdeling, met name het handschrift uit Grave.

Wat de tekstuele traditie betreft, zijn er twee tekstsoorten die beïnvloed zijn door Herigers werk, namelijk de Luikse bisdomshistoriografie en de geschiedschrijving van Stavelot-Malmédy. Ten eerste werden de *Gesta episcoporum Tungrensium* rond 1055 verdergezet door Anselmus (1041-1056), een kanunnik van het Sint-Lambertuskapittel te Luik.²⁶⁴ Daarna herwerkte de dertiende-eeuwse cisterciënzermonnik Gilles van Orval (1241-ca. 1251) de bisschopsgesta, wat de basis vormde voor talrijke nieuwe continuaties en bewerkingen tot in de zestiende eeuw.²⁶⁵ Ten tweede incorporeerden verschillende monniken van de abdij Stavelot-Malmédy de *vita* van Remaclus in hun geschiedschrijving, waarvan de *Series abbatum Stabulensis* uit de twaalfde eeuw het belangrijkste resultaat is.²⁶⁶ Daarnaast kende Herigers invloed niet alleen een tekstuele neerslag, maar werd het verhaal van Remaclus ook mondeling verspreid. Balau haalt in zijn studie een passage van de *Triumphus sancti Remaculi*

²⁶³ In het handschrift werd *Liber sororum Sanctae Katerinae Mudén* geschreven; *Catalogus codicum hagiographicorum Hagensis*, 16.

²⁶⁴ *Narrative Sources*, 'Gesta episcoporum Tungrensium, Traiectensium et Leodiensium. Anselmus Leodiensis'.

²⁶⁵ P. DE GRIECK, *De benedictijnse geschiedschrijving in de Zuidelijke Nederlanden (ca. 1150-1550): historisch bewustzijn en monastieke identiteit* (Publicaties van de stichting Encyclopédie bénédictine), Leuven, 2010, 187-193.

²⁶⁶ 'Abbaye de Stavelot-Malmédy', 58-59.

(geschreven rond 1080) aan waarin verteld wordt over een bard die in de Luikse straten het leven van Remaclus bezingt.²⁶⁷

2. Notgers verborgen belang: analyse van de *Vita secunda Remaculi*

Stavelot en de schismatieke tendensen van Malmédy

*Obtulisti libellum de vita tam nostri quam vestri specialis
patroni, domni scilicet Remaculi, conquestus propter incuriam
tamen praedecessorum vestrorum, brevius quam ut res
expostularet, pro magnitudine gestorum eius esse editam.*²⁶⁸

Het voorwoord van de *Vita secunda Remaculi* is een brief van Heriger, in naam van Notger, aan Werinfrid, de abt van Stavelot. Hierin verhaalt hij over de ontstaansreden van de *vita*, namelijk een verzoek van Werinfrid aan de bisschop om het heiligenleven stilistisch te herwerken. In de abdij van Stavelot waren echter voldoende monniken in staat om een dergelijke taak uit te voeren, getuige de redactie van de *Miracula Remaculi* door verschillende kloosterlingen.²⁶⁹ Bovendien genoot het klooster van wat George en Kupper bestempelen als “immédiateté”, namelijk het recht om zich met hun problemen rechtstreeks tot de vorst te wenden en niet onder het directe gezag van de bisschop te vallen. Daarom wekt het verzoek van Werinfrid enige verbazing. De abt deed echter beroep op bisschop Notger, omdat diens grote faam het heiligenleven een zekere autoriteit zou geven.²⁷⁰ Met dit werk zou hij de schismatieke tendensen van het klooster van Malmédy efficiënt kunnen onderdrukken. Dit klooster lag zoals vermeld in de buurt van de abdij van Stavelot, en beide instellingen vielen onder het gezag van één abt. In theorie stonden ze op gelijke hoogte, maar de balans sloeg al snel over in het voordeel van Stavelot, waar de heilige Remaclus en zijn opvolgers waren begraven. Op basis van deze status meende Stavelot het alleenrecht te hebben op het abbatiaat; Malmédy beriep zich echter op het feit dat het klooster als eerste door Remaclus gesticht werd en probeerde zich vanaf de negende eeuw af te scheuren.²⁷¹ De *Vita secunda*

²⁶⁷ BALAU, *Les sources de l'histoire de Liège*, 123.

²⁶⁸ “Je hebt me een boek met het leven van zowel onze als jullie speciale patroonheilige, te weten heer Remaclus, klagende dat, wegens de slordigheid van jouw voorgangers, het te beknopt is geschreven voor de grootte van zijn daden.” HERIGER LOBIENSIS, *Vita Remaculi episcopi et abbatis*, in B. KRUSCH ed., *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Merovingicarum*, V, Hannover, 1846, 109-110.

²⁶⁹ BAIX, ‘Les deux biographies de S. Remacle’, 273.

²⁷⁰ GEORGE en KUPPER, ‘L’évêque de Liège Notger et l’abbaye de Stavelot-Malmedy’, 446-447.

²⁷¹ BAIX, ‘L’hagiographie à Stavelot-Malmédy’, *Revue Bénédictine*, 143-145; R. KÜNZEL, *Beelden en zelfbeelden van middeleeuwse mensen. Historisch-antropologische studies over groeps culturen in de Nederlanden, 7de-13de eeuw* (Memoria: cultuur- en mentaliteitshistorische studies over de Nederlanden), Nijmegen, 1997, 111.

Remacli is een manifeste afwijzing van deze pogingen, want het bevestigt de afhankelijkheid van Malmédy ten opzichte van Stavelot. Volgens dat heiligenleven heeft Remaclus in Malmédy slechts een *oratorium* (gebedsplaats) gesticht, waarna hij naar Stavelot trok om daar een echte abdij te stichten, waar hij sindsdien ook verbleef.²⁷²

De belangen van Werinfrid zijn dus duidelijk, maar wat had Notger bij de redactie van de *vita* te winnen? Hij hielp hiermee zijn oude vriend uit de nood, want Werinfrid stond hem rond 950 bij in het neerslaan van een rebellie in het klooster van Lobbes.²⁷³ Daarnaast paste de tekst perfect in de *Realpolitik* van Notger: het beschermen en uitbreiden van het kerkelijk patrimonium.²⁷⁴ Stavelot lag immers zoals vermeld in het bisdom Luik, en Malmédy in het bisdom Keulen. Een aan Stavelot ondergeschikt Malmédy was dus in het belang van bisschop Notger.²⁷⁵ Bovendien was Remaclus volgens de *vita* op het moment van de stichting van beide abdijen bisschop van Maastricht; dat gegeven versterkt duidelijk het gezag van zijn opvolgers, de bisschoppen van Luik.²⁷⁶

Notgers droom...

De *Vita secunda Remacli*, en bij uitbreiding de *Gesta episcoporum Leodiensium*, diende echter ook andere politieke motieven van de Luikse prelaat. Friedrich Wilhelm meent dat de *Gesta* beoogden het primaatschap van Trier te betwisten door het bisdom Tongeren een apostolische oorsprong te geven.²⁷⁷ Jean Paquay weerlegt deze stelling, omdat Heriger expliciet schrijft dat Trier als eerste gesticht is.²⁷⁸ Toch is het duidelijk hoe de schrijver verschillende onderliggende motieven in het verhaal (zowel in de *Vita* als in de *Gesta*) heeft verweven. Jelle Lisson vertelde in een gastcollege over de literaire strategie die Heriger in de *Vita secunda Remacli* aanwendde om de claim van de bisschop van Luik ten aanzien van Zoutleeuw te onderbouwen.²⁷⁹ Bevat het heiligenleven een dergelijke passage met hetzelfde doel voor Sint-Truiden, een stad die slechts zes kilometer van Zoutleeuw verwijderd is? In wat volgt neem ik de tekst onder de loep om aan te tonen dat Heriger inderdaad de hypotekst van Trudo's schenking aan de bisschop van Metz een andere wending geeft.

²⁷² GEORGE en KUPPER, 'L'évêque de Liège Notger et l'abbaye de Stavelot-Malmedy', 446.

²⁷³ KURTH, *Notger de Liège*, I, 52-55.

²⁷⁴ GEORGE en KUPPER, 'L'évêque de Liège Notger et l'abbaye de Stavelot-Malmedy', 448.

²⁷⁵ KÜNZEL, *Beelden en zelfbeelden van middeleeuwse mensen*, 121.

²⁷⁶ GEORGE en KUPPER, 'L'évêque de Liège Notger et l'abbaye de Stavelot-Malmedy', 448.

²⁷⁷ F. WILHELM, *Sanct Servatius oder wie das erste Reis in deutscher Zunge geimpft wurde. Ein Beitrag zur Kenntnis des religiösen und literarischen Lebens in Deutschland im elften und zwölften Jahrhundert*, München, 1910, 47.

²⁷⁸ J. PAQUAY, 'Les prétendues tendances politiques des vies des premiers évêques de Tongres', *Mélanges d'histoire offerts à Charles Moeller. I Antiquité et Moyen Âge*, 245-246.

²⁷⁹ Het resultaat van dit onderzoek verschijnt binnenkort in een artikel.

In hoofdstuk zes en zeven van de *Vita* vertelt Heriger hoe Trudo na een nachtelijk visioen naar bisschop Remaclus gaat, die via een goddelijke profetie weet welke daden de jonge Trudo moet vervullen. De bisschop draagt hem op om naar Metz te gaan en daar de heilige geschriften te leren. Nadien keert hij terug naar Remaclus, van wie hij het recht krijgt om te prediken en een kerk te bouwen. Wat het algemene verloop van het verhaal betreft, is er dus niets gewijzigd ten opzichte van de *Vita prima Trudonis*. Heriger schrijft in hoofdstuk acht dat hij dit relaas van Trudo in zijn heiligenleven overneemt, *ut etiam prophetiae donum et futurorum noticiam sancto sacerdoti Remaclo non deesse monstraremus*, dus om Remaclus' profetische gaven in de verf te zetten.²⁸⁰ Dat doel komt overeen met het opzet van de anonieme schrijver van de *Vita prima Remaccli*, die het verhaal van Remaclus en Trudo inleidt als volgt: *Nec praetereundum praeterea puto, immo magis est explicandum, quod Vir Deo plenus etiam praescius futurorum fuit; quod sibi collatum munus divina fuisse revelatione manifestissime comprobatur.*²⁸¹

Ook wat de verwoordingen betreft, zijn er sterke gelijkenissen tussen de *Vita prima* en de *Vita secunda Remaccli*:

c.4-5 <i>Vita prima Remaccli</i> ²⁸²	c.6-7 <i>Vita secunda Remaccli</i>
Omnium, quos poterat a luporum faucibus eripere	Quos poterat a luporum voracitate eripiebat
Beatum Trudonem puerili adhuc aetate florentem primos emittere boni saporis uberrimos fructus	Interea sanctus Trudo puerili adhuc aetate floridus primos emittebat boni saporis fructus
Ad hoc enim usque ardore sancti Spiritus tactus est, ut voto se obstrinxerit, si aliquando sacros apices plene addisceret, in suo proprio ecclesiam debere construi	Et ideo sancti spiritus tactus est ardore, ut voto se aliquando obligarit, ut si quandoque Christo auspice sacros apices addisceret, aecclesiam in suae proprietatis fundo aedificare deberet

²⁸⁰ “opdat we aantonen dat het geschenk van profetie en de kennis van de toekomst niet bij de heilige priester Remaclus ontbrak”; HERIGER LOBIENSIS, *Herigeri gesta episcoporum Leodiensium*, 183.

²⁸¹ “Ik meen bovendien niet dat er voorbijgegaan moet worden, en dus dat er uitvoeriger gesproken moet worden over het feit dat de man die vol van God is, op de hoogte was van wat er zou komen.”; *Remaclus confessor episcopus Trajectensis, ac dein abbas Stabulensis*, in J. PINIUS ed., *Acta sanctorum quotquot toto urbe coluntur, vel à catholicis scriptoribus celebrantur, quae ex latinis et graecis Septembris Tomus I*, Antwerpen, 1746, 692.

²⁸² *Remaclus confessor episcopus Trajectensis*, 692-693; HERIGER LOBIENSIS, *Herigeri gesta episcoporum Leodiensium*, 182-183.

Nam dum tali flagraret desiderio, visione nocturna corripitur, et angelica ammonitione perdocetur in haec verba: “Frater Trudo, scito vota tua, quibus te obligasti a pueritia...”	Tali estuans desiderio, visione nocturna corripitur, et angelica consolatione in haec verba perdocetur: “Vota quibus te, frater, obligasti a puericia...”
--	---

Heriger voegt slechts één zin aan deze passage toe: *Quod mente diu acceperat effecit; oratorium in praedio suo fundavit, Deo servientibus cumulavit, ad ultimum a beato Remaclo consecrationem expostulavit, quam et inpetravit.*²⁸³ Trudo droeg Remaculus dus op om de kerk te wijden. Hiervan wordt nergens gewag gemaakt in de *Vita prima Trudonis*, noch in de *Vita prima Remaculi*.²⁸⁴ Het gaat hier echter niet om een betekenisvolle interpolatie: het wijden van kerken behoorde tot de bevoegdheden van de diocesane bisschop en was dus geenszins een aanval op de prerogatieven van de bisschop van Metz. De belangrijke wijziging betreft een andere zin: *sancto Stephano protomartiri possessiones tuas quas apud urbem Mettensem habes tradere.*²⁸⁵ Remaculus beveelt Trudo om zijn bezittingen aan Sint-Stephanus te geven, maar stipuleert dat het gaat om het bezit in de nabijheid van de stad Metz. Het domein *Sarchinium*, waar Trudo zijn kerk stichtte, behoort dus zeker niet tot deze schenking. De zinswijziging is met zekerheid van de hand van Heriger, want in de *Vita prima Remaculi* lezen we: *Unde scias, te beato Stephano protomartyri possessiones tuas tradere debere.*²⁸⁶ Er wordt nergens een concrete speciëring van de bezitsoverdracht aangeduid, in tegenstelling tot de *Vita secunda*. Bovendien voegt Heriger de passage waarin Trudo naar Metz trekt, opnieuw toe aan zijn heiligenleven, terwijl dit deel in de *Vita prima Remaculi* werd weggelaten. Daarin volgt Heriger van Lobbes getrouw het verhaal van de *Vita prima Trudonis*; hij laat bisschop Chlodulf van Metz na Trudo's priesterwijding echter het volgende doen: *...sancto patri et coepiscopo Remaclo remisit.*²⁸⁷ Bisschop Chlodulf stuurt Trudo dus expliciet terug naar Remaculus, om daarna pas zijn kerk te stichten. In de *Vita prima Trudonis* geeft Chlodulf aan Trudo niet de opdracht om naar Remaculus te gaan, maar draagt hij hem zelf op de kerk op zijn

²⁸³ “Hij voerde uit wat hij allang in gedachten had; hij stichtte een kerk op zijn grond, verzamelde er dienaars van God; tenslotte vroeg hij aan de zalige Remaculus om de kerk in te wijden, wat hij ook verkreeg.”; HERIGER LOBIENSIS, *Herigeri gesta episcoporum Leodiensium*, 183.

²⁸⁴ *Remaculus confessor episcopus Traiectensis*, 692-695.

²⁸⁵ “je bezittingen die je bij de stad Metz hebt aan de martelaar Sint-Stephanus te geven”; HERIGER LOBIENSIS, *Herigeri gesta episcoporum Leodiensium*, 183.

²⁸⁶ “Op grond daarvan weet je dat je je bezittingen moet overdragen aan de heilige Stephanus, de eerste martelaar”; *Remaculus confessor episcopus Traiectensis, ac dein abbas Stabulensis*, 694.

²⁸⁷ “...stuurde hij hem terug naar de zalige vader en medebisschop Remaculus”; HERIGER LOBIENSIS, *Herigeri gesta episcoporum Leodiensium*, 183.

grondgebied op te richten: *illum sepe dictus pontifex ad partes Hasbaniae ob utilitatem beatissime Stephani, immo ob profectum cunctorum habitantium Hasbaniam felici iure destinavit... oportet enim te populum non parvum Deo et sancto Stephano adquirere perfectamque plebem Domino servitutam in tua hereditate parare.*²⁸⁸ Remaclus' rol als bisschop van Maastricht wordt dus beduidend groter in de *Vita secunda Remacli*. Bovendien heeft Heriger van Lobbes, zoals we hebben gezien, de specifiëring van Trudo's bezitsoverdracht aangepast. Dit is een duidelijk offensief van de Luikse bisschop Notger tegen de machtspositie van zijn collega uit Metz.

...wordt werkelijkheid

De specifieke situatie in de abdij van Sint-Truiden liet Notger echter voorlopig niet toe om zijn ambities waar te maken. Bisschop Adalbero I van Metz (929-954) nam vanaf 944 de abtstitel op en verdeelde zijn tijd tussen het bisdom en de Truiense abdij. In 945 verkreeg hij van bisschop Richard van Luik (920-945) zelfs de toestemming om de heropgebouwde kerk van het klooster in te wijden. Ook na zijn aftreden als bisschop in 954 bleef Adalbero abt, tot hij op 26 april 962 in Sint-Truiden stierf. Door dit persoonlijke abbatiaat vergrootte het gezag van de prelaten van Metz opnieuw.²⁸⁹ Aan deze periode kwam pas een einde in 1005, bij de dood van bisschop Adalbero II, de neef van de voornoemde Adalbero I. Meteen greep bisschop Notger van Luik de kans om het gezag van Diederik II van Metz (1005-1046) uit te dagen. Rodulfus, van 1108 tot 1138 abt van Sint-Truiden, bericht in zijn *Gesta abbatum Trudonensium* (ca. 1115) over deze periode:

Door de noodkreten, die uitgingen van sommige broeders, werd Theoderik, de bisschop van Metz, zozeer tegen Adelardus ingenomen dat hij hem enige tijd als banneling in Metz vasthield, en intussen onze zaken door zijn vertegenwoordigers liet behartigen.

*Maar de bisschop van Luik, tot wiens diocees de abt behoorde, deed zijn recht over hem gelden en bewerkte dat hij eervol kon weerkeren.*²⁹⁰ Bisschop Diederik plaatste abt Adelard I (999-1034) in 1006 dus in gevangenschap, maar Notger nam hem in bescherming. Met deze

²⁸⁸ “op dat moment stuurde die bisschop die we dikwijls vermeld hebben hem met het volste recht uit naar het grondgebied van Haspengouw om de zeer zalige Stephanus bij te staan, maar meer nog ten voordele van alle inwoners van Haspengouw... je moet een niet gering volk voor God en voor de heilige Stephanus verwerven en je moet een voortreffelijk volk voorbereiden om God te dienen in jouw familiedomein”; DONATUS, *Vita Trudonis confessoris Hasbaniensis*, 285-286.

²⁸⁹ BOES, *L'abbaye de Saint-Trond*, 80-81; CHARLES, *La ville de Saint-Trond*, 83.

²⁹⁰ *Kroniek van de abdij van Sint-Truiden*. 1: 628-1138, 13.

interventie versterkte hij wellicht zijn aanzien in de abdij van Sint-Truiden, ten nadele van de bisschop van Metz.²⁹¹

Ook de voorgangers van bisschop Notger wilden hun gezag laten gelden in het Truiense klooster, en de ‘banale processie’ was daarvoor een aangewezen instrument.²⁹² Die ‘banale processie’, voor het eerst vermeld in een oorkonde van bisschop Adalbero II van Luik in 1139, was een jaarlijks gegeven (rond Pinksteren) waarbij vertegenwoordigers van 98 parochies met hun relieken en kruisbeelden naar de abdij van Sint-Truiden trokken en daar 1 obool per gezin schonken.²⁹³ André Vanrie ziet in deze processies, die volgens hem uit de tiende eeuw stammen, een bisschoppelijke oorsprong. Hij besluit dat de Luikse bisschoppen (die hetzelfde gebruik invoerden voor de abdijen van Saint-Hubert en Lobbes) de Truiense abdij hiermee niet alleen financiële steun gaven, maar ook sterk in de invloedssfeer van het bisdom trokken.²⁹⁴

De Luikse prelaten na Notger lieten zich evenmin onbetuigd. Rodulfus schrijft in de *Gesta abbatum Trudonensium* het volgende over bisschop Hendrik van Verdun (1075-1091): Ook de Luikse bisschop Hendrik, tijdgenoot van Herman, terroriseerde hem [=abt Adelard II van Sint-Truiden]; herhaaldelijk ontbood hij hem en hij gunde hem geen rust, tenzij tegen betaling van grote sommen.²⁹⁵ Deze bisschop zou in het verloop van zijn episcopaat nog een belangrijke rol spelen ten aanzien van Sint-Truiden, zoals we in het volgende hoofdstuk zullen zien.

Besluit

Heriger van Lobbes schreef de *Vita secunda Remacii* in opdracht van bisschop Notger van Luik. Dit schonk abt Werinfrid van Stavelot, die Notger had verzocht het heiligenleven op te stellen, de mogelijkheid om het gezag van zijn abdij over het zusterklooster Malmédy te propageren. Daarnaast was het een uitgelezen kans voor Notger om het gezag van de bisschop van Metz over de abdij van Sint-Truiden uit te dagen. Met slechts één zin wist Heriger de machtspositie van Metz immers te ondermijnen. Een werkelijke inmenging van de Luikse bisschop in de aangelegenheden van het Truiense klooster bleef echter uit tot in 1006, omdat Adalbero I van Metz persoonlijk de abtstitel opnam en dus sterk aanwezig was.

²⁹¹ CHARLES, *La ville de Saint-Trond*, 399; KURTH, *Notger de Liège*, I, 241.

²⁹² Ik dank Jelle Lisson, die me in zijn gastcollege op het bestaan van deze processies wees.

²⁹³ *Cartulaire de l'abbaye de Saint-Trond*, PIOT, I, 48-52; U. BERLIÈRE, ‘Les processions de croix banales’, *Académie Royale de Belgique. Bulletins de la classe des lettres et des sciences morales et politiques*, 8 (1922), 419-446.

²⁹⁴ A. VANRIE, ‘Les Croix banales aux abbayes en Belgique au Moyen Âge’, *Contributions à l'histoire économique et sociale*, 2 (1963), 20-23.

²⁹⁵ *Kroniek van de abdij van Sint-Truiden. 1: 628-1138*, 22.

III. De visie van Sint-Truiden

In de eerdere hoofdstukken werd besproken hoe de abdij van Sint-Truiden de speelbal werd van twisten tussen haar wereldlijke en geestelijke heer. Toch zou ze deze krachtmeting niet passief ondergaan, maar speelden de monniken een actieve rol in het conflict. Dit hoofdstuk handelt over de *Vita secunda sancti Trudonis* en de *Gesta abbatum Trudonensium*, twee teksten die de visie van de monniken op de strijd om het gezag in de abdij weerspiegelen. De focus ligt op de *Vita secunda*, omdat dit heiligenleven het verhaal van Trudo's schenking expliciet vermeldt en zodoende een hypertext van de *Vita prima Trudonis* is. De *Gesta* dienen om de interventies van de bisschoppen van Metz en Luik te illustreren.

1. De *Vita secunda Trudonis*: datering, auteurschap en ontstaanscontext

Datering en auteurschap

Dat de *Vita secunda* deels aan Diederik, monnik en van 1099 tot 1107 abt van Sint-Truiden, kan toegeschreven worden, lijkt geen twijfel.²⁹⁶ In de eerste zin van de proloog noemt hij zichzelf bij naam, en verwijst hij naar Sint-Trudo als *patris nostri*.²⁹⁷ Toch is maar een deel van het overgeleverde heiligenleven van zijn hand. Dat bewijst Mertens op basis van de handschriftenoverlevering. Zoals ik verder zal bespreken, is er immers een groep manuscripten die slechts hoofdstukken 2-21 overlevert, en een groep die alle hoofdstukken (1-32) overlevert.²⁹⁸ De toegevoegde hoofdstukken (vanaf hoofdstuk 22 tot hoofdstuk 32), die verhalen over de mirakels na de dood van Trudo, zijn een stijlbreuk ten opzichte van de eerste eenentwintig hoofdstukken die we met zekerheid aan Diederik kunnen toeschrijven. Het taalgebruik van de herwerker staat immers helemaal niet op dezelfde hoogte van Diederiks verzorgde en sierlijke Latijn. Bovendien zijn er bepaalde thema's die regelmatig terugkeren doorheen het werk van de Truiense monnik, die niet in de toegevoegde passages voorkomen. Mertens geeft het voorbeeld van Trudo, van wie herhaaldelijk gezegd wordt dat hij na zijn dood familie zal worden van de heiligen en van de engelen in de hemel. Hoewel de proloog (hoofdstuk 1) en de epiloog (hoofdstuk 32) enkel in de handschriften met de lange versie werden opgenomen, zijn ze volgens Mertens toch het werk van Diederik, aangezien de klassieke reminiscenties in deze hoofdstukken overeenkomen met de auteurs die hij citeert in

²⁹⁶ BALAU, *Les sources de l'histoire de Liège*, 56; J.H. AERTS, 'Diederik', *Nationaal biografisch woordenboek*, III, Brussel, 1968, 272; T. BAUER, 'THEODERICH', F. BAUTZ en T. BAUTZ red., *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, XI, Hamm, 1996, 852.

²⁹⁷ MERTENS, *Kritische Uitgave van Diederiks 'Leven van de Heilige Trudo'*, 3.

²⁹⁸ Daarnaast is er nog een derde groep van herwerkingen.

de rest van het werk. Daarenboven vertonen de proloog en de epiloog qua stijl en thematiek duidelijke parallellen met de *Vita Bavonis* en de *Passio Rumoldi*, twee andere heiligenlevens van Diederik. Mertens besluit dat hoofdstuk 1-21 en hoofdstuk 32 van hem zijn, en hoofdstuk 22-31 door een twaalfde-eeuwse continuator geschreven zijn.²⁹⁹ De toevoegingen van deze continuator laat ik achterwege in mijn discoursanalyse.

Door de aanwijzingen in de proloog weten we ook wanneer Diederik de *Vita secunda Trudonis* schreef. Die luidt immers: *Domino, dignitate patri, karitate fratri, Gerardo Theodoricus suus salutem. Exigis a me una cum fratribus meis qui tecum sunt... libellum de vita beatissimi patris nostri Trudonis tibi cudam, ... ab exilii nostri*.³⁰⁰ Proost Gerardus werd bij de dood van Adelardus II (1055-1082) tot abt aangesteld. De bisschoppen van Luik en Metz aanvaardden deze benoeming niet en verplichtten in 1083 het merendeel van de monniken in ballingschap te gaan. Uit de *Gesta abbatum Trudonensium* weten we dat Gerardus in 1093 stierf.³⁰¹ Diederik schreef het heiligenleven dus tussen 1083 en 1093, toen hij volgens de *Gesta* verbleef in de Sint-Pietersabdij van Gent.³⁰² Mertens meent dat de Truiense hagiograaf in deze abdij eerst de *Vita Bavonis* bewerkte en dat de *Vita secunda Trudonis* dus wellicht pas enkele jaren na 1083 ontstond. Hij dateert de tekst bijgevolg tussen 1086 en 1093, wat aannemelijk is.³⁰³

Diederik van Sint-Truiden: een bedreven schrijver

De voornaamste bron over Diederiks leven zijn de *Gesta abbatum Trudonensium*, geschreven door abt Rodulfus (1108-1138), de vroegere prior en de opvolger van Diederik. Hij heeft minutieus diens levensverhaal en belangrijke ambtsdaden opgeschreven. Het enige wat Rodulfus niet vermeldt, is de geboorteplaats en –datum van Diederik, die bijgevolg onbekend zijn. Wellicht kwam hij uit het huidige Vlaanderen, aangezien Rodulfus vermeldt dat Diederik Diets spreekt.³⁰⁴ Onder Adelardus II (1055-1082) trad hij in in het klooster van Sint-Truiden, waar hij als *scholaster* werd aangesteld.³⁰⁵ Na de dood van Adelardus in 1082 brak er tussen

²⁹⁹ Aangezien het eerste handschrift dat de langere versie overlevert, uit de twaalfde eeuw stamt; MERTENS, *Diederiks 'Leven van de Heilige Trudo'*, 21-26.

³⁰⁰ “Heer Gerardus, waardige vader, dierbare broer, Diederik groet je. Jij vroeg, samen met mijn broeders die bij jou zijn... om het boek over het leven van onze zeer heilige vader Trudo voor jou te bewerken, ... vanuit ons ballingsoord.”; *cudam* komt van het werkwoord *cudere* en betekent letterlijk muntslaan. Ik vertaal het hier als ‘bewerken’; MERTENS, *Kritische Uitgave*, 3.

³⁰¹ *Kroniek van de abdij van Sint-Truiden*. 1: 628-1138, 51.

³⁰² *Ibid.*, 55.

³⁰³ MERTENS, *Diederiks 'Leven van de Heilige Trudo'*, 20.

³⁰⁴ *Kroniek van de abdij van Sint-Truiden*, 55; BAUER, ‘THEODERICH’, 849.

³⁰⁵ WORSTBROCK, ‘Theodericus von St. Trond’, 755; AERTS, ‘Diederik’, 272.

Luipo en Lanzo een opvolgingsstrijd uit, waardoor Diederik samen met vele broeders werd verbannen en zijn toevlucht vond in de Sint-Pietersabdij te Gent.³⁰⁶

Hier legde hij zich volledig toe op literaire activiteiten: Diederik schreef verscheidene heiligenlevens zoals de *Vita Bavonis*, de *Passio Rumoldi* en de *Vita Amalberga*. Daarnaast was hij bedreven in het componeren van gedichten, zoals een treurdicht op de dood van zijn hond (geïnspireerd door Vergilius), een vers over natuurwonderen (met als bronnen Solinus en Isidorus van Sevilla) en een gedicht over ‘De toren van de winden’ in Athene. Verder maakte Diederik verschillende antifonen en *responsoria* die de lof bezingen van de heilige Trudo en Eucherius.³⁰⁷ Voor dit oeuvre werd Diederik geprezen door zijn tijdgenoten – niet alleen door zijn medewerker Rodulfus, die hem looft als *bijzonder onderlegd in de vrije kunsten, [hij] moest voor niemand onderdoen in proza noch in dichtkunst*; maar ook door Sigebert van Gemblours, die Diederik in zijn *De scriptoribus ecclesiasticis* (1112) bestempelt als een vermaard dichter en hagiograaf.³⁰⁸

In 1099 kwam Diederiks ballingschap ten einde, want hij werd na de lange periode van twisten door bisschop Otbert van Luik (1092-1119) als compromiskandidaat aangesteld tot abt van Sint-Truiden. Diederik bleef echter liever in de Sint-Pietersabdij en moest door Otbert gedwongen worden om Gent te verlaten. Hij werd door de bisschop naar Aken gebracht, waar keizer Hendrik IV (1084-1105) hem met het ambt bekleedde.³⁰⁹ Tijdens zijn abbatiaat bouwde Diederik samen met prior Rodulfus de zwaar geteisterde abdij weer op; hij restaureerde de abdijskerk, richtte de kloosterschool opnieuw in en bouwde een crypte voor zijn voorgangers.³¹⁰ Bovendien recupereerde hij een deel van de bezittingen en renten die tijdens de twisten van het voorbije decennium door wereldlijke heren waren geïsurpeerd, zoals de tienden van Brustem (nabij Sint-Truiden) en een molen bij Villers-le-Peuplier (nabij Hannuit).³¹¹ Toch verliep Diederiks ambtsperiode niet zonder problemen, want hij kreeg af te rekenen met een zekere Herman die het abbatiaat van hem wilde overnemen. Herman werd gesteund door hertog Hendrik van Limburg (1082-1118), de oppervoogd van de abdij, waardoor Diederik rond 1105 de abdij moest ontvluchten en zich pas na lange tijd, met behulp

³⁰⁶ *Kroniek van de abdij van Sint-Truiden*, 55.

³⁰⁷ AERTS, ‘Diederik’, 272-275; BAUER, ‘THEODERICH’, 852; WORSTBROCK, ‘Theodericus von St. Trond’, 755-759; M. MANITIUS, *Geschichte der Lateinischen Literatur des Mittelalters* (Handbuch der Altertumswissenschaft. Neunte Abteilung), 2de uitg. door W. OTTO, III, München, 1964, 708-711.

³⁰⁸ *Kroniek van de abdij van Sint-Truiden*, 55; WORSTBROCK, ‘Theodericus von St. Trond’, 755.

³⁰⁹ *Kroniek van de abdij van Sint-Truiden*, 56; deze vreemde situatie, waarin de keizer de bevoegdheden van de bisschop van Metz usurpeerde, komt later aan bod.

³¹⁰ WORSTBROCK, ‘Theodericus von St. Trond’, 755; BAUER, ‘THEODERICH’, 851.

³¹¹ PIEYNS-RIGO, ‘Abbaye de Saint-Trond’, 39; *Kroniek van de abdij van Sint-Truiden*, 41.

van voogd Giselbert van Loon (1016-1045), van zijn uitdager kon ontdoen.³¹² Zijn laatste daad als abt was de invoering van de regel van Cluny in 1107, om de wantoestanden en het gebrek aan tucht weg te werken.³¹³ Op 25 april van datzelfde jaar stierf hij echter, vijf dagen na een noodlottige aderlating.³¹⁴

Bronnen

*...libellum de vita beatissimi patris nostri Trudonis tibi cudam, ac velut vetus ferramentum nova fabrorum officina excoctum, veteris materiei formam in novitatis aciem transferam.*³¹⁵

Diederik haalt in zijn proloog de *Vita prima* van Donatus aan, wier stijl hij verouderd vindt en wil aanpassen aan de smaak van de tijd. In de eerste plaats is het dus een literaire herwerking van het oude heiligenleven, maar de hagiograaf voegt enkele details aan het verhaal toe. Deze uitweidingen, zoals de genealogie van de heilige Trudo, zijn niet gebaseerd op bronnen; Diederik laat zijn fantasie de vrije loop of haalt zijn inspiratie uit de kloosterlijke traditie, waardoor talrijke chronologische fouten in het heiligenleven slopen.³¹⁶ Zo plaatst de schrijver de geboorte van Trudo tijdens de regeerperiode van Lotharius en het pontificaat van Silverius.³¹⁷ Met deze Lotharius bedoelt hij wellicht Clotharius I (°497), die pas koning van de Franken werd in 558, na de dood van paus Silverius (536-537).³¹⁸ Wanneer Diederik dus geconfronteerd wordt met een gebrek aan bronnen, vult hij het verhaal met verzonnen feiten aan.

Handschriftenoverlevering en tekstuele traditie

Volgens Mertens moeten de negen handschriften, die de tekst van dit heiligenleven overleveren, in drie groepen ingedeeld worden. De eerste groep geeft de kortere tekst van de *vita* weer (hoofdstuk 2-21), de tweede groep bevat de langere tekst (hoofdstuk 1-32; handschriften aangeduid met *) en de derde groep omvat de handschriften met de samenvatting van de *vita*, gemaakt door de kartuizer Swederus in 1426 (handschriften

³¹² *Kroniek van de abdij van Sint-Truiden*, 62-64

³¹³ *Ibid.*, 70-71.

³¹⁴ *Ibid.*, 72.

³¹⁵ “om het boek over het leven van onze zeer heilige vader Trudo voor jou te bewerken, zoals een oud ijzeren werktuig in de werkplaats van smeden tot een nieuw wordt verhit, zal ik het materiaal van de oude vorm in de helderheid van de nieuwigheid omzetten”; MERTENS, *Kritische Uitgave*, 3.

³¹⁶ BAUER, ‘THEODERICH’, 853.

³¹⁷ MERTENS, *Kritische Uitgave*, 7.

³¹⁸ E. STRUBBE en L. VOET, *De chronologie van de middeleeuwen en de moderne tijden in de Nederlanden*, Antwerpen, 1960, 203, 320.

aangeduid met #).³¹⁹ Ik lijst de manuscripten chronologisch gerangschikt op (huidige bewaarplaats, eeuw, herkomst, samenstelling handschrift).³²⁰

1. KÖLN, Stadsarchiv, nr. W. 163, f. 201v-208v, 11e-12e eeuw, Sint-Jacobusabdij van Luik, *legendarium*.
2. *LIÈGE, Bibliothèque Universitaire, nr. 250, f. 70-93v, 12e eeuw, abdij van Sint-Truiden, *libellus*.
3. BRUSSEL, Koninklijke Bibliotheek, nr. 3223, f. 98-103v, 13e eeuw, Sint-Laurentabdij van Luik, *legendarium*.
4. NAMUR, Bibliothèque de la ville, nr. 15, f. 203v-211, 12e-13e eeuw, abdij van Saint-Hubert, *legendarium*.
5. *LIÈGE, Bibliothèque Universitaire, nr. 210, f. 98v-100, 14e eeuw, abdij van Sint-Truiden, *legendarium*.
6. #UTRECHT, Sint-Salvatorkerk, n. 391 vol. III, f. 46v-50, 15e eeuw, Utrecht, vijf heiligenlevens.
7. *WIEN, Österreichische Nationalbibliothek, nr. N 12707, f. 116-117, 15e eeuw, herkomst onbekend, *legendarium*.
8. *LIÈGE, Bibliothèque Universitaire, nr. 248, f. 132-191v, 15e-16e eeuw, abdij van Sint-Truiden, *libellus*.
9. *LIÈGE, Bibliothèque Universitaire, nr. 249, f. 1-51, 16e eeuw, abdij van Sint-Truiden, *libellus*.
10. *BRUSSEL, Koninklijke Bibliotheek, nr. 1189, f. 167-194v, 16e eeuw, Sint-Laurentabdij van Luik, samen met werken van Isaac van Antiochië.
11. #BRUSSEL, Koninklijke Bibliotheek, nr. 8953-54, f. 133-136v, 17e eeuw, Museum Bollandianum, *legendarium*.³²¹

De herkomst van de handschriften kan in drie geografische gebieden ingedeeld worden, die beperkt van omvang zijn. Ten eerste komen er vier manuscripten uit de abdij van Sint-Truiden. Ten tweede zijn er drie handschriften uit Luik. Ten derde is er de groep van

³¹⁹ *Ibid.*, II.

³²⁰ Deze lijst is gebaseerd op de volgende publicaties en handschriftencatalogi: MERTENS, *Kritische Uitgave*, II-X; *Bibliotheca Hagiographica Latina Manuscripta*, 'BHL 8323-8325'; VAN DEN GHEYN, *Bibliothèque royale de Belgique. 2: Patrologie*, 201-202; COENS, 'Archivi historici civitatis Coloniensis', 142-144; GRANDJEAN, *Bibliothèque de l'université de Liège – Catalogue des Manuscrits*, 181; VAN DEN GHEYN, *Histoire, Hagiographie*, 200-209; C. DE SMEDT, G. VAN HOOFF, en J. DE BACKER, *Catalogus codicum hagiographicorum manuscriptum bibliotheca publica civitatis Namurcensis* (Analecta Bollandiana, 1), Genève, 1882, 494-503.

³²¹ Dit is een kopie van het handschrift uit Utrecht; MERTENS, *Kritische Uitgave*, VIII.

verspreide handschriften, zoals die uit Utrecht en Saint-Hubert. Het is opvallend dat er geen manuscripten uit Duitsland, bijvoorbeeld in de regio Metz, terug te vinden zijn.

Wat de tekstuele traditie van de *Vita secunda Trudonis* betreft, verwijs ik naar die van de *Vita prima Trudonis* in hoofdstuk twee. Deze tradities komen immers overeen; de teksten die teruggaan op de *Vita prima*, zijn ook geïnspireerd door de *Vita secunda*.

2. Sarchinium of Zerkingen: analyse van de *Vita secunda Trudonis*

Men kan zich de vraag stellen waarom Diederik het heiligenleven van Donatus herwerkte, aangezien abt Wichard van de Sint-Pietersabdij in Gent slechts enkele decennia eerder eenzelfde inspanning had geleverd.³²² Het antwoord hierop schuilt in de verborgen bedoelingen van Diederiks *vita*: het werk is niet louter een stilistische herwerking, maar dient ook de belangen van proost Gerardus en de Truiense abdij.³²³ In eerste instantie wilde de schrijver de cultus van de heilige Trudo aanwakkeren, omwille van de precaire toestand waarin het klooster van Sint-Truiden zich bevond tijdens de redactie van de *vita*. Door de geschillen tussen Luipo en Lanzo was de abdij er immers financieel slecht aan toe. Diederik hoopte met zijn heiligenleven Sint-Truiden opnieuw te promoten als pelgrimsoord, want hij was getuige geweest van de grote toeloop van pelgrims tijdens het abbatiaat van Adelardus II en de vele giften dat dit gebeuren met zich meebracht.³²⁴ Daarom verrijkte de hagiograaf het beeld van de heilige Trudo en stelde hij hem, nog meer dan in de *Vita prima Trudonis*, voor als een grote wonderdoener die tijdens zijn leven al door vele mensen werd vereerd.³²⁵ Zo laat Donatus de heilige tijdens zijn terugkeer naar *Sarchinium* even rusten in een huis, waar hij door de twee bewoners eerbiedig werd ontvangen: *Venerabilis igitur Trudo, dum in ipsius itineris calle consisteret, ad cuiusdam fidelis viri domum, vesperescente iam die, declinavit. At ille vir cernens in eo sapientiae spiritum et sanctae religionis habitum recognescens, cum summa reverentia suscepit eum.*³²⁶ Diederik spreekt daarentegen van een *rusticana, sed fidelis multitudo* die met hem de nacht wilde doorbrengen.³²⁷ Dergelijke voorbeelden van een

³²² De *Vita* van Guicardus, die in hoofdstuk 1 al aan bod kwam, werd niet bewaard.

³²³ S. PATZOLD, *Konflikte im Kloster. Studien zu Auseinandersetzungen im monastischen Gemeinschaften des ottonisch-salischen Reichs* (Historische Studien. Band 463), Husum, 2000, 164.

³²⁴ MERTENS, *Diederiks 'Leven van de Heilige Trudo'*, 143-145; cfr. de *Gesta abbatum*: “Een ontelbare menigte bedevaartgangers kwam het graf bezoeken. Niet alleen elke dag, maar zelfs elk uur, elke minuut van de dag verdrong de enige menigte de vorige, en zelfs midden in de nacht heerste er een luidruchtige drukte van mensen die kwamen en gingen”; *Kroniek van de abdij van Sint-Truiden. 1: 628-1138*, 23.

³²⁵ PATZOLD, *Konflikte im Kloster*, 166-167.

³²⁶ “Toen de eerbiedwaardige Trudo daarop onderweg op zijn reis halt hield, sloeg hij af naar het huis van een gelovige man – de avond begon al te vallen. En aangezien die man in hem de geest van de wijsheid en de houding van de heilige religie herkende, ontving hij hem met de grootste eerbied.”; DONATUS, *Vita Trudonis confessoris Hasbaniensis*, 286-287.

³²⁷ “Een landelijke, maar gelovige menigte”; MERTENS, *Kritische Uitgave*, 38.

opgesmukt heiligenbeeld zijn er in de *Vita secunda* vaak te vinden.³²⁸ Daarnaast hecht Diederik heel veel belang aan het dateren van de geboorte- en de sterftedatum van de heilige Trudo, die hij in verband brengt met andere heiligen en kloosterstichters van die tijd. Dit opvallend verschil met de *Vita prima* van Donatus, waar dergelijke tijdsaanduidingen afwezig zijn, verklaart Steffen Patzold als volgt: “Theoderichs Absicht wird – gerade im Vergleich mit der älteren Fassung der Vita – deutlich erkennbar: Er unterstrich die Würde, die Kraft, die Reputation des heiligen Klostergründers, und er betonte das Alter und damit den Rang und Anspruch seines Heimatklosters.”³²⁹ Diederik doet dus zijn uiterste best om Trudo’s heiligheid en eerbiedwaardigheid te benadrukken. Daarmee richtte hij zich niet enkel op de pelgrims die het graf van Trudo bezochten, maar ook op zijn medebroeders. Hij roept hen op hun patroonheilige niet te verwaarlozen en hem op een gepaste wijze te vereren. Het is door de interne verdeeldheid wel duidelijk dat het bij de monniken aan identiteitsgevoel en monastieke discipline ontbrak. Door hen te wijzen op de lange geschiedenis van de abdij en zijn stichter, hoopte de hagiograaf hierin verandering te brengen.³³⁰ Ook Diederiks andere werken, zoals de *Vita Rumoldi*, de *Sermo de translatione ss. Trudonis et Eucherii* en het *Trudo-officium*, hadden tot doel het religieuze leven en de liturgische verering van de kloosterheiligen in de door twisten geplaagde abdij nieuw leven in te blazen.³³¹

De schrijver verdedigde met de *Vita secunda Trudonis* ook op een andere manier de belangen van de abdij. In wat volgt vergelijk ik enkele cruciale passages met de *Vita prima Trudonis* om aan te tonen hoe Diederik de inhoud van Trudo’s levensverhaal op een geruisloze manier aanpast om de positie van de bisschop van Metz te ondermijnen.³³² Wat de geestelijke band van Sint-Truiden met de bisschop van Luik betreft, komen de beide *vitae* overeen:

c.7 *Vita prima Trudonis*

"Notum tibi sit, fili mi, quia ex hac hora lege ...in perpetuam filiationem iam adoptate.³³⁵
inviolabili filius mihi eris, et ego locum
patris tui perhenniter spiritali iure tenebo."³³³

c.7 *Vita secunda Trudonis*

³²⁸ Steffen Patzold heeft het bijvoorbeeld over droefheid van de inwoners van Metz bij het vertrek van de heilige Trudo uit hun stad – deze passage wordt in de *Vita secunda* veel uitgebreider en met meer pathos beschreven; PATZOLD, *Konflikte im Kloster*, 166-167.

³²⁹ *Ibid.*, 167.

³³⁰ *Ibid.*, 167-169.

³³¹ *Ibid.*, 170-173.

³³² Ik bouw hiermee voort op de tekstuele analyse van Mertens: MERTENS, *Diederiks 'Leven van de Heilige Trudo'*, 145-159.

³³³ “Moge het aan jou bekend zijn, mijn zoon, dat jij vanaf dit moment volgens de onschendbare wet mijn zoon zal zijn, en ik zal eeuwig volgens het spirituele recht de plaats van jouw vader innemen”; DONATUS, *Vita Trudonis confessoris Hasbaniensis*, 280.

c.14 Vita prima Trudonis

...in qua suum spiritalem patrem Rimagium
episcopum repperit.³³⁴

c.14 Vita secunda Trudonis

Illic carissimum patrem suum, venerabilem
Remaclum episcopum, cum invenisset...³³⁶

Als we kijken naar de passage waarin Trudo zijn schenking volbrengt, hanteert Diederik dezelfde bewoordingen om het eeuwigdurende karakter ervan aan te duiden:

c.10 Vita prima Trudonis

"Ammonitus namque sum a sancto viro,
coepiscopo videlicet vestro Rimaglio,
Tungrensis urbis antistite, ut beatissimi
Stephani limina... appetissem et eidem
primimartyri pro aeternae vitae consortio
cuncta, quae possidere visus sum in
Hasbaniae partibus, tradidissem. Quam ob
rem devotissimo mentis affectu omnem
possessionem meam, hereditatem scilicet
parentum meorum, quicquid habeo in pago
Hasbanio in loco qui vocatur Sarchinnio
super fluvio Cysindria, a praesentis articulo
diei sancto Stephano rectoribusque huius
sanctae ecclesiae incommutabili traditione
condono". Confirmavit igitur vir Dei
cunctam hereditatem suam in possessionem
sancto Stephano pontificibusque Metensis
ecclesiae perpetua traditione sub cartarum
descriptione subnixa.³³⁷

c.10 Vita secunda Trudonis

"Annuntiante enim in primis angelo et
rursus... Remaclo... mei possessionem, quam
in territorio Hasbaniensi loco, qui vocatur
Sarchinium, super fluvium Cisindriam
possideo, per manus tue auctoritatis traderem
beato prothomartyri Stephano, tenore
adiecto, ..." Evocatur deinde ad
subscribendum primatus et optimates et,
facta sollempni donatione, roborata est tota
quondam illa ampla et famosa beatissimi
Trudonis possessio in Hasbaniensi territorio
sanctissimo prothomartyri Stephano sub
astipulatione, privilegio iuris sanctione.
Cuius traditionis ordinem et testamentum
etas non infirmabit, refragator non
dissolveth.³³⁸

³³⁵ "al in een eeuwigdurend verwantschap aangenomen"; MERTENS, *Kritische Uitgave*, 19.

³³⁴ "...waar hij zijn geestelijke vader, bisschop Remaclus, aantrof"; DONATUS, *Vita Trudonis confessoris Hasbaniensis*, 286.

³³⁶ "Op die plaats bezocht hij toen zijn dierbare vader, de eerbiedwaardige bisschop Remaclus"; MERTENS, *Kritische Uitgave*, 38.

³³⁷ "Ik werd door een heilige man aangemoedigd, namelijk uw medebisschop Remaclus, bisschop van de stad Tongeren, om de relieken van de zalige Stephanus... te verlangen en om aan deze eerste martelaar voor het gezelschap van het eeuwige leven alles wat ik in Haspengouw bezit, te geven. Voor deze reden van de toegewijde geest geef ik al mijn bezit, te weten het erfgoed van mijn ouders, dat ik heb in Haspengouw op de plek die Zerkingen wordt genoemd aan de Cicindria vanaf deze dag aan Sint-Stephanus en aan de bestuurders van deze heilige kerk met onveranderlijke overgave. En de man van God bevestigde de hele erfenis in het bezit

Op het eerste gezicht is er aan de inhoud niets veranderd; Diederik geeft de schenking zelfs een uitgesproken plechtig karakter. Hij speelt echter handig in op de veranderde situatie: *Sarchinium*, het erfgoed van Trudo, was in de elfde eeuw niet meer te vereenzelvigen met de abdij van Sint-Truiden. De naam werd toen gebruikt voor het latere Zerkingen, een gebied dat ongeveer overeenkomt met de huidige Sint-Pieterswijk van de stad.³³⁹ Ook in de *Gesta abbatum Trudonensium* blijkt dit onderscheid duidelijk: *Een zekere Libertus bezat een klein allodium gelegen tussen de abdij van Sint-Trudo en Sarchinium.*³⁴⁰ Wanneer Trudo in de *Vita prima* schenking doet van zijn bezit, zal Donatus duidelijk maken dat de toekomstige abdij hier ook toe behoort: *Necesse est enim, ut... plurimi religiosi viri in tua hereditate, quam sancto Stephano tradidisti, Deo deserviant.*³⁴¹ Diederik vermijdt een dergelijke bewoording; integendeel, hij benadrukt de onafhankelijkheid van de abdij wanneer hij bisschop Remaclus het volgende aan Trudo laat opdragen:

c.7 Vita prima Trudonis

“...sancto Stephano... Facque illum heredem tuae terrenae possessionis... Revelatum est enim mihi a Domino, quia vovens votum in pueritia tua, ut... ecclesiam sibi in tua hereditate aedificaturus esses.”³⁴²

c.7 Vita secunda Trudonis

"Nec eris immemor voti, quod vovisti in pueritia, nosti autem, de fundanda in proprio iure ecclesia..."³⁴³

Terwijl Donatus in deze passage bisschop Remaclus gebruikt om de schenking van Trudo's goederen kracht bij te zetten en zodoende het gezag van de bisschop van Metz over de abdij te

van Sint-Stephanus en de bisschoppen van de kerk van Metz met een eeuwige overgave, door middel van de bijgevoegde oorkonden.”; DONATUS, *Vita Trudonis confessoris Hasbaniensis*, 283.

³³⁸ “Terwijl het immers in eerste instantie door een engel afgekondigd werd en vervolgens opnieuw door Remaclus... nadat ik mijn erfelijk bezit, namelijk de plek in Haspengouw die Sarchinium genoemd wordt, bij de rivier Cisindria, zou overdragen via jouw hand aan de heilige eerste martelaar Stephanus, volgens de volgende voorwaarden: ...” Vervolgens wordt zowel de schenker als de begunstigden opgeroepen tot het ondertekenen, zodat de plechtige schenking gebeurde, zo is het bevestigd dat al het bezit van deze glorierijke, beroemde en allerzaligste Trudo in Haspengouw aan de heilige eerste martelaar Stephanus werd gegeven, onder het akkoord, bepaald door een juridisch document. De tijd kan deze overgave en het testament niet verzwakken, verhinderen of ontbinden”; MERTENS, *Kritische Uitgave*, 26.

³³⁹ MERTENS, *Diederiks ‘Leven van de Heilige Trudo’*, 152.

³⁴⁰ *Kroniek van de abdij van Sint-Truiden*. 1: 628-1138, 115.

³⁴¹ “het is immers noodzakelijk, dat zeer veel religieuze mannen op jouw familiedomein, dat je aan de heilige Stephanus hebt toevertrouwd, God zouden gaan dienen”; DONATUS, *Vita Trudonis confessoris Hasbaniensis*, 286.

³⁴² “...aan de heilige Stefanus... Maak hem erfgenaam van jouw aardse bezittingen... Het is door God aan mij geopenbaard, omdat je een plechtige gelofte hebt gezworen in jouw kindertijd, dat... jij zijn kerk op jouw erfgoed zal bouwen”; *Ibid.*; 280

³⁴³ “Vergeet de gelofte niet, die je in je kindertijd hebt gezworen, maar je weet van de kerk die gesticht moet worden op grond van eigen bezit...”; MERTENS, *Kritische Uitgave*, 20.

versterken, wendt Diederik hetzelfde personage aan om erop te wijzen dat slechts een deel van Trudo's bezit aan Metz overgedragen werd. De abdij maakte geen deel uit van deze schenking, omdat Trudo die *in proprio iure* had gesticht; bijgevolg kon de bisschop van Metz geen aanspraak maken op het gezag over het klooster.

Een verklaring voor Diederiks aanval tegen de positie van de bisschop van Metz is het conflict dat uitbrak na de dood van abt Adelardus II in 1082. Rodulfus schrijft hierover het volgende: *Na het overlijden van Adelardus II werd onze kloostergemeenschap door erge rampen getroffen. De ene pijn volgde op de andere, zoals de weeën bij een barende vrouw. Dergelijke rampen heeft de wereld niet meer gekend sedert de verschrikkelijke verwoesting van Jeruzalem onder Titus en Vespasianus.*³⁴⁴ Volgens Patzold is Rodulfus' verslag van deze twisten van grote historische waarde: "Einiges, was er in seiner Klosterchronik über die inneren Spannungen in St. Trond der Nachwelt überlieferte, hatte er folglich persönlich miterlebt. Anderes ließ er sich von Augenzeugen, von älteren Mönchen seines Klosters, berichten. Über die inneren Vorgänge in seiner Abtei war er auf diese Weise bestens informiert – und er verfügte... klar und verständlich zu schildern... und tatsächlich gelten seine "Gesta abbatum" der Forschung als in hohem Maße verlässlich und glaubwürdig." Het is dankzij Rodulfus dat we het verloop van deze gebeurtenissen kennen. Ten tijde van het overlijden van Adelardus II had de discipline van de monniken sterk te lijden door de rijkdom die het klooster had vergaard dankzij giften van de vele pelgrims. Daarom grepen de Luikse bisschop Hendrik van Verdun en bisschop Herman van Metz samen in: ze wezen de abtskandidaat van het Truiense klooster af en legden haar een eigen kandidaat op, Lanzo uit de Sint-Vincentiusabdij van Metz.³⁴⁵ Bovendien lieten ze het merendeel van de monniken verbannen; slechts enkelen, zoals de proost Gerardus, mochten blijven.³⁴⁶ Eén van de verdreven monniken, een zekere Luipo, probeerde echter terug te keren en zelf het abbatiaat op te nemen. Toen hij vernam dat keizer Hendrik IV bisschop Herman van Metz in 1085 had afgezet, greep hij zijn kans. Hij trok naar de keizer en werd door hem tot abt gewijd. Samen met een bewapende bende viel Luipo de abdij binnen en verjoeg Lanzo naar één van de torens, terwijl het klooster werd geplunderd.³⁴⁷ Terwijl Lanzo zich daar maandenlang verschanste, kreeg Luipo de abtsstaf van de nieuwe bisschop Walo van Metz (die in 1085 door simonie zijn ambt had verkregen). Bisschop Hendrik van Verdun weigerde echter Luipo

³⁴⁴ *Kroniek van de abdij van Sint-Truiden. 1: 628-1138*, 23.

³⁴⁵ Dat de twee bisschoppen voor één keer samen ingrepen, hoeft niet te verbazen: Herman van Metz was immers de oom van Hendrik; KUPPER, 'Leodium (Liège/Luik)', 73-74; opvallend is dat Rodulfus Lanzo meermaals aanduidt als de rechtmatige abt; *Kroniek van de abdij van Sint-Truiden. 1: 628-1138*, 23, 29.

³⁴⁶ *Kroniek van de abdij van Sint-Truiden. 1: 628-1138*, 26-28.

³⁴⁷ *Ibid.*, 31-33.

te erkennen en bevrijdde abt Lanzo in 1086 uit zijn hachelijke positie, wat volgens de *Gesta* met grote verwoestingen gepaard ging. Lanzo werd door de inwoners van Sint-Truiden echter persoonlijk verantwoordelijk gehouden voor deze ravage, en besloot in 1087 te vluchten.³⁴⁸ De weinige overgebleven monniken zonden een delegatie naar Bruno van Calw, de nieuwe bisschop van Metz (1088-1089), en maakten hem duidelijk dat ze proost Gerardus als abt wilden. Bruno van Calw schonk het abbatiaat echter aan één van de Truiense broeders, een zekere Herman, in ruil voor een grote som geld. Bovendien verkocht hij in 1088 landerijen van de abdij in Webbekom, Pelt, Helchteren en Wijchmaal, die slechts na een interventie van de Luikse bisschop Hendrik van Verdun terug aan het klooster werden bezorgd. Het conflict in de abdij zou hierna nog tien jaar aanslepen. Uit deze gebeurtenissen blijkt duidelijk de nefaste rol van de bisschop van Metz, en de steun die de Truiense monniken kregen van de bisschop van Luik. Naar mijn mening schuilt hierin de ware bestaansreden van de *Vita secunda*: Diederik schrijft in opdracht van proost Gerardus, vermoedelijk nadat deze in 1088 door bisschop Bruno van Calw niet tot abt werd gewijd, een heiligenleven waarin hij het gezag van de bisschop van Metz in vraag stelt.

Dat deze strategie zijn doel bereikte, blijkt uit de verdere carrière van de hagiograaf.³⁴⁹ In 1099 keerde de rust in de abdij van Sint-Truiden weer, en werd Diederik op aandringen van Otbert, de nieuwe bisschop van Luik (1092-1119), tot abt gewijd. Rodulfus zegt daarover het volgende: *Anderen... beweerden dat de Kerk van Luik wel kon optreden in overeenstemming met de kerkelijke voorschriften; omdat zielzorg en wijding van de abt toch al tot haar taak behoorden, en omdat anderzijds de Kerk van Metz, wegens de plaatselijke troebelen, niet in staat bleek onze moeilijkheden op te lossen, moest de Kerk van Luik er voor zorgen dat bij ons een abt werd aangesteld en gewijd... Uiteindelijk nam hij [=bisschop Otbert van Luik] hem [=Diederik] mee naar Aken en overtuigde hem het abbatiaat te ontvangen uit handen van de keizer... De keizer had voor zich alle rechten opgeëist die de H. Stefanus in onze streek bezat, omdat Poppo het bisschopsambt te Metz had aanvaard, maar niet uit handen van de keizer, zelfs niet met diens goedkeuring.*³⁵⁰ Het aloude recht van de bisschop van Metz om de abt van Sint-Truiden aan te stellen, werd in 1099 dus volkomen genegeerd.

Ook tijdens zijn abbatiaat kon Diederik de abdij vrijwaren van de beïnvloeding uit Metz. Hij kreeg paus Paschalis II (1099-1118) immers zover om een bul uit te vaardigen waarin het hele bezit van de abdij, dat volgens de oorkonde verspreid ligt over de bisdommen Luik, Trier,

³⁴⁸ *Ibid.*, 35-42.

³⁴⁹ Zie ook: MERTENS, *Diederiks 'Leven van de Heilige Trudo'*, 157-158.

³⁵⁰ *Kroniek van de abdij van Sint-Truiden. 1: 628-1138*, 55-56.

Keulen en Utrecht, werd vastgesteld en bevestigd. Tegelijkertijd kreeg het klooster het recht voor vrije abtskeuze.³⁵¹ Dat hiermee de beweegruimte van de bisschop van Metz ten aanstaan van de abdij sterk beperkt wordt, is duidelijk.

Besluit

Diederik schreef de *Vita secunda Trudonis* in opdracht van proost Gerardus van Sint-Truiden. Hij verrijkte het beeld van de heilige Trudo om diens cultus te promoten en de abdij van Sint-Truiden als pelgrimsoord te propageren. Het klooster verkeerde immers in een financiële noodtoestand en kon de pelgrimsgiften goed gebruiken. Daarnaast wilde Diederik het religieuze leven en de discipline van de Truiense monniken opnieuw aanwakkeren.

Het grootste belang van de *vita* is de veranderde opvatting over de bisschop van Metz. Met slechts minieme tekstwijzigingen slaagde de hagiograaf erin de positie van de wereldlijke heer van de abdij te ondermijnen. De directe aanleiding hiervoor was de twist die het klooster tussen 1082 en 1099 verdeelde, en waarin verschillende prelaten van Metz een negatieve rol zouden gespeeld hebben.

³⁵¹ *Cartulaire de l'abbaye de Saint-Trond*, PIOT, I, 29-33.

Besluit: vroegmiddeleeuwse heiligenlevens ontleed

Sommige auteurs gebruiken, als ze naar betekenislagen in teksten verwijzen, de metafoor van de ijsberg: enkel de top is zichtbaar, het overige bevindt zich onder water. Via discoursanalyse kunnen historici een poging ondernemen de ijsberg in zijn geheel te beschouwen en de dieperliggende gedachten en motieven van de schrijver te onthullen. In deze studie onderzocht ik hoe verschillende hagiografen een hypotekst, met name de schenking van de bezittingen van de zevende-eeuwse heilige Trudo aan bisschop Chlodulf van Metz, in hun heiligenlevens gebruikten om hun eigen opvattingen over de relatie tussen de abdij van Sint-Truiden en de bisschoppen van Metz te legitimeren en te versterken. Met behulp van een tekstuele analyse poogde ik de onderliggende motieven van de schrijvers en literaire strategieën te achterhalen.

De eerste tekst die ik in deze masterproef bestudeerde, was de *Vita prima sancti Trudonis* (784-791), opgesteld door Donatus in opdracht van aartsbisschop Angelram van Metz. Hij schreef als eerste het verhaal van de heilige Trudo op en gaf daarmee de status van de abdij van Sint-Truiden als een eigenklooster van de bisschop van Metz een historische verklaring. In zijn heiligenleven benadrukte Donatus immers vaak hoe Trudo zijn bezittingen – in het bijzonder het domein *Sarchinium*, waarop de heilige later zijn abdij zou bouwen – *perpetua traditione* (met een eeuwige overdracht) aan de bisschop van Metz schonk. Tegelijkertijd beperkte hij met de *Vita prima Trudonis* de slagkracht van de bisschop van Luik, de geestelijke heer van de abdij in Sint-Truiden. Hiervoor wendde de schrijver in zijn verhaal Remaculus aan, een figuur die hij foutief bestempelde als bisschop van Tongeren (een bisdom waarvan de zetel later naar Luik zou overgaan).

Aan het einde van de tiende of in het begin van de elfde eeuw hernam een anonieme monnik uit de Sint-Arnulfusabdij van Metz het verhaal van Sint-Trudo in zijn *Vita Chlodulphi*. Hoewel de afkomst van de monnik doet vermoeden dat het ook hier gaat om een heiligenleven dat voor de bisschoppen van Metz als ‘schriftelijk wapen’ kon dienen, blijkt uit een tekstuele analyse duidelijk dat dit erg onwaarschijnlijk was; veeleer beoogde de schrijver de cultus van de heilige Chlodulfus, zijn patroonheilige, te promoten.

De bisschoppen van Luik lieten zich evenmin onbetuigd. Tussen 782 en 790 maakte Heriger van Lobbes in opdracht van bisschop Notger van Luik (972-1008) de *Vita secunda sancti Remaculi*. Tijdens het episcopaat van Notger kende het bisdom Luik een sterke territoriale uitbreiding, en de bisschop voerde een actieve politiek om zijn macht te vergroten. Dat hij ook de juridische positie van zijn collega uit Metz ten aanzien van de Truiense abdij wilde

uitdagen, blijkt duidelijk uit het heiligenleven dat Heriger in zijn opdracht schreef. Met minieme tekstwijzigingen slaagde de hagiograaf erin om het verhaal van Trudo's schenking zodanig te veranderen dat de status van de bisschop van Metz als wereldlijke heer van de abdij van Sint-Truiden werd ondermijnd.

De monniken van Sint-Truiden bleven echter niet passief toekijken naar de krachtmeting van hun geestelijke en wereldlijke heer. Diederik, de latere abt van Sint-Truiden, buitte met zijn *Vita secunda sancti Trudonis* (1086-1093) handig de veranderde situatie in Sint-Truiden uit. De naam *Sarchinium*, het domein dat Trudo volgens de *Vita prima Trudonis* aan de bisschop van Metz schonk en waar Donatus zo de nadruk op legde, duidde in de elfde eeuw immers niet meer de plek aan waarop de abdij werd gesticht, maar werd gebruikt om te verwijzen naar een wijk van Sint-Truiden die iets verderop lag. Diederik benadrukte in zijn *vita* sterk dat de het domein van de abdij niet tot de schenking aan Metz behoorde, en dat het klooster bijgevolg het recht had zichzelf te besturen.

Het verhaal van Sint-Trudo werd in de vroege en de hoge middeleeuwen dus niet enkel gebruikt om het leven en de mirakels van de heilige te herdenken, maar diende ook als instrument in een machtsstrijd tussen het bisdom Luik en Metz. Verschillende hagiografen gebruikten het woord als zwaard door een onderliggende claim in hun heiligenlevens te verweven.

Bibliografie

Bronnen

ANGELRAMNUS, *Versus de episcopis Mettensis civitatis quomodo sibi ex ordine successerunt*, in E. DÜMMLER ed., *Monumenta Germaniae Historica. Poetae Latini medii aevi*, I, Berlijn, 1881, 60-61.

Annales Hildesheimenses, in G. WAITZ ed., *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum seperatim editi*, VIII, Hannover, 1878, 10-69.

Annales Laubienses, in G. PERTZ ed., *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores*, IV, Hannover, 1841, 9-25.

Cartulaire de l'abbaye de Gorze ms. 826 de la Bibliothèque de Metz, A. D'HERBOMEZ ed. (Mettensia: mémoires et documents publiés par la société nationale des antiquaires de France, II), Parijs, 1898.

Cartulaire de l'abbaye de Saint-Trond, C. PIOT ed. (Commission royale d'Histoire. Série in - 4°), 2 dln., Brussel, 1870-1874.

Cartulaire de l'église Saint-Lambert de Liège, S. BORMANS en E. SCHOOLMEESTERS ed. (Académie royale de Belgique. Commission royale d'histoire. Publications in 4), I, Brussel, 1893.

Cartulaire de l'évêché de Metz, P. MARICHAL ed. (Mettensia: mémoires et documents. 4-5), 2 dln., Parijs, 1903-1905.

Chronique de l'abbaye de Saint-Trond, C. DE BORMAN ed. (Publications de la Société des bibliophiles liégeois, 15), 2 dln., Luik, 1877.

Diplomata, chartae, epistolae, leges aliaque instrumenta ad res gallo-francicas spectantia, J.M. PARDESSUS ea. ed., II, Aalen, 1969.

Diplomata regum Francorum e stirpe Merowingica, G. PERTZ ed. (Monumenta Germaniae Historica – Diplomatum Imperii tomus I), Hannover, 1872.

Diplomata regum Francorum e stirpe Merowingica, T. KÖLZER ed. (Monumenta Germaniae Historica – Diplomata), 2 dln., 2de uitg., Hannover, 2001.

Die Urkunden Pippins, Karlmanns und Karls des Grossen, E. MÜHLBACHER ed. (Monumenta Germaniae Historica – Diplomatum Karolinorum 1), Hannover, 1906.

DONATUS, *De sancti Trudone monasterii Trudonensis conditore, Trudonopoli in Hasbania*, in J. GHESQUIERE, C. SMET en J.-F. THYS ed., *Acta Sanctorum Belgii Selecta*, V, Brussel, 1789, 1-69.

DONATUS, *Vita Trudonis confessoris Hasbaniensis auctore Donato*, in W. LEVISON ed., *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Merovingicarum*, VI, Hannover, 1913, 273-298.

Folcuini Gesta Abbatum Lobiensium/Folcuin Actes des Abbés de Lobbes; Gesta Abbatum Lobiensium continuata/Actes des Abbés de Lobbes. Continuation de ceux de Folcuin, in H. BERKANS en J.-L. WANKENNE ed., *Cahiers de Thudinie*, II, s.l., 1993, VII-159.

Gesta episcoporum Cameracensium, in L.C. BETHMANN ed., *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores*, 2e uitg., VII, Hannover, 1968, 402-489.

GREGORIUS EPISCOPUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, in B. KRUSCH en W. LEVISON ed., *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Merovingicarum*, I, 2de uitg., Hannover, 1951, 1-537.

GYSELING, M. en KOCH, A.C.F., *Diplomata Belgica ante annum millesimum centesimum scripta* (Bouwstoffen en studiën voor de geschiedenis en de lexicografie van het Nederlands, 1), I, Brussel, 1950.

HERIGER LOBIENSIS, *Herigeri gesta episcoporum Leodiensium*, in R. KÖPKE ed., *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores*, VII, Hannover, 1846, 180-189.

HERIGER LOBIENSIS, *Vita Remacli episcopi et abbatis*, in B. KRUSCH ed., *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Merovingicarum*, V, Hannover, 1910, 109-110.

Kroniek van de abdij van Sint-Truiden. 1: 628-1138, J. ALBERTS, J.C.G.M. JANSEN en E. LAVIGNE ed., Leeuwarden, 1988.

Liber historiae Francorum, in B. KRUSCH ed., *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Merovingicarum*, II, Hannover, 1888, 215-328.

Martyrologium Hieronymianum, in J. DE BACKER en C. DE SMEDT ed., *Acta sanctorum novembris tomi II pars prior*, Brussel, 1894.

PAULUS WARNEFRIDI, *Liber de episcopis Mettensibus*, in G. PERTZ ed. *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores*, II, Hannover, 1829, 260-270.

Remaclus confessor episcopus Trajectensis, ac dein abbas Stabulensis, in J. PINIUS ed., *Acta sanctorum quotquot toto urbe coluntur, vel à catholicis scriptoribus celebrantur, quae ex latinis et graecis Septembris Tomus I*, Antwerpen, 1746, 692-695.

RODULFUS, *Gesta abbatum Trudonensium*, in R. KÖPKE ed., *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores*, X, Hannover, 1852, 213-317.

STEPELINUS, *Miracula Sancti Trudonis*, in J. MABILLON ed., *Acta sanctorum ordinis sancti Benedicti saeculum VI, Pars II*, Venetië, s.d., 83-104.

THEODORICUS, *La vie de Saint Trond ou Trudon d'après un manuscrit du XIIIe siècle*, in J. BARBIER ed., *Analectes pour servir à l'histoire ecclésiastique de la Belgique*, V, Leuven, 1868, 431-459.

THEODORICUS, *Vita sancti Trudonis*, in F. MERTENS ed., *Kritische Uitgave van Diederiks 'Leven van de Heilige Trudo'*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven, Departement Geschiedenis, 1963, 1-70.

Vita sancti Chlodulphi episcopi Metensis, in G. HENSCHENIUS ed., *Acta sanctorum quotquot toto urbe coluntur, vel à catholicis scriptoribus celebrantur, quae ex latinis et graecis Junii Tomus II*, Antwerpen, 1698, 125-131.

Vita sancti Chlodulfi episcopi Mettensis, in J. MABILLON ed., *Acta sanctorum ordinis sancti Benedicti saeculum II*, Venetië, s.d., 1043-1048.

Vita Eucherii episcopi Aurelianensis, in W. LEVISON ed., *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Merovingicarum*, VII, Hannover, 1920, 41-53.

Vita Notgeri episcopi Leodiensis, in G. KURTH ed., *Notger de Liège et la civilisation au Xe siècle*, II, 2e uitg., Brussel, 1982, 10-15.

Werken

AERTS, J.H., 'Diederik', *Nationaal biografisch woordenboek*, III, Brussel, 1968, 272-276.

AIGRAIN, R., *L'hagiographie, ses sources, ses methodes, son histoire*, 2de uitg. door R. GODDING, Brussel, 2000.

BABCOCK, R.G., 'Heriger or Notger? The Authorship of the *Gesta Episcoporum Leodiensium*, the *Vita Remacli*, and the *Vita Landoaldi*', *Latomus*, 68 (2009), 1027-1049.

BAIX, F., 'L'hagiographie à Stavelot-Malmédy', *Revue Bénédictine*, 60 (1950), 120-162.

BAIX, F., 'Nouvelles recherches sur les deux biographies de S. Remacle', *Mélanges d'histoire offerts à Charles Moeller. I Antiquité et Moyen Âge* (Université de Louvain. Recueil de travaux publiés par les membres des conférences d'histoire et de philologie; 40), Leuven, 1914, 266-285.

BAIX, F., 'Saint Remacle et les abbayes de Solignac et de Stavelot-Malmedy', *Revue Bénédictine*, 61 (1951), 167-207.

BALAU, S., *Les sources de l'histoire de Liège au Moyen Age, Etude critique*, Brussel, 1903.

BASKERVILLE MYNORS, R.A. en THOMPSON, R.M., *Catalogue of the Manuscripts of Hereford Cathedral Library*, Woodbridge, 1993.

BAUER, D.R. en HERBERS, K., *Hagiographie im Kontext: Wirkungsweisen und Möglichkeiten historischer Auswertung* (Beiträge zur Hagiographie. Band 1), Stuttgart, 2000.

BAUER, T., 'THEODERICH', BAUTZ, F. en BAUTZ, T. red., *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, XI, Hamm, 1996, 849-855.

BAUER, T., 'Trudo, Heiliger (7. Jhd.)', *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, 2011 (<http://www.bautz.de/bbkl/t/trudo.shtml>). Geraadpleegd op 12 november 2012.

BAUER, T., 'TRUDO', F. BAUTZ en T. BAUTZ red., *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, XII, Hamm, 1997, 625-632.

BECKER, P.J. en BRANDIS, T., *Die Theologischen Lateinischen Handschriften in Folio der Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz Berlin*, II, Wiesbaden, 1985.

BERLIÈRE, U. ea. red., *Monasticon belge. Volume 2: Province de Liège*, Luik, 1962.

BERLIÈRE, U. ea. red., *Monasticon belge. Volume 6: Province de Limbourg*, Luik, 1976.

BERLIÈRE, U., 'Les processions de croix banales', *Académie Royale de Belgique. Bulletins de la classe des lettres et des sciences morales et politiques*, 8 (1922), 419-446.

Bibliotheca Hagiographica Latina Manuscripta, 1998 (<http://bhlms.fltr.ucl.ac.be/>). Geraadpleegd op 8 maart 2013.

BnF archives et manuscrits – Collections, 2010 (<http://archivesetmanuscrits.bnf.fr/ead.html?id=FRBNFEAD000064248>). Geraadpleegd op 11 maart 2013.

Bodleian Library Electronic Catalogue of Medieval & Renaissance Manuscripts, 2011 (<http://www.bodley.ox.ac.uk/dept/scwmss/wmss/online/medieval/fell/fell.html>). Geraadpleegd op 11 maart 2013.

BOEREN, P.C., 'Les évêques de Tongres-Maestricht', *Revue d'histoire de l'église de France*, 62 (1976), 25-36.

BOEREN, P.C., *Rijksmuseum Meermanno-Westreenianum. Handschriften voor 1300*, Den Haag, 1977.

BOES, G., 'De abdij van Sint-Truiden tijdens de eerste eeuwen van haar bestaan', *Ons Geestelijk Erf*, 21 (1947), 66-73.

BOES, G., *L'abbaye de Saint-Trond. Des origines jusqu'à 1155*, Tongeren, 1970.

BOUR, R. en KLAUSER, T., 'Notes sur l'ancienne liturgie de Metz et sur les églises antérieures à l'an mil', *Annuaire de la Société d'histoire et d'archéologie de la Lorraine*, 38 (1929), 497-510.

BOUR, R., *Histoire de Metz*, 2de uitg., Metz, 2007.

BOZÓKY, E. red., *Hagiographie, idéologie et politique au Moyen Âge en Occident. Actes du colloque international du Centre d'Études supérieures de Civilisation médiévale de Poitiers 11-14 septembre 2008* (Hagiologia, 8), Turnhout, 2021.

BRACHMANN, C., 'Tradition and Innovation: Archbishop Chrodegang (742-66) and the Thirteenth-Century Family of Churches at Metz', *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, 63 (2000), 24-58.

BRUNHÖLZL, F., *Histoire de la littérature Latine du Moyen Age*, H. ROCHAIS vert., II, Louvain-La-Neuve, 1996.

Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques des départements, III, Parijs, 1861.

Catalogus codicum hagiographicorum bibliothecae regiae Hagensis (Analecta Bollandiana, 6), Brussel, 1887.

CHARLES, J.L., *La ville de Saint-Trond au moyen âge: des origines à la fin du XIVe siècle* (Bibliothèque de la Faculté de philosophie et lettres de l'Université de Liège. Fascicule CLXXIII), Parijs, 1965.

CLAES, F., 'De voormalige abdij van Sint-Truiden en haar invloed tot het einde der dertiende eeuw', *Limburg*, 38 (1959), 221-227.

CLAUSSEN, M., *The reform of the Frankish church: Chrodegang of Metz and the Regula canonicorum in the eighth century* (Cambridge studies in medieval life and thought. Series 4, 61), Cambridge, 2004.

COENEN, J., 'Was de H. Adela de moeder van St-Trudo?', *Limburg*, 35 (1956), 257-261.

COENS, M., 'Catalogus codicum hagiographicorum latinorum bibliotheca civitatis Treverensis', *Analecta Bollandiana*, 52 (1934), 218-220, 241-243.

COENS, M., 'Catalogus codicum hagiographicorum latinorum seminarii et ecclesiae cathedralis treverensis', *Analecta Bollandiana*, 49 (1931), 241-275.

COENS, M., 'Les saints particulièrement honorés à l'abbaye de Saint-Trond', *Analecta bollandiana*, 72 (1954), 85-133.

COENS, M., 'Utriusque linguae peritus. En marge d'un prologue de Thierry de Saint-Trond', *Analecta bollandiana*, 76 (1958), 118-150.

COENS, M., *Catalogus codicum hagiographicorum latinorum archivi historici civitatis Coloniensis* (Analecta Bollandiana, 61), Brussel, 1943.

COLLAS, A., *Het Leven van de H. Trudo naar het handschrift van Vaalbeek*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven, Departement Geschiedenis, 1975.

CONTRENI, J.J., 'The Carolingian renaissance: education and literary culture', R. MCKITTERICK red., *The New Cambridge Medieval History Volume II c.700-c.900*, Cambridge, 1995.

CURTIUS, E.R., *La littérature européenne et le Moyen Age latin*, Parijs, 1956.

DE CLERCQ, C., *Catalogue des manuscrits du Grand Séminaire de Malines* (Catalogue général des manuscrits des bibliothèques de Belgique, 4), Gembloux, 1937.

DE GRIECK, P., *De benedictijnse geschiedschrijving in de Zuidelijke Nederlanden (ca. 1150-1550): historisch bewustzijn en monastieke identiteit* (Publicaties van de stichting Encyclopédie bénédictine), Leuven, 2010.

DELEHAYE, H., *Les légendes hagiographiques*, Brussel, 1906.

DE MOUREAU, E., *Histoire de l'Eglise en Belgique. Volume 1: La formation de la Belgique chrétienne des origines au milieu du Xe siècle*, 2de uitg., Brussel, 1945.

DE SMEDT, C., VAN HOOFF, G. en DE BACKER, J., *Catalogus codicum hagiographicorum manuscriptum bibliotheca publica civitatis Namurcensis* (Analecta Bollandiana, 1), Genève, 1882.

DEPOIN, J., 'Grandes figures monacales des temps mérovingiens', *Revue Mabillon*, 12 (1922), 105-118.

DEROLEZ, A., *Inventaris van de handschriften in de universiteitsbibliotheek te Gent* (Uitgaven van de centrale bibliotheek), Gent, 1977.

DESCHAMPS, J., *Fragmenten van twee middelnederlandse levens van Sint-Trudo*, Oudenaarde, 1963.

DESPY, G., 'La charte de 741-742 du comte Robert de Hesbaye pour l'abbaye de Saint-Trond', *Annales de la Société Royale d'Archéologie de Bruxelles*, 50 (1956-1961), 82-91.

Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques (<http://apps.brepolis.net/DHGE/test/Default2.aspx>). Geraadpleegd op 15 mei 2013.

DIERKENS, A., 'Carolus monasteriorum multorum eversor et ecclesiasticarum pecuniarum in usus proprios commutator? Notes sur la politique monastique du maire du palais Charles Martel', J. JARNUT en U. NONN red., *Karl Martell in seiner Zeit* (Beihefte der Francia Band 37), Sigmaringen, 1994, 277-294.

DIERKENS, A., 'Het diocees van Tongeren-Maastricht-Luik in de laat-Romeinse tijd en de vroege middeleeuwen', *Mosa Nostra: de Maasvallei van Verdun tot Maastricht in de Merovingische periode 5de-8ste eeuw* (Carnets du patrimoine, 28), Namen, 1999, 44-45.

DIERKENS, A., 'Quelques réflexions sur l'abbaye de Saint-Trond à la fin du IXe et au Xe siècle', J.-M. DUVOSQUEL en E. THOEN red., *Peasants and Townsman in Medieval Europe: Studia in honorem Adriaan Verhulst*, Gent, 1995, 363-377.

DIERKENS, A., *Abbayes et chapitres entre Sambre et Meuse (VIIe-XIe siècles). Contribution à l'histoire religieuse des campagnes du haut Moyen Age* (Beihefte der Francia Band 14), Sigmaringen, 1985.

DUBOIS, J. en LEMAÎTRE, J.-L., *Sources et méthodes de l'hagiographie médiévale*, Parijs, 1993.

DUBOIS, J. *Les martyrologes du moyen âge Latin* (Typologie des sources du moyen âge occidental, 26), Turnhout, 1978.

DUCHESNE, L., *Fastes épiscopaux de l'ancienne Gaule*, III, Parijs, 1915.

DUPONT, C., 'Violence et avouerie au XIe et au début du XIIe siècle en Basse-Lotharingie: note sur l'histoire des abbayes de Saint-Hubert et de Saint-Trond', *L'Avouerie en Lotharingie. Actes des 2es Journées Lotharingiennes 22-23 octobre 1982*. (Publications de la Section historique de l'Institut G.-D. de Luxembourg, volume XCVIII), Luxemburg, 1984, 115-128.

EBLING, H., *Prosopographie der Amtsträger des Merowingerreiches von Clothar II. (613) bis Karl Martell (741)* (Beihefte der Francia Band 2), München, 1974.

FLECKENSTEIN, J., *Die Hofkapelle der deutschen Könige. 1: Grundlegung, die karolingische Hofkapelle* (Schriften der Monumenta Germaniae Historica 16, I), Stuttgart, 1959.

FOURACRE, R., 'Merovingian History and Merovingian Hagiography', *Past and Present*, 127 (1990), 3-38.

FRANK, H., *Die Klosterbischöfe des Frankenreichs* (Beiträge zur Geschichte des alten Mönchtums und des Benediktinerordens. Heft 17), Münster, 1932.

GAILLARD, M., 'L'éphémère promotion d'un mausolée dynastique: la sépulture de Louis le Pieux à Saint-Arnoul de Metz', *Médiévales*, 33 (1997), 141-151.

GAILLARD, M., 'Les abbayes du diocèse de Metz au IXe siècle. Décadence ou réforme?', *Revue d'Histoire de l'Eglise de France*, 79 (1993), 261-274.

GAILLARD, M. red., *Le souvenir des Carolingiens à Metz au Moyen Age. Le petit cartulaire de Saint-Arnoul* (Textes et documents d'histoire médiévale – 6), Parijs, 2006.

GAUTHIER, N., *L'évangélisation des pays de la Moselle: la province romaine de Première Belgique entre Antiquité et Moyen-Age (IIIe-VIIIe siècles)*, Parijs, 1980.

GAUTHIER, N., *Topographie chrétienne des cités de la Gaule des origines au milieu du VIIIe siècle. 1: Province ecclésiastique de Trèves (Belgica prima)*, Parijs, 1986.

GENICOT, L. en TOMBEUR, P., *Index scriptorum operumque Latino-Belgicorum Medii Aevi*, I, Brussel, 1973.

GEORGE, P., 'Autour de Stavelot-Malmedy (VIIe-Xe siècles)', M. POLFER red., *L'évangélisation des régions entre Meuse et Moselle et la fondation de l'abbaye d'Echternach (Ve-IXe siècle)* (Publications de la section historique de l'institut G.-D. de Luxembourg Volume CXVII), Luxembourg, 2000, 317-340.

GEORGE, P. en KUPPER, J.-L., 'Hagiographie et politique autour de l'an Mil: l'évêque de Liège Notger et l'abbaye de Stavelot-Malmedy', E. RENARD e.a. red., "*Scribere sanctorum gesta*". *Recueil d'études d'hagiographie médiévale offert à Guy Philippart* (Hagiologia 3), Turnhout, 2005, 441-450.

GEORGE, P., KUPPER, J.-L. en PIRENNE, F. red., *Liège. Autour de l'an mil, la naissance d'une principauté (X^e-XIIe siècle)*, Luik, 2000.

GEORGE, P., 'Saint Remacle, évangélisateur en Ardenne', M.-E. HENNEAU en J.-P. MASSAUT red., *La christianisation des campagnes. Actes du colloque du C.I.H.E.C. (25-27 août 1994)* (Belgisch Historisch Instituut te Rome Bibliotheek XXXVIII), Brussel en Rome, 1996, 47-70.

GOODICH, M., *Lives and Miracles of the Saints: Studies in Medieval Latin Hagiography* (Variorum Collected Studies Series: CS798), Aldershot, 2004.

GOULLET, M., *Ecriture et réécriture hagiographiques. Essai sur les réécritures de Vies de saints dans l'Occident latin médiéval (VIIIe-XIIIe s.)* (Hagiologia, 4), Turnhout, 2005.

GOULLET, M. en HEINZELMANN, M., *La réécriture hagiographique dans l'Occident médiéval: transformations formelles et idéologiques* (Beihefte der Francia, Band 58), Ostfildern, 2003.

GOULLET, M., 'Les saints du diocèse de Metz (SHG X)', M. GOULLET en M. HEINZELMANN red., *Miracles, vies et réécritures dans l'Occident médiéval: actes de l'Atelier "La réécriture des Miracles" (IHAP, juin 2004) et SHG X-XII: dossiers des saints de Metz et Laon et de saint Saturnin de Toulouse* (Beihefte der Francia Band 65), Ostfildern, 2006.

GRANDJEAN, M., *Bibliothèque de l'université de Liège – Catalogue des Manuscrits*, Luik, 1875.

HAARLÄNDER, S., 'Kloster und Stadt Sint Truiden zur Zeit des Abtes Rudolf (1108-1138)', M. ESCHER, A. HAVERKAMP en F. G. HIRSCHMAN red., *Grundherrschaft – Kirche – Stadt zwischen Maas und Rhein während des hohen Mittelalters* (Trierer Historische Forschungen. Band 37), Mainz, 1997, 171-189.

HAGEN, H., *Catalogus Codicum Bernensium (Bibliotheca Bongarsiana)*, Hildesheim, 1974.

Handschriften uit de abdij van Sint-Truiden, Leuven, 1986.

HANSAY, A., *Étude sur la formation et l'organisation économique du domaine de l'abbaye de Saint-Trond depuis les origines jusqu'à la fin du XIIIe siècle* (Université de Gand. Recueil de travaux publiés par la Faculté de philosophie et lettres. 22e fascicule), Gent, 1899.

HEAD, T., 'Introduction', T. HEAD red., *Medieval Hagiography. An Anthology*, New York en Londen, 2001.

HEENE, K., 'Hagiografisch herschrijven in de vijftiende eeuw? De casus Johannes Brinckerinck (1419)', *Ons Geestelijk Erf*, 79 (2005-2008), 252-284.

HEIDRICH, I., 'Titulatur und Urkunden der arnulfingischen Hausmeier', *Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde*, 11/12 (1965/1966), 70-279.

HEINZELMANN, M. en POULIN, J.-C., *Les Vies anciennes de Sainte Geneviève de Paris* (Bibliothèque de l'EPHE, IVe section, t. 129), Parijs, 1986.

HOFFMANN, H., *Buchkunst und Königtum in Ottonischen und frühsalischen Reich* (Schriften der Monumenta Germaniae Historica 30, I), Stuttgart, 1986.

HOYOUX, J., Inventaire des manuscrits de la Bibliothèque de l'Université de Liège (Bibliotheca universitatis Leodiensis. Publications 17), I, Luik, 1970.

JORDANOVA, L., *History in Practice*, Londen, 2000.

KAISER, R., 'Karls des Grossen Immunitätsprivilegien für Trier (772) und Metz (775)', *Jahrbuch für westdeutsche Landesgeschichte*, 2 (1976), 1-22.

KEMPF, D., 'A textual détournement: from Paul the Deacon's *Liber de episcopis Mettensibus* to the *Vita Clementis*', *Early Medieval Europe*, 20 (2012), 1-16.

KEMPF, D., 'Paul the Deacon's *Liber de Episcopis Mettensibus* and the role of Metz in the Carolingian Realm', *Journal of Medieval History*, 30 (2004), 279-299.

KESTERS, H., 'De abdij van Sint-Truiden', *Limburg*, 30 (1951), 61-63.

KESTERS, H., 'Notes sur la Vita Trudonis', *Bulletin de la Société d'Art et d'Histoire du diocèse de Liège*, 39 (1955), 187-204.

KEUFFER, M., *Beschreibendes Verzeichnis der Handschriften der Stadtbibliothek zu Trier. Achtes Heft: Handschriften des historischen Archivs*, Trier, 1973.

KÜNZEL, R., *Beelden en zelfbeelden van middeleeuwse mensen. Historisch-antropologische studies over groepsculturen in de Nederlanden, 7de-13de eeuw* (Memoria: cultuur- en mentaliteitshistorische studies over de Nederlanden), Nijmegen, 1997.

KUPPER, J.-L., 'Du diocèse de Tongres-Maastricht au diocèse de Liège', M. OTTE en J. WILLEMS red., *La civilisation mérovingienne dans le Bassin Mosan* (Université de Liège. Études et recherches archéologiques, 22), Luik, 1986, 23-27.

KUPPER, J.-L., 'Leodium (Liège/Luik)', O. ENGELS en S. WEINFURTER red., *Series episcoporum ecclesiae catholicae occidentalis. Series V Germaniae. Tomus I archiepiscopatus Coloniensis*, Stuttgart, 1982, 43-83.

KUPPER, J.-L., *Liège et l'église impériale XIe-XIIe siècles* (Bibliothèque de la Faculté de Philosophie et Lettres de l'Université de Liège Fascicule CCXXVIII), Parijs, 1981.

KUPPER, J.-L., 'Notger de Liège revisité', *Cahiers de Clio*, 124 (1995), 5-16.

KURTH, G., *Notger de Liège et la civilisation au Xe siècle*, I, 2e uitg., Brussel, 1982.

KURTH, G., 'Notice sur un ms. d'Hariger et d'Anselme, conservé à l'abbaye d'Averbode', *Compte rendu des séances de la Commission royale d'histoire Ser. IV*, 2 (1875), 377-394.

La chanson de geste et le mythe carolingien: mélanges René Louis publiés par ses collègues, ses amis et ses élèves à l'occasion de son 75e anniversaire, 2 dln., Saint-Père-sous-Vézelay, 1982.

LEVISON, W. ed., *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Merovingicarum*, VI, Hannover, 1913, 164-173.

Lexikon des Mittelalters (<http://apps.brepolis.net/lexiema/test/Default2.aspx>). Geraadpleegd op 15 juni 2013.

LIFSHITZ, F., 'Beyond Positivism and Genre: 'Hagiographical' Texts as Historical Narrative', *Viator*, 25 (1994), 95-113.

LOHSE, B., *Die historischen Handschriften der Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg Cod. hist. 1-100* (Katalog der Handschriften der Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg Band V), Hamburg, 1968.

MANITIUS, M., *Geschichte der Lateinischen Literatur des Mittelalters* (Handbuch der Altertumswissenschaft. Neunte Abteilung), 2de uitg. door W. OTTO, III, München, 1964.

MARX, J., *Handschriftenverzeichnis der Seminar-Bibliothek zu Trier* (Trierisches Archiv. Ergänzungshefte XIII.), Trier, 1912.

MERTENS, F., *Kritische Studie over Diederiks 'Leven van de Heilige Trudo'*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven, Departement Geschiedenis, 1963.

MONTAGUE RHODES, J., *A descriptive Catalogue of the Manuscripts in the Library of Corpus Christi College Cambridge*, I, Cambridge, 1912.

MORETUS, H., 'Cat. lat. Mus. Bolland.', *Analecta Bollandiana*, 24 (1905), 425-483.

MÜLLER, M., *Am Schnittpunkt von Stadt und Land. Die Benediktinerabtei St. Arnulf zu Metz im hohen und späten Mittelalter* (Trierer Historische Forschungen. Band 21), Trier, 1993.

Narrative Sources from the Medieval Low Countries, 2012 (www.narrativesources.be). Geraadpleegd op 12 december 2012.

NEFF, K., *Kritische und erklärende Ausgabe der Gedichte des Paulus Diaconus* (Quellen und Untersuchungen zur lateinischen Philologie des Mittelalters 3/4), München, 1908.

NELIS, H., 'L'authenticité de la donation du Comte Robert à l'abbaye de Saint-Trond (741)', *Analectes pour servir à l'histoire ecclésiastique de la Belgique*, 35 (1909), 5-15.

NOCENTINI, S., 'Donatus Mettensis', M. LAPIDGE red., *Compendium auctorum latinorum Medii Aevi (500-1500)*, III.2, Firenze, 2009, 143.

ODERMATT, A., *Der Liber Ordinarius der Abtei St. Arnulf vor Metz* (Spicilegium Friburgense. Texte zur Geschichte des Kirchlichen Lebens 31), Freiburg, 1987.

OEXLE, O.G., 'Die Karolinger und die Stadt des heiligen Arnulf', *Frühmittelalterliche Studien*, 1 (1967), 251-364.

OPGENHAFFEN, T., *Merovingische mystiek? Mystieke elementen in de vitae van de Merovingische heiligen uit de bisdommen Kamerijk-Atrecht, Terwaan, Doornik en Luik*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven, Departement Geschiedenis, 2011.

PAQUAY, A. en PAQUAY, J., *Sint Trudo's leven en vereering*, Tongeren, 1933.

PAQUAY, J., 'Les prétendues tendances politiques des vies des premiers évêques de Tongres', *Mélanges d'histoire offerts à Charles Moeller. I Antiquité et Moyen Âge* (Université de Louvain. Recueil de travaux publiés par les membres des conférences d'histoire et de philologie; 40), Leuven, 1914, 244-265.

PARISSE, M., 'Lotharingia', T. REUTER red., *The New Cambridge Medieval History*, III, Cambridge, 2000, 310-327.

PATZOLD, S., *Konflikte im Kloster. Studien zu Auseinandersetzungen im monastischen Gemeinschaften des ottonisch-salischen Reichs* (Historische Studien. Band 463), Husum, 2000.

Persbericht opening Trudojaar – 23/11/2011, 2011 (<http://trudofeesten.be/Media-Downloads.html>). Geraadpleegd op 23 juli 2013.

PETERS, W., 'Die Beziehungen der Abtei St. Trond zum Papsttum im 12. Jahrhundert', *Revue Bénédictine*, 95 (1985), 130-145.

PHILIPPART, G. en WAGNER, A., 'Hagiographie Lorraine (950-1130)', G. PHILIPPART red., *Corpus Christianorum. Histoire internationale de la littérature hagiographique latine et vernaculaire en Occident des origines à 1550*, IV, Turnhout, 2006.

PHILIPPART, G., 'Hagiographie', *Dictionnaire d'Histoire et de Géographie Ecclésiastiques*, XXIII, Parijs, 1990, 40-56.

PHILIPPART, G., 'Le manuscrit hagiographique latin comme gisement documentaire. Un parcours dans les *Analecta Bollandiana* de 1960 à 1989', M. HEINZELMANN red., *Manuscripts hagiographiques et travail des hagiographes* (Beihefte der Francia Band 24), Sigmaringen, 1992, 17-48.

PHILIPPART, G., *Les légendiers latins et autres manuscrits hagiographiques* (Typologie des sources du Moyen Age occidental, 24-25), Turnhout, 1977.

PHILIPPART, G. red., *Histoire internationale de la littérature hagiographique latine et vernaculaire en Occident*, Turnhout, 3 dln., 1994-2001.

PLATELLE, H., 'Heriger', G. JACQUEMET red., *Catholicisme. Hier, aujourd'hui, demain*, V, Parijs, 1962, 652-654.

POETS, J., *Bijdrage tot de studie van gemeenplaatsen in de prologen van Merovingische heiligen*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven, Departement Klassieke Filologie, 1972.

PONCELET, A., *Catalogus codicum hagiographicorum latinorum bibliothecae Vaticanae* (Subsidia Hagiographica. 11), Brussel, 1910.

POTTHAST, A., *Bibliotheca Historica Medii Aevi, Wegweiser durch die Geschichtswerke des europäischen Mittelalters bis 1500*, II, Berlijn, 1896, 1610-1611.

RÄDLE, F., 'Zur Bewertung der Antike in den hagiographischen Werken des Heriger von Lobbes', C. LEONARDI red., *Gli Umanesimi Medievali. Atti del II Congresso dell' Internationales Mittellateinerkomitee*, Firenze, 1998, 539-550.

RENARDY, C., 'Les écoles liégoises du IXe au XIIe siècle: leur évolution', *Belgisch tijdschrift voor filologie en geschiedenis*, 57 (1979), 309-328.

Repertorium Geschichtsquellen des deutschen Mittelalters, 2013 (<http://www.geschichtsquellen.de/index.html>). Geraadpleegd op 7 februari 2013.

ROSENWEIN, B. H., 'Association through Exemption: Saint-Denis, Salornnes, and Metz', H. KELLER en F. NEISKE red., *Von Kloster zum Klosterverband: das Werkzeug der Schriftlichkeit* (Münstersche Mittelalter Schriften, 74), München, 1997, 68-87.

SAUSSER, E., 'Chlodulf', *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, XXII, Herzberg, 2003, 193-194.

SCHERRER, G., *Verzeichniss der Handschriften der Stiftsbibliothek von St. Gallen*, Hildesheim, 1975.

SCHNEIDER, J., *La ville de Metz aux XIIIe et XIVe siècles*, Nancy, 1950.

SPROEMBERG, H., 'Notker von Lüttich und Heriger von Laubach', R. HOLTZMANN en W. WATTENBACH red., *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Die Zeit der Sachsen und Salier. Erster teil. Das Zeitalter des Ottonischen Staates (900-1050)*, 2e uitg. door F.-J. SCHMALE, Weimar, 1967, 140-144.

STAENDER, J., *Chirographorum in Regia bibliotheca Paulina Monasteriensi catalogus*, Wroclaw, 1889.

STEIN, R. M., 'Literary criticism and the evidence for history', N. PARTNER red., *Writing Medieval History*, Londen, 2005, 67-87.

STIENNON, J., 'Description de l'Aquitaine par Hériger de Lobbes', *Annales du Midi*, 72 (1960), 237-285.

STRACKE, D.A., 'Een oud nederlandsch heiligenleven uit de VIII^{de} eeuw', *Historisch Tijdschrift*, 5 (1926), 28-51, 118-148, 259-279.

STRACKE, D.A., 'Over de antiquissima vita Trudonis', *Ons Geestelijk Erf*, 39 (1965), 272-298.

STRUBBE, E. en VOET, L., *De chronologie van de middeleeuwen en de moderne tijden in de Nederlanden*, Antwerpen, 1960.

TEEUWEN, M., 'Geleerde cultuur in Lobbes. De verbondenheid met de Luikse school', *Aanzet: Lobbes een middeleeuws klooster*, 10 (1992), 231-243.

The Catholic Encyclopedia (<http://www.newadvent.org/cathen>). Geraadpleegd op 12 juni 2013.

TRIBOUT DE MOREMBERT, H., *Le diocèse de Metz* (Histoire des diocèses de France), Parijs, 1970.

UNTERKIRCHER, F., *Bibliothèque Nationale d'Autriche. Manuscrits et livres imprimés concernant l'histoire des pays-bas 1475-1600*, Brussel, 1962.

VAN DEN GHEYN, J.M.M., *Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque royale de Belgique*, 9 dln., Brussel, 1901-1909.

VAN DER ESSEN, L., *Etude critique et littéraire sur les Vitae des saints mérovingiens de l'ancienne Belgique* (Université de Louvain. Recueil de travaux publiés par les membres des conférences d'histoire et de philologie, 1re série, 17), Leuven, 1907.

VAN TUSSENBROEK, G., 'Een tiende-eeuwse bisschop als projectontwikkelaar. Notger van Luik en het bouwen in de Ottoonse tijd', *Madoc*, 10 (1996), 172-180.

VANRIE, A., 'Les Croix banales aux abbayes en Belgique au Moyen Âge', *Contributions à l'histoire économique et sociale*, 2 (1963), 7-28.

VERBIST, P., *Heriger van Lobbes (ca.942-1007): een laat-karolinger of een vroeg-scholasticus? Een historisch onderzoek naar de religieus-culturele wereld van Luik en Lobbes in de late tiende eeuw*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven, Departement Geschiedenis, 1997.

VERHULST, A., 'Early medieval Ghent between two abbeys and the Counts' Castle', *Rural and urban aspects of early medieval Northwest Europe* (Variorum collected studies series CS385), Aldershot, 1992.

VON HEINEMANN, O., *Die Augusteischen Handschriften* (Kataloge der Herzog-August-Bibliothek Wolfenbüttel), III, Frankfurt-am-Main, 1966.

WALLACE-HADRILL, J. M., *The Frankish Church* (Oxford history of the Christian church), Oxford, 1983.

WERNER, M., *Der Lütticher Raum in frühkarolingischer zeit: Untersuchungen zur Geschichte einer karolingischen Stammlandschaft* (Veröffentlichungen des Max-Planck-Instituts für Geschichte, 62), Göttingen, 1980.

WILHELM, F., *Sanct Servatius oder wie das erste Reis in deutscher Zunge geimpft wurde. Ein Beitrag zur Kenntnis des religiösen und literarischen Lebens in Deutschland im elften und zwölften Jahrhundert*, München, 1910.

WORSTBROCK, F.J., 'Heriger von Lobbes', C. STÖLLINGER red., *Die deutsche Literatur des Mittelalters. Verfasserlexikon*, III, Berlin en New York, 1981, 1044-1048.

WORSTBROCK, F.J., 'Theodericus von St. Trond', C. STÖLLINGER red., *Die deutsche Literatur des Mittelalters. Verfasserlexikon*, IX, Berlin en New York, 1995, 755-760.

WULMS, G., *Sint Trudo in de literatuur* (Appel-Speciaal, volume 2), Sint-Truiden, 1977.

Bijlages

Bijlage 1: *Vita prima sancti Trudonis*

Inhoudstafel

1. Voorwoord van dit werk aan aartsbisschop Angelram
2. Over de oorsprong en de vrome jeugd van de heilige Trudo
3. Over de gelofte en de vorming van de man van God, die versmaad werd door een brutale vrouw; hoe bedorven ze was, en hoe ze opnieuw door zijn gebeden in haar voormalige gezondheid gesteld is
4. Hoe de man van God, wereldlijke pracht verachtend, enkel eer en vroomheid aan God en zijn ouders schonk
5. Hoe hij door een visioen werd aangemaand om naar bisschop Remaclus van de stad Tongeren te gaan
6. Hoe hij ontvangen is door de zalige Remaclus
7. Hoe hij aangespoord werd door die bisschop om naar de stad Metz te gaan en de heilige Stephanus zijn erfgenaam te maken
8. Over de dienaars van de bisschop, die dwaas de heilige man zijn kledij hadden versmaad; hoe ze door de bisschop zijn gestraft
9. Over het vertrek van de heilige man naar de stad Metz, en hoe de koster zijn heiligheid herkende
10. Hoe hij ontvangen werd door de zalige Chlodulf, en hoe hij zijn bezittingen aan de heilige Stephanus overgaf, of hoe hij door de voornoemde koster aanbevolen werd om het Heilige Schrift te leren
11. Over de onrechtvaardige rentmeester die de man van God miskende en getroffen werd met wraak
12. Over de religie van de man van God, of hoe hij in de kerk van Metz geestelijke was
13. Hoe de zalige Chlodulf hem tot het nut van velen bestemde in het vaderland
14. Hoe alle inwoners van Metz zijn verlies betreurden
15. Over de gastvrijheid voor hem in een huis van een gelovige man, waar ook de goddelijke gratie 's nachts over hem scheen
16. Over de komst van de heilige man op zijn erfgoed, waar hij onmiddellijk eervol een kerk bouwde
17. Over een paard dat een rover heimelijk stal, die later door een demon gegrepen werd; hoe de man van God hem genas
18. Hoe hij in de tuin van zijn verwanten met een staf een bron uit de droge aarde voortbracht
19. Over een woest varken, dat hij zachtmoedig maakt

20. Hoe hij 's nachts gewoon was twee vergelegen kerken te bezoeken
21. Over de dood van de eerbare vader, en op welke wijze hij zijn dood voorspelde voor zijn broeders
22. Over een mirakel dat dertig dagen na zijn dood gebeurde
23. Hoe de bekende man Pepijn aan zijn graf twee boerderijen schonk en hoe zijn vrouw Plectrude een altaar in de naam van de heilige vader liet vervaardigen
24. Over een verwant van de man van God die hij had aangespoord geen echtgenote te nemen, en hoe deze de woorden met minachting had genegeerd
25. Over de blinde Gotfried, die voor het graf van de heilige man licht in zijn ogen verdiende te ontvangen
26. Over zijn dienaar, die rovers hebben gedood tijdens het onderzoeken van verdwijning van vee; zij die deze afschuwelijke misdaad hebben begaan, werden geslagen met wraak
27. Over de runderen van de *matricularius*, die bij de roof zijn verdwenen; hoe gauw ze zijn gevonden
28. Over een mirakel, dat ten tijde van de eerbare vader Chrodegang voor de verdediging van een schuldige jongen is verricht
29. Over de heimelijke verdwijning van de schat van zijn kerk en hoe ze werd teruggevonden
30. Over een kreupele vrouw, die op de feestdag van de heilige vader genezen werd
31. Over de lamme, die door de verdienste van de zalige man van God in zijn voormalige gezondheid hersteld werd
32. Over de blinde, die op wonderlijke wijze het zicht kreeg voor het altaar van de heilige Trudo

Hoofdstuk 1: Voorwoord

De inleiding van het leven en de deugdzame levenswandel van de zeer gelukkige vader Trudo, priester, aan de aartsbisschop Angelram. Donatus de kleine aan de zalige vader aartsbisschop Angelram een laatste ballingschap en eeuwige heil in de Heer en Redder.

Op aanraden van jouw zaligheid, zalige vader, ben ik verplicht kort en met beknoptheid iets van het leven en de heilige levenswandel van mijn zeer gezegende vader, priester Trudo, toe te voegen met bescheiden pen. Mij bewust van de zwakheid van mijn intellectuele geest en de kleinheid van de capaciteit om me zo'n waardig werk toe te eigenen, zoals de voorstevens van een klein schip, die in de rollende golven van de vloed en het zoute, schuimende water van de getijden, door de zuidenwind voortgeduwd, verpletterd wordt, en de zeilen van het schip stoten als het ware tegen een steile stroom tegen de hevigheid van de westenwind, en de kiel wijkt voor de terugslag van de stroom met immense kracht en het omvangrijke schuim, en toch houdt het niet op het pad van de begonnen tocht te bevaren, voortgeduwd door de zuidenwind. Zo wordt de helderheid van mijn onontwikkelde geest, terwijl ze gedwongen wordt te gehoorzamen aan de bevelen van jouw zaligheid – zich dikwijls bewust van zijn

onwaardigheid – omgebogen tot het beginnen van de weg, maar uiteindelijk zal het anker van jouw autoriteit de twijfelende geest hebben vastgemaakt. De geest werkte zich opgesloten in de borst in het zweet met deze lange zenuwachtigheid en twijfelende eer, hetzij ik het niet waard moest zijn zo'n nobel werk te ondernemen, opdat ik niet onderworpen zou zijn geweest aan enige laster; ik probeerde dit niet te benaderen, de bedoeling beantwoordde mijn onuitgesproken gedachten, het lijkt mij beter tekort te schieten in het overige dan voorbij te gaan aan het bevel van jouw gelukzaligheid. En zo bewijs ik me aan allen als het ware onderdanig; terwijl ik speren van vijanden uitstel, terwijl ik gehoorzaam aan de bevelen van jullie gelukzaligheid, bevelen dat ik de akker van het werk bewerk, en nadat ik ondersteund ben door de hulp van de zeer gezegende Trudo en door de tussenkomst van jullie heiligheid. Ik zal het vers van de psalm van David zingen, met de woorden: *Heer, je opent mijn lippen, en mijn mond verkondigt jouw lof*. Immers, de lof van de Heer is de verkondiging van de heilige werken van Hem, die eerbiedwaardig is bij zijn heiligen. En zo verzoek ik de Heer genade door de verdiensten van de voornoemde beschermheer, opdat, zoals hij ooit bevelen had dat rijkelijk vloeiend water te voorschijn stroomde in kanalen van droge stenen, het waardig geacht wordt om helemaal niet anders het droge vlees van mijn beperkte geest ook te bevloeien met geen enkele tranenstroom van de kennis die het eerst zijn stem uitbrengt, door zoete vloeistof van rijkelijke wijsheid. Want hij is machtig om de traagheid van mijn onbeschaafde karakter op te wekken voor de lof van de heiligen van hem, die vroeger monden onge oefend in de welsprekendheid en toegewijd aan onduidelijke woorden van een domme ezel veranderd heeft naar de schoonheid van een duidelijk uitgesproken sermoen. En zo smee ik bij dezelfde Heer hen die op het punt staan dit klein werkje van mijn gering persoontje te lezen en die met een scherper verstand veel kunnen en die sterk zijn door het gezag van de uitstekende selectie, opdat ze me niet beschuldigen van overmoed door schuld, zolang als ze zullen geweten hebben dat ik, gedwongen door het bevel van het grote gezag, me belast met dit werk en opdat ze niet de woorden van het eenvoudige en onbewerkte sermoen verachten, maar opdat ze meer gematigd aangevuld worden met de woordenrijke wijsheid van hen door mij voorgebracht. Want het is zeker wat in het huis van de Heer in beker gemeten is, terwijl God het beval, dat het gemaakt is; zelfs van welk kannetje ik beken het voorschrift binnen de heilige kerk ten minste te hebben aangeraakt: maar ik heb in het huis van de Heer getoond wat ik heb gekund. Dus zij mogen niet de woorden van mijn gebrek ontwaren, zolang als het duidelijk zichtbaar bij hen is, dat ik heb weggeleid van de Heer omdat ik krachtig ben geweest, hoewel ik niet passend heb goedge maakt, wat ik verschuldigd ben. En zo wordt het werkje door mij beperkt verteld, aangevuld met de rijkelijke wijsheid van hen, natuurlijk naar het toppunt van de lof van de Heer, en zoals het waardig is, zullen ze de kostbare wraak zelfs volgen door de kostbare inspanning van hen. Maar door de kleine gunst van mijn gering persoontje twijfel ik niet om de waardige straf te verdragen door de onsterfelijke wraak, en opdat ik niet lange tijd schijn vast te zitten aan deze lange krommingen van woorden, richt ik de sporen naar de levensweg van de begonnen reis.

Hoofdstuk 2

De eerbare Trudo werd binnen de grenzen van Haspengouw uit een zeer nobel Frankisch geslacht geboren. Zijn ouders waren zeer rijk, zowel in geld als in het bezit van grootste velden. De zalige Trudo was werkelijk elegant en zeer mooi onder alle leeftijdgenoten van zijn puberteit, wijs in woorden, voorzichtig in zijn manieren, standvastig in het inzicht, bloeiend in bekwaamheid, bevallig van uiterlijk, vleidend in zijn spreken. En wat meer is, hij werd al van het begin van zijn dagen als nieuweling zo vervoerd door de liefde voor het hemelse vaderland, dat hij alles waardoor het leven van de stervelingen wordt gevoed, verachtte en hij werkte met groot verlangen voor het onsterfelijke leven. Ja, voor alle deugden, waarmee hij het hemelse rijk bereikt, werd de heilige jongen in zijn jeugd gevoed. Niets van aardse trots verlangend, hield hij stevig de scherpste van de geest voor de Schepper van alles, tegelijkertijd met liefde en met vrees. In hem was zo'n grote ijver voor vrijgevigheid, dat hij alles, behalve eenvoudige kleren, uitdeelde aan de armen en de behoeftigen; zo gebeurde het vaak dat hij zelfs delen of het geheel van zijn wapenuitrusting, nodig om het eigen lichaam te beschermen, aan de behoeftigen had gegeven. En zo gebeurde het dat zijn ouders hem voor zulke acties vaak zwaar verweten en hem herhaaldelijk bang maakten met grote bedreigingen. Maar desalniettemin zaaide de heilige jongen een zeer vruchtbare oogst van aalmoezen, alsof ze hem tot dit werk sterker aanspoorden dan verboden, in zijn hart standvastig vasthoudend aan het gebod van de Evangelische lezing: "Geef aalmoezen en kijk! Alle pure dingen zijn de jouwe"; en de voortreffelijke leraar van het volk die zei: "Broeders, hij die spaarzaam zaait, zal ook karig oogsten; hij die veelvuldig zaait, zal ook gul oogsten." De zalige jongen zag dus in dat hij met niets anders rekening moest houden dan het woord, dat volgens de hoeveelheid aalmoezen ook de beloning zou groeien. Vandaar dat hij de bedreigingen van zijn ouders verachtte, en dagelijks zeer grote aalmoezen aan de armen gaf.

Hoofdstuk 3

Dus toen de geest van de heilige jongen verlangde naar de hemelse plezieren en hij de zorgen voor het aardse – de kerkelijke wacht – regelde, werd hij op een dag met zeer grote passie door goddelijke liefde ontbrand, toen hij op een vlak veld een hoop stenen opmerkte; hij bouwde uit deze stenen op kindse wijze fundamenten voor een kerk. Hij bad op die plaats voor de Almachtige Heer en hij maakte een gelofte aan God dat als hij hem levensduur zou geven opdat hij erfgenaam van zijn ouders zou worden, hij op zijn eigen erfgoed een kerk zou bouwen.

Wat hij na vele jaren devotie, geholpen door God, vervulde. Maar de oude vijand van het menselijke ras, de gelofte van de zalige jongen aanschouwend, zuchtte zoals gewoonlijk jaloers. Zo gebeurde het dat, toen een vrouw langs die plek ging waar de heilige Trudo het

fundament van een kerk had gelegd, waarvan de jaloerse vijand bemerkte dat het gemakkelijk vernietigd kan worden, hij haar ophitste tegen de heilige jongen. Ja, zij maakte onmiddellijk het voornoemde werk belachelijk en ze viel het aan met een brutaal gezicht, en ze verspreide met goddeloze trappen de stenen in het veld. Maar de Heer bemerkte het onrecht tegen zijn dienaar, en verlamde de vrouw met een passende straf, ja – ze werd snel met blindheid geslagen. Zij was dus zeer verbaasd en begon luid te roepen: “Ach”, zei ze, “Wat is deze duisternis die me omringt? De nacht omwikkelt nooit iemand wanneer de zon aanwezig is?”. Door dit geroep en enorm gejammer kwamen de inwoners van de naburige plaats algauw in een grote menigte eraan en ondervroegen haar zorgvuldig wat er met haar gebeurd was en waarom ze hen met haar geroep had samengebracht. En ze gaf met geweën en gezucht toe dat blindheid haar te beurt viel wegens het onrecht tegen de heilige Trudo. Nadat hij geroepen werd, verscheen ook snel de heilige jongen, en allen vroegen hem nederig om de misdaad, die de vrouw begaan had, genadig te vergeven en voor haar fouten veelvuldig te bidden bij de onsterfelijke Heer. En deze, bewogen door medelijden, bad voor haar naar God met tranen op de vlakke aarde, en God hoorde hem onmiddellijk en gaf zeer snel het verloren zicht aan de blinde vrouw terug. De heilige jongen weigerde immers wraak te nemen voor het eigen onrecht, maar toonde ook aan de andere kant de vrucht van vergeeflijkheid. Want hij hoorde de profeet zeggen: “ “Want wraak is van mij, ik zal terugbetalen”, zei de heer”. En hij onthield ook de zin van apostel Paulus, die zei: “Laat u niet overwinnen door het kwade, maar overwin het kwade in het goede.” En toen ze kon zien, wierp ze zich onmiddellijk, de grote God bedankend, plat op de grond voor de voeten van de heilige jongen en de linnen kleren die ze droeg, spreidde ze uit over de plaats die ze een beetje eerder uitlachte en ze begon de jongen, die ze ervoor bespote, tegelijk met de plek te vereren met grote eerbied. En zo is het gebeurd dat de onbeschaamdheid van een vrouw en omdat ze het waard was, door allen werd bespot, en werd de devotie van Sint-Trudo door velen geprezen.

Hoofdstuk 4

Er groeide in het hart van de zalige Trudo tegelijkertijd met het heilige lichaam krachtig een mentale soberheid, standvastigheid in levenswandel, onwankelbaarheid van geest en een overvloed van alle heilige deugden. Verder gebeurde het dat, bij de voortschrijdende jaren volgens de menselijke gewoonte, de heilige jongen de bloem van de adolescentie bereikte. En zo kwamen zij naar hem, omdat hij door een zeer nobel geslacht was voortgebracht, en zijn jeugdige beroemde tijdgenoten spoorden hem aan – ja, ze eisten zelfs – dat hij samen met hen, zoals het de gewoonte is bij koninklijke kinderen, een jachtritueel zou uitvoeren. Maar hij maakte de inspanning van de geest sterk voor de eendrachtige liefde voor het hemelse land, zijn geest onderwierp zich helemaal niet aan hun suggesties en hij beloofde niet om met hen naar zulk een bezigheid te gaan. Toen dit dus vaak gebeurde en het aanbod de geest van de zalige jongen met geen enkele menselijke vuilheden van wereldse ijdelheden kon besmetten,

begonnen de vooraf besproken jongeren hem te verachten en hem als inferieur te beschouwen. De zalige Trudo woonde zoals de milde Jacob in tenten en hij betoonde zijn ouders dienst van toegewijdsheid met bedreven zorg en grote zorgvuldigheid, en hij beoefende dagelijks te midden van de lekengewoontes en de onrust van het wereldse leven met hartstochtelijke verering de hulde aan de heilige religie en de geboden van de Heer; zodat het van buitenaf als leek respect voor de ouderlijke toegewijdsheid zou lijken, maar dat hij van binnenuit in tegenwoordigheid van God wegens overmatige onthouding en de hulde aan de grote heiligheid als monnik te voorschijn zou komen. En zo is het gebeurd dat hij in één en hetzelfde lichaam een dubbelleven voor God zou leiden. Hij hoorde de Heer immers via Mozes zeggen: “Eer jouw vader en jouw moeder, opdat jouw dagen op de aarde lang moge zijn, dat de Heer, uw God, u geven zal.”, en hij herinnerde zich het woord waarin de Heer zei: “Hij die zijn vader of moeder en al de rest niet zal achterlaten in mijn naam, die kan mijn leerling niet zijn.” Nadat de heilige man met deze twee voorschriften vertrouwd was geraakt, bewees hij aan zijn ouders de dienst van de toegewijdsheid, en nadat hij in vuur en vlam was gezet door Gods liefde, bracht hij met vasten, kuisheid, gebed, constante nachtwake en aalmoezen hulde aan de onsterfelijke Heer. Verder was er de enige en enkele wens van de heilige man, met alle tijd van zijn leven vroeg hij dit aan de Heer, om de heilige geschriften te leren, opdat hij onder de kledij van het heilige kloosterleven in dienst zou treden van de ene Heer.

Hoofdstuk 5

Toen dus de jaren van het sterfelijke leven volgens berekening snel voorbijgleden, keurde de lieve Heer het waardig de devotie van zijn dienaar te respecteren en had hij barmhartig medelijden voor het vele gezucht en gewezen. Op een bepaalde nacht, toen de heilige man na de gewoonlijke nachtwake en gebeden het werk verliet voor een beetje slaap wegens de aard van het lichaam van het menselijke ras, verscheen voor hem een man van zeer mooie en wonderlijke schoonheid, met een engelachtig gezicht, gekleed in een blinkend gewaad, en toen hij voor hem stond, begon hij te zeggen: “Jouw gebeden en aalmoezen, broeder Trudo, waarvoor je je zeer in het zweet hebt gewerkt, zijn aangenaam voor God. En zo zal onze heer Jezus Christus jouw gelofte vervullen, die je aan hem in je kindertijd hebt gezworen; en de Schepper van alles zal jou troosten en jou de wens van je hart geven. Zijn wijsheid zal jou onderrichten omdat je dat aan hem hebt gevraagd. Dus zal hij al Zijn gebeden aanleren en hij zal zijn voorschriften op de schrijftafel van jouw hart schrijven. Maar jij zal daarna zijn volk onderwijzen en het waardige priesterambt opnemen. Omdat jij onophoudelijk tot God gebeden hebt, heeft hij zich verwaardigd aan jou te schenken. Want volgens God zijn gebeden van een volhardende rechtvaardige veel waard, en de kwellende en onophoudelijke gebeden hebben zijn oren bereikt.” En zo was de eerbare Trudo zeer verblijd; hij bedankte de almachtige Heer in zijn hart en hij dacht in stilte in zichzelf bewonderend aan het woord van

de heer Jezus, dat zei: “Vraag, en het zal je gegeven worden; zoek, en je zult vinden; klop, en er zal voor je worden opengedaan. Iedereen die vraagt, ontvangt; en hij die zoekt, vindt; en voor hij die klopt, wordt er opengedaan.” Hij voegde daarbij wat de al genoemde mooie man tegen hem zei: “Sta op”, zei hij, “en ga naar de zalige Remaclus, bisschop van de stad Tongeren; deze is helemaal niet ver van hier, in het domein dat Zepperen wordt genoemd. Want God toonde hem alles wat je moet doen, en hij zal je jouw levensweg leren. Je moet werkelijk alles doen wat hij je zal zeggen. God zal bij jou zijn en je beschermen op al je wegen.” En zo stond de zalige Trudo zeer vroeg in de morgen op – hij was bevreesd door dit zeer krachtige visioen – en hij wilde zeer snel de gebeurde zaken onderzoeken; twee kinderen als dienaars met zich meenemend, begon hij naar het dorp dat Zepperen wordt genoemd, te gaan. Toen hij het huis naderde waarin de bisschop scheen te zijn, waarschuwde de bisschop zijn dienaars, al zeggend: “Ga snel naar de man van God, die ons komt bezoeken, want kijk – hij nadert! Dus ontvang hem met alle waardigheid en eer en breng hem naar mij.” Deze dienaars liepen werkelijk met haast, ze ontmoetten hem bij de toegangspoort die leidde naar het huis van de bisschop, en ze herkenden hem van wat de bisschop over hem zei; onmiddellijk ontvingen ze hem met grote verering.

Hoofdstuk 6

En zo werd de zalige Trudo in de aanwezigheid van de bisschop gebracht; nadat de goedaardige Remaclus een blik op hem wierp, stond hij op en rende naar hem toe in het midden van de vloer van zijn huis. Trudo, de zeer vrome knecht van God, probeerde zich voor zijn voeten te werpen. De bisschop ving hem echter op met grote haast en kuste en omhelsde hem; hij begon omwille van overmatige vreugde te huilen op zijn hals. Toen hij dit deed voor een lange tijd, en beide gezichten doornat waren door rijkelijk stromende rivieren van tranen omwille van hun verlangen naar het hemelse land, begon de heilige bisschop te spreken: “Jij bent gezegend.”, zei hij, “Heer de almachtige koning, trooster van allen die hopen op jou. Alle lof behoort aan jou toe, Heer Jezus Christus, en vreugde tot in het einde der tijden, omdat u zich heeft verwaardigd ons vandaag te bezoeken door de komst van uw dienaar.” Nadat hij zich naar de zeer zalige Trudo had gedraaid, zei hij: “Gezegend zult gij zijn, mijn zoon, door de allerhoogste God, en God zelf, die jouw tocht aan ons heeft gedirigeerd; vanaf nu bewaakt hij jouw pad naar zijn geboden, geeft hij gunstig gezind het verlangen van jouw geest en hij kent welwillend het verzoek van jouw hart toe.” Dit plechtig gezegd, ging de bisschop zitten en hij plaatste de zalige Trudo aan zijn rechterkant, en met grote vreugde vervuld, zei hij: “Kijk! Hoe goed en hoe aangenaam is het als broeders te wonen in eenheid.”

Hoofdstuk 7

Nadat deze woorden van heilige begroeting waren opgehouden, en de heilige vaders tezamen zaten, begon de zalige bisschop te spreken tot de man van God en hij zei: “Moge het aan jou bekend zijn, mijn zoon, dat jij vanaf dit moment volgens de onschendbare wet mijn zoon zal zijn, en ik zal eeuwig volgens het spirituele recht de plaats van jouw vader innemen.” Toen de man van God dat had gehoord, bukte hij zich nederig; God bedankend, wilde hij de knieën van de bisschop kussen. Maar deze tilde hem op en gaf hem een zeer mooie kus van vrede. Dit plechtig volbracht, sprak de eerbiedwaardige Remaclus verder tot de vrome Trudo: “Ik kan je niet”, zei hij, “verbergen van je pad, mijn zeer dierbare zoon. Want God heeft zich verwaardigd aan mij alles te tonen wat je moet doen. Draai je oren dus naar de waarschuwing van je vader; want het woord van God is naar me gekomen opdat ik jou de weg van je heil laat zien. Ga dus, mijn zoon, met geluk naar Chlodulf, bisschop van de stad Metz, en geef al jouw bezit en het overige wat je zou hebben in deze regio, in handen van de heilige Stephanus, eerste martelaar van Christus, en maak hem erfgenaam van jouw aardse bezittingen; opdat door het ondersteunen van zijn verdiensten, je zijn mede-erfgenaam in de vreugde van het hemelse koninkrijk zal zijn. Het is door God aan mij geopenbaard, omdat je een eed hebt gezworen in jouw kindertijd, dat indien de Heer je ooit een volwassen leeftijd verleent, jij zijn kerk op jouw erfgoed zal bouwen, en op dat moment was jouw enige wens het heilige geschrift te leren. Christus erkende dus de gelofte van jouw welwillendheid en zal jou het verlangen van je hart geven; doe enkel wat ik jou voorschrijf en ga naar de stad Metz, nadat je jouw erfenis aan de heilige Stephanus zal gegeven hebben, vraag aan de voornoemde bisschop van de stad om jou te onderrichten in de studie van de heilige geschriften, en God zal jou gratie geven in het zicht van allen die jou zien.” Door deze en zijn vele andere heilige woorden van aansporing werd de man van God aangemoedigd door de zalige Remaclus, en nadat dit was gedaan, liet de heilige bisschop hem al zegenend gaan in vrede.

Hoofdstuk 8

Nadat de zalige Trudo uit het zicht van de bisschop verdwenen was, begonnen dienaars die bij de bisschop stonden, geslagen door afgunst voor zijn trots, de kledij van de heilige man met dwaze woorden te bespotten, al zeggend: “Wat denk jij, wat voor een man eerde onze meester vandaag? Hij is toch zeker wel arm, die zo een verachtelijke kleren droeg? Dus waarom vroeg onze meester zo een man langs hem te komen zitten?” De eerbiedwaardige bisschop hoorde hen dit echter voor hem bespreken en hij zag in dat ze dit over de zalige Trudo zeiden; hen berispelend met zeer groot verwijt, zei hij: “Wee jullie, dommeriken en dwazen van hart, die een persoonlijkheid van een man beoordelen door de staat van zijn kledij! Want God, die de doorzoeker is van gedachtes en de onderzoeker van het hart en die de schoonheid en de pracht van de inwendige mens zoekt en niet de uitwendige, die weet dat deze man, die ons bezocht

heeft, rijk is en ook zeer rijk van onsterfelijke rijkdommen. De heer is met hem, en hij heeft ons ook vandaag via hem bezocht. Jullie meenden hem echter wegens de kwaliteit van zijn kledij te beoordelen; hij is echter voor God beter dan wij, en hij verdiende vandaag de stem te horen van God die hem vertroost heeft en hem beloofd heeft alle wensen van zijn hart te vervullen. Gelieve daarom zo een man als patroon niet te versmaden; en bid tot de almachtige heer dat hij omwille van zijn verdiensten jullie voor deze ijdele woorden de ware vrucht van vergiffenis schenkt. Want God is zeer lievend ten opzichte van zijn dienaars en hij is een wreker van alle onrechten tegenover zijn heiligheden. Deze man heeft immers de evangelische zaligheid met heilig recht verkregen, waarvan de heer zei: “Zalig zijn de armen van geest, want van hen is het rijk der hemelen.” Want deze man had in deze wereld zeer rijk kunnen zijn, maar hij heeft deze bedrieglijke en tijdelijke rijkdommen voor eeuwige en ongelimiteerde verkocht en hoeft in dit leven niet beschaamd te zijn om door mensen veracht te worden; opdat hij in het eeuwige land voor de onsterfelijke vergelder zeer schoon zal voorkomen. Toen vielen die dienaars samen voor de voeten van de bisschop en vroegen genade aan hem. Maar deze zei: “Sta op, de heer zal jullie genadig zijn! Pas echter op, opdat jullie niet meer een dergelijke misdaad begaan.”

Hoofdstuk 9

De allerzaligste Trudo is daarna naar huis weergekeerd; en hij bereidde alles voor wat nodig was op de tocht. Hij liet alles achter wat hij bezat, en met voorspoedigheid en gunstig verloop wilde hij naar de stad Metz, het voorbeeld van de patriarch Abraham na, die op bevel van God wegging van zijn grond, zijn verwanten en het huis van zijn vader. Zo kwam de zalige Trudo, knecht van God, in de stad Metz en hij ging naar de glorieuze kerk van de heilige Stephanus, de eerste martelaar, waarin met de grootste eerbied, zoals hij het waardig is, zijn zeer kostbaar bloed bewaard wordt dat in de tijd van de Vandalen, verdedigd door de goddelijke genade en de verdiensten van de heilige martelaar, in het midden van de brandende stad alleen ongedeerd bleef. Toen de heilige Trudo daar was binnengekomen, wierp hij zich met zeer grote nederigheid voor het altaar en stortte voor de almachtige God devote gebeden met een overvloed aan tranen. Hij riep ook de hulp in van de zalige martelaar Stephanus opdat zijn gebeden voor de grootste heerlijkheid zouden mogen komen, en hij offerde zich gelukzalig met alles wat hij bezat aan God en aan de martelaar van Christus, welteverstaan dat wat Paulus zei: “een levend offer dat God behaagt.” Toen de man van God zeer lang in dit heilige gebed volhardde, bekeek de koster hem zeer zorgvuldig. Hij zag in deze devotie de Heilige Geest en verwonderde zich in stilte en wenste te weten vanwaar zo een man met zo een felle liefde voor God vandaan kwam. Uiteindelijk richtte hij de zalige Trudo op van het gebed en begon zijn gezicht nat van tranen, af te vegen. En de voornoemde koster ging met nederigheid naar hem en vroeg: “Waar heeft jouw geboorte een begin genomen, of waar is jouw reis begonnen, opdat je hier bent gekomen?” Waarop de man van God, vervuld van kuisheid en

een nederige geest, antwoordde: “ In Haspengouw ligt de plaats van mijn nederige geboorte, en vandaar, gedwongen door de noodzakelijke zaken van een gebeurtenis, heb ik geprobeerd om tot jullie gebied te geraken. En dus vraag ik u, mijn geliefde broeder, om de zalige bisschop Chlodulf bewust te maken van de komst van mijn kleinheid, en verzoek hem of ik het verdien om gepresenteerd te worden aan zijn heilige blik, of ik het waard ben aan hem mijn noodzakelijke zaken te tonen.” Zo heeft de koster dit met grote haast aan de bisschop gemeld, dat er zulk een man uit Haspengouw gekomen was en een gesprek met zijn heiligheid wilde. De zalige bisschop stemde in met zijn beden en beval onmiddellijk dat hij terzelfder ure zou worden voorgesteld.

Hoofdstuk 10

En dus werd Trudo, de knecht van God, in de aanwezigheid van de bisschop gebracht, en toen hij de bisschop naderde, boog hij onmiddellijk voor hem plat op de grond. Maar de heilige Chlodulf richtte hem haastig op en zei zegenend tegen hem: “De allerhoogste God moet u genadig zijn, mijn zoon, en hij moet u de verlangens van uw hart verlenen.” Toen de bisschop hem zeer lange tijd had aangekeken, zag hij in zijn gezicht een straal van de heilige geest, en hij verwonderde zich over diens schoonheid. Want de eerbiedwaardige Trudo was, zoals wij hierboven hebben gezegd, versierd met het geschenk van prachtige schoonheid, wijs van woorden, rijp van manieren, kuis van lichaam, sterk van intelligentie, standvastig van raad, wakker in de soberheid, zoet in de uitspraak, bescheiden in de vroomheid, begiftigd in wijsheid, vervuld met liefde, doordrongen met waarheid, lovenswaardig in de godsdienst, leergierig van verstand, beminnelijk van uiterlijk, minzaam in de voorzichtigheid, toegewijd aan het gebed, beroemd in de vrijgevigheid, bekleed met nederigheid, niet traag in de gehoorzaamheid, geleerd in het geloof, voornaam in de broederlijke liefde, met alle deugden versierd; ook de gratie van de heilige Geest verlichtte zijn aangezicht, zoals Salomon zei: “De wijsheid van de mens schijnt in zijn gezicht.” Want niemand heeft de waarlijke wijsheid dan door de heilige Geest, die aan ieder verdeelt zoals hij wil. Toen begon de voornoemde bisschop de man van God met deze woorden te ondervragen: “Allerliefste zoon, wat zijn de zaken waardoor jij ons hebt bezocht uit zo een afgelegen gebieden? Zijn alle dingen op de tocht voorspoedig gelopen?” Waarop deze zei: “Alles was voorspoedig, gesteund door het oordeel van de heilige Stephanus en geholpen door de gebeden van jouw heiligheid is er geen geval van tegenstand gebeurd. De reden van mijn kleinheid om u te bezoeken is dit: ik werd door een heilige man aangemoedigd, namelijk uw medebisschop Remaclus, bisschop van de stad Tongeren, om de relieken van de zalige Stephanus, die ze in deze stad met grote deugd vereren, te verlangen en om aan deze eerste martelaar voor het gezelschap van het eeuwige leven alles wat ik in Haspengouw bezit, te geven. Voor deze reden van de toegewijde geest geef ik al mijn bezit, te weten het erfgoed van mijn ouders, dat ik heb in Haspengouw op de plek die Zerkingen wordt genoemd aan de Cicindria vanaf deze dag aan Sint-Stephanus en

aan de bestuurders van deze heilige kerk met onveranderlijke overgave. En de man van God bevestigde de hele erfenis in het bezit van Sint-Stephanus en de bisschoppen van de kerk van Metz met een eeuwige overgave, door middel van de bijgevoegde oorkonden. Toen dit geschied was, sprak de zalige Trudo verder tot de eerbiedwaardige Chlodulf: “Alsjeblieft, allervroomste vader, nu u dit geschenk van mijn kleinheid niet geweigerd heeft te ontvangen; zou u zich verwaardigen mijn gebeden te aanhoren? Ik bid u dat u me gebiedt de heilige schriften te bestuderen. Want dat gebod heb ik van de zalige Remaclus ontvangen, om, nadat ik mijn bezit aan de heilige Stephanus heb overgegeven, dan aan uw zaligheid de regels van de heilige geschriften te vragen.” Toen de voornoemde bisschop dat hoorde, was hij zeer verblijd; en hij beantwoordde het verzoek van de man Gods met een vrome taal: “Wees gelukkig, o mijn zoon, en moge God de almachtige verlichter zijn van jouw gedachten en die heilige welgezind jouw helper zijn.” En de bisschop ontving hem en kuste hem. En zo gaf de bisschop hem in de handen van de voornoemde koster en beval hem, dat hij hem met grote zorgvuldigheid zou onderrichten. En deze ontving hem met blijdschap, en begon hem met grote ijver te onderwijzen. De Heer gaf de heilige Trudo gratie en een verstand dat capabel genoeg is om te onthouden wat hij moest leren.

Hoofdstuk 11

De zeer eerbare Trudo begon dus zeer hard te zwoegen op de studie van de Heilige Schrift, zich op deze ene strijd voor te bereiden, met heel het verlangen in zijn hart hiernaar te streven, niets behalve dit in heel de werelddol te waarderen. Elke dag vermagerde hij zichzelf door de spaarzaamheid van het vasten, vastberaden bracht hij de nacht door met respect voor het waken, ontstoken door een onbeschrijfelijk vuur, en hij smeekte onophoudelijk tot de Heer, dat Die hem waardig zou achten om zijn wijsheid als een vloeistof over hem uit te storten. Maar jaloers op het menselijk geslacht, toen hij de devotie zag van die man van God, zuchtte de vijand en hij zette zich zoals gewoonlijk klaar om hem schade te berokkenen. Maar aangezien hij een constructie van innerlijke deugden, waardoor de man van God beschermd werd, geen kwaad kon aandoen, begon hij zoals belegeraars van steden de trucs van zijn verdorvenheid van buitenaf op hem los te laten. En inderdaad, hij zette die rentmeester, die de kosten van het dagelijkse onderhoud voor hem moest regelen, op tegen de soldaat van Christus. De rentmeester had namelijk de gewoonte om al wat hem verzocht werd, pas onder uiting van zware scheldwoorden te geven; maar de man van God, onoverwinnelijk beschermd door de wapens van het geduld, volhardde in de toestand van zijn rechtgeaardheid en luisterde helemaal niet met zijn hart naar deze goddeloze opmerkingen. Maar op een bepaalde dag, terwijl de vernoemde rentmeester, opgehitst door de vijand van het menselijk geslacht, volgens zijn gewoonte het been stijf hield en de zeer zalige Trudo in zijn eenvoud volhardde, zei die rentmeester tot grote verbazing van de omstanders tegen zichzelf, in aanwezigheid van de man van God: “Wat wil deze man voor zich, dat hij uit de omgeving van Haspengouw

hierheen gekomen is, om hier werkloos ons brood te komen opeten? Had hij in zijn vaderland soms brood te kort?” Maar die mensen, die erbij stonden, berispten hem, zeggende: “Wees rustig, broeder; wat je zegt, betekent niets. Want deze jongeman is hierheen gekomen om de Schrift te bestuderen, niet gedwongen door gebrek aan brood; hij is al begonnen de psalmen te leren.” Maar die goddeloze rentmeester sloeg zijn handen in elkaar en zei met een zware belediging en een vreselijke schaterlach: “Ik zou willen dat, wanneer deze man de psalmen in volgorde kan zingen, mijn tanden beginnen pijn te doen.” Maar gesteund door de goddelijke genade, die mensen die hun hoop in haar stellen, niet in de steek laat, was Trudo, de dienaar van God, een jaar later in staat het psalterium te zingen in de volgorde waarin het opgesteld is. Dan herinnerde de Heer zich de belediging aan het adres van zijn dienaar; hij trof de rentmeester – die we al vaak vermeld hebben – met enorm hevige tandpijn, zoals hij zelf gewenst had dat het zou gebeuren. Een enorme pijn kwelde hem dus vanwege het oordeel dat uit zijn mond gekomen was, zozeer dat hij door de ondraaglijke marteling geen tandpijn leek te hebben, maar last van een heel kwaadwillige demon. In deze onbeschrijflijke foltering werd hij lang gevangen gehouden, in dezelfde foltering leidde hij zijn leven ook tot op het einde. Want de rechtvaardige Heer veroordeelde hem volgens het noodlottige oordeel dat uit zijn eigen mond gekomen was. Daarop begonnen die mannen, aan wie deze zaak bekend was, de man van God te vereren en te lachen om de brutaliteit van diens rentmeester, en het is zo gebeurd, dat dit feit niet verborgen bleef voor de heilige bisschop. Wie verder de heiligheid van de zalige Trudo kende, begon hem met de grootste eerbied te vereren en hem, geïnspireerd door de goddelijke genade, als een bijzonder geliefde zoon te omhelzen en te beminnen.

Hoofdstuk 12

En elke dag groeide met de religiositeit van de eerbiedwaardige Trudo ook zijn wijsheid, met zijn bescheidenheid zijn ingetogenheid, met zijn vroomheid zijn mildheid, met zijn welwillendheid zijn medelijden, met zijn liefde zijn rechtvaardigheid, met zijn broederlijkheid zijn eendracht, met zijn soberheid zijn ijver, met zijn zwijgzaamheid zijn voorzichtigheid, met zijn heiligheid zijn kennis, met zijn kuisheid zijn zelfbeheersing, met zijn ruimhartigheid zijn onthouding, met zijn trouw zijn geduld, met zijn vrolijkheid zijn gehoorzaamheid. Hij was ook zo begiftigd met alle deugden, waarvoor het leven van heiligen bekend staat, dat hij door alle inwoners van de stad Metz met de grootste eer aanbeden werd en bij de bisschop de plek van de hoogste aanbidding bereikte. Maar toen de man van God overvloedig de voorschriften van de Heilige Schriften in zich opgenomen had, legde hij zijn lekenkleden af, en schoor hij op aanraden van de voormelde bisschop zijn kruin in de kerk van de eerste martelaar Stephanus, met de belofte dat hij de enige God zou dienen. Terwijl hij trouw God diende in diezelfde kerk onder het episcopaat van de eerbiedwaardige heer Chlodulf, ging hij succesvol vooruit langs de kerkelijke hiërarchie, en bracht de verdiensten van zijn leven tot de

priesterlijke waardigheid. De eerbiedwaardige Trudo verdiende het verder, met behulp van de goddelijke barmhartigheid, dat hij zo'n grote genade bereikte in de ogen van de bisschop, dat hij bij hem de plaats leek in te nemen van een zeer geliefde zoon.

Hoofdstuk 13

Na verloop van zeer vele jaren, toen de man van God al vervuld was van de goddelijke kennis en zowel in leeftijd als in levenswijze een volwassen man geworden was, en hij uitgegroeid was tot een soldaat, paraat om te weerstaan aan – meer nog – om te overwinnen tegen alle verderfelijke wapens van de vijand; op dat moment stuurde die bisschop die we dikwijls vermeld hebben hem met het volste recht uit naar het grondgebied van Haspengouw om de zeer zalige Stephanus bij te staan, maar meer nog ten voordele van alle inwoners van Haspengouw en toen hij vertrok, zei de vrome vader om hem te vermanen: “Ga, mijn zoon, en bezoek nu je vaderlijke streek; je moet een niet gering volk voor God en voor de heilige Stephanus verwerven en je moet een voortreffelijk volk voorbereiden om God te dienen in jouw familiedomein. En laat het jou niet lastig lijken, mijn beste, dat ik je vraag van hier te vertrekken; het is immers noodzakelijk, dat zeer veel religieuze mannen op jouw familiedomein, dat je aan de heilige Stephanus hebt toevertrouwd, God zouden gaan dienen, omdat jouw verdiensten het vereisten.” De zalige Trudo ging akkoord met de vermaningen van de vrome vader en vroeg in tranen om zijn zegening. Daarop gaf de bisschop zijn hoofd een handoplegging en zegende hem met de woorden: “Ga, mijn zoon, en moge God in jouw reisgezelschap zijn en je niet verlaten op al jouw wegen en moge hij je voorspoedig bewaren in het tegenwoordige leven en je naar het rijk van Zijn glorie leiden waar wij het waardig zijn met alle heiligen de beloning van het eeuwige leven te ontvangen, onder bescherming van onze Heer Jezus Christus, die met de Vader en de Heilige Geest leeft en heerst gedurende de oneindige eeuwen der eeuwen.” En in tranen kuste hij hem en met deze zegening liet hij hem gaan.

Hoofdstuk 14

Toen de eerbiedwaardige Trudo vertrok uit de stad Metz, hilde iedereen die hem kende, en ze klaagden om het vertrek van zulk een grote vader, al zeggend: “O hoe gelukkig is uw vaderland, waarheen u vertrekt, vader, en hoe zalig is het volk, onder wie u zult wonen! Ach! Waarom verlaat u uw dienaars en laat u uw broeders achter?” Maar hij antwoordde hen, in tranen, bewogen door medelijden: “Vaarwel, mijn beste broeders, en moge God, de trooster van alle mensen, u genadig stemmen. Kijk, ik moet mijn vaderlijke streek bezoeken! Bid dus voor mij, opdat ik met jullie zegening zal aankomen.” Daarop zegenden allen hem eensgezind, terwijl ze de Heer prezen, en zo lieten ze hem in vrede gaan. De man van God is dus daarvandaan vertrokken; onder begeleiding van de goddelijke genade bereikte hij de stad Tongeren, waar hij zijn geestelijke vader, bisschop Remaculus, aantrof. Toen die

eerbiedwaardige vader van zijn aankomst gehoord had, was hij bijzonder verheugd en ontving hij hem met eer. Toen hij hem dan over alles ondervraagd had wat de Heer jegens hem gedaan had, of in welke mate hij onderlegd was in de goddelijke wetten, bracht hij de grote genade van God in herinnering, en uitte met de volgende woorden zijn lof aan God, zeggende: “Lof zij aan u, Heer, vader van hemel en aarde, omdat Gij u verwaardigd hebt het woord te vervullen, dat Gij aan mij, uw nietige dienaar, geopenbaard hebt, en omdat Gij deze zeer dierbare zoon van mij, Trudo, ongedeerd en verrijkt met uw voorschriften teruggebracht hebt.” Dan stond de bisschop hem toe het woord van God in heel zijn parochie te preken en in alle kerken missen te vieren; daarenboven gaf hij hem ook de vrijheid, om, zoals hij in zijn jeugd aan God beloofd had, een kerk op zijn familiedomein te bouwen. De man van God betuigde de bisschop grote dank, en nadat hij diens zegening gekregen had, begon hij met een voorspoedige vaart en een vlotte pas de weg af te leggen, die naar het huis van zijn vader leidde.

Hoofdstuk 15

Toen de eerbiedwaardige Trudo daarop onderweg op zijn reis halt hield, sloeg hij af naar het huis van een gelovige man – de avond begon al te vallen. En aangezien die man in hem de geest van de wijsheid en de houding van de heilige religie herkende, ontving hij hem met de grootste eerbied. Toen ze nu de maaltijd gebruikt hadden en het uur al om een slaapplek vroeg, verzocht de man van God zijn gastheer om op zijn erf een slaapplek voor hem klaar te maken; het was immers zomers weer. De gastheer stemde in met het verzoek van de man van God en maakte vol eerbied een plek op het erf voor hem klaar om te slapen. Toen de Heer van alles echter wilde tonen, wat voor een man die gastheren ontvangen hadden, stond de vrouw van diezelfde gelovige man in de stilte van het holst van de nacht verstrooid uit haar slaap op, en nadat ze de deur van haar huis geopend had, keek ze uit over het erf en ziedaar! Een teken van een grote wonderlijkheid verscheen aan haar. Want toen ze uitkeek naar de plek, waar de eerbiedwaardige vader lag, verschenen haar twee lantaarns van een wonderbaarlijke helderheid, waarvan er één met een enorme gloed tot aan haar voeten en tot aan het hoofd van die andere schitterde. Verschrikt keerde de vrouw nu haastig terug naar haar man; ze vertelde hem over dit wonderlijke visioen. Hij stond werkelijk dadelijk op, en samen gingen ze naar buiten om te zien of die lantaarns nog brandden. En inderdaad, toen ze buitengekomen waren, zagen ze dat wonderbaarlijke licht nog standvastiger schitteren. De helderheid van dat licht was echter niet zoals dat van aardse lantaarns, die wij gebruiken om de nachtelijke duisternis mee te verjagen, maar het flikkerde in stralen op dezelfde manier als de zo schitterende zon, zodat ze van mening waren, dat heel de gouw erdoor oplichtte. Nu waren ze allebei zo van hun sokken geblazen door hun bijzonder grote verbazing, dat ze niet dichter bij hem durfden komen, maar vol van die grote verwondering bedankten ze de almachtige Heer, omdat ze het waardig waren zo’n man in hun gastvrijheid te mogen

ontvangen. Toen dan de tijd kwam waarop de haan kraait, stond de eerbiedwaardige vader op zijn gebruikelijke manier op uit zijn slaap; het laatste deel van de nacht tot dageraad bracht hij door in psalmgezing en gebeden. Toen het dan ochtend geworden was, bedankte hij zijn gastheren en wilde de loop van zijn begonnen reis afmaken. Maar zijn gastheren stonden op en wierpen zich aan zijn voeten, terwijl ze hem smeekten, dat ze het op zijn minst verdienden, voor de tijd van die ene dag het gezelschap van de aanwezigheid van die heiligheid te mogen genieten. De man van God was verheugd met hun verzoek en onderwees hen heel die dag over de hemelse voorschriften en de remedies voor het eeuwige heil. Diezelfde gelovige man verzocht hem ook zijn zoon in de gewijde bron van zijn bad te dopen. Daarop voegde Trudo zich met plezier naar zijn verzoek, en doopte die jongen terstond en nam hem uit de gewijde bron; op beide momenten werd hij zijn geestelijke vader. En verheugd brachten ze die dag tot de avond door met de goddelijke voorschriften. De volgende ochtend, toen de nacht verlopen was, begroette de eerbiedwaardige man van God hartelijk zijn gastheren, en begon hij zijn reis verder te zetten. Maar toen de man van God vertrokken was, richtte zijn eerder vermelde gastheer een gebedshuis op die plek op, waar de eerbiedwaardige vader geslapen had; hij bouwde dit ter herinnering van het visioen dat hij aanschouwd had en noemde heel zijn landgoed naar de heilige vader Truielingen, met welke naam het tot op vandaag door iedereen aangeduid wordt.

Hoofdstuk 16

De zeer zalige Trudo bereikte dus zijn huis en het familiedomein van zijn ouders, dat hij ooit met een onschendbare wet onder regeling van documenten aan God en aan de heilige Stephanus overgedragen had. Wie zou verder kunnen vertellen, met hoeveel vreugde en met hoeveel eer zijn familieleden en burens hem ontvingen, en met hoeveel blijdschap hij alle inwoners daar omhelsde, terwijl zij de almachtige Heer oneindige dank betuigden, die zich verwaardigd heeft de heilige Trudo ongedeeerd naar hen te brengen? De eerbiedwaardige Trudo, die zich de woorden en de belofte herinnerde, die hij in zijn jeugd aan God gedaan had, bouwde daarop een kerk op zijn familiedomein ter ere van de zalige martelaar Quintinus en de heilige belijder Remigius op de plek, die Zerkingen genoemd wordt, gelegen langs de Cicindria, en daar spande hij zich met Gods hulp in voor het zielenheil, zowel door de studie van de heilige voorschriften als door het voorbeeld van zijn zeer religieuze leven. En met aandrang onderwees hij het volk in de hemelse vermaningen, voedde hij de armen, voorzag hij de naakten van kleren, beminde hij de nederige mensen, bestrafte hij de overmoedige mensen, wees hij de dwalende mensen terecht, bezocht hij de zieken, leerde hij de rijken vrijgevigheid aan. En zo volgden ontelbare mensen de heilige vader en dienden zij de enige Heer, onder de indruk van zijn leer, afgekeerd van de weg van de fout. De eerbiedwaardige vader voedde dus zeer veel leerlingen op dezelfde plek op; ook befaamde jongens, die in de goddelijke wijsheid onderwezen waren, leerde hij de ijdele rijkdom van deze wereld en de

wereldse eerbetuigingen te minachten. En zo gebeurde het, dat vele zonen van edele heren, uit minachting voor de voorspoed van deze wereld hun haar lieten afscheren en samen met de onoverwinnelijke soldaat van Christus de enige Heer dienden. Dus omdat de verdiensten van de zalige vader het vereisten, bekeerden zeer vele mensen zich tot de Heer, en hij die zich als enige aanbood om in de eerste plaats Christus te dienen, was daarna waardig om met velen de Heer te dienen, en diegene van wie de levenswandel tijdens zijn jeugd onder weinig mensen bekend was, werd op al gevorderde leeftijd een levensvoorbeeld. En de genade van de almachtige God straalde zozeer op hem af, dat hij door alle inwoners van Haspengouw met een vaderlijke eer aanbeden werd, en het gebeurde dat diegene die, afgeremd door de schroom van de kuisheid, geen belang hechtte aan het hebben van een vleselijke kroost, een ontelbaar nageslacht in Christus bezat. Verder openbaarde de Heer in die tijden vele wondertekenen door middel van zijn dienaar, maar de norm van een beknopt boekje veronderstelt allerm minst dat dit de volgorde bevat, waarin de gebeurtenissen plaatsvinden. De bondige korthed van mijn boekje vergde immers, dat weinig op basis van veel begrepen kon worden, zodat elkeen op basis hiervan toch kon begrijpen, wat voor iemand die man was die dicht bij de Heer stond, een man die ook in staat was de weinige tekens, die ik op bevel van God overgeleverd heb, uit te voeren. Niemand zou er dus aan twijfelen dat hij ontelbare wonderen verricht heeft, maar via de voorbeelden van dit boekje zou men zich daarvan slechts op weinige momenten bewust worden, terwijl de Heer nochtans op vele momenten tegenover zijn dienaar gehandeld heeft. Uit weinige wonderen blijkt dus de levenswandel van de eerbiedwaardige vader, opdat de scherpzinnigheid van de schrandere lezer [die weinige wonderen] in vele zou kunnen omzetten.

Hoofdstuk 17

Daarop schijnt hij als volgt zijn eerste mirakel voltrokken te hebben; hier wordt overduidelijk, met hoeveel zachtmoedigheid en nederigheid het leven van de heilige vader gepredikt moet worden. Op een dag, terwijl de achtenswaardige vader in de kerk de mis vierde, gebeurde het door de zorgeloosheid van zijn dienaars, dat het paard, waarop de man God had moeten zitten, gestolen werd. Toen de mis gedaan was en hij uit de kerk kwam, hebben zijn dienaars, vervuld met grote droefheid, hem uiteindelijk bekend dat zijn paard gestolen was. Hijzelf vond het helemaal niet erg en antwoordde: “Rustig; het paard is van God, en ook ik ben zijn dienaar. Als het God zal behagen dat ik het heb, zal hij het mij teruggeven; als hij het anders wil, zijn wil geschiede, en zijn naam weze gezegend in de eeuwigheid.” En weinige dagen later gebeurde het dat de dief bezeten werd door een ontzaglijke demon, en hij begon ook met tussenpozen te roepen, dat dit hem overkwam omwille van het paard van de zalige Trudo dat hij gestolen had. Toen zijn ouders dit begrepen, brachten ze hem vastgebonden naar de man Gods, samen met het paard. En toen de zalige vader zag dat hij geplaagd werd door een demon, kreeg hij medelijden met hem, en na een gebed legde hij hem de hand op het hoofd en

verdreef hij onmiddellijk de demon. Toen de dief genezen was, zei Trudo: “Ga in vrede en pas op, dat je niet opnieuw zulk een zonde begaat.” Wie zou na dit voorbeeld niet kunnen begrijpen, hoeveel geduld en nederigheid de heilige man had, die niet aarzelde een dief zijn schuld te vergeven en bovendien niet geweigerd heeft wegens zijn onrecht het redmiddel voor zijn gezondheid terug te geven?

Hoofdstuk 18

Maar ik meen dat ook over dit mirakel niet gezwezen moet worden, waarvan tot de dag van vandaag een zeer duidelijk bewijs blijft bestaan. Er was immers een gelovige man, een verwant van de achtenswaardige vader, die in een dorp Emmeren woonde, rijk en standvastig in zijn geloof. Op een dag nodigde deze man de achtenswaardige Trudo uit bij zich thuis, om van hem een heilspreek te horen. De man Gods gehoorzaamde gaarne, ging naar zijn huis; de bovenvermelde man ontving hem met grote vreugde. Toen onderrichtte de heilige man hem en het hele huishouden met geestelijke onderrichtingen. Hierna wandelden Trudo, dienaar Gods, en zijn verwant door de boomgaard. De man Gods sprak tot hem: “Oh, mijn vriend, hoe prachtig zou deze plek zijn, als er water nabij was.” En hij: “Dat klopt, vader.” Toen heeft Trudo, de achtenswaardige dienaar Gods, op die plek een opening uitgegraven met zijn stok; toen hij zijn stok terug bij zich trok, begon er een brede stroom water te vloeien, die ook wegens de nood van de inwoners van dat dorp rijkelijk vloeit tot op de dag van vandaag. De verwant van de man Gods bouwde ter nagedachtenis van dit mirakel een gebedshuis ter ere van de zalige Trudo, waarvan geweten is dat het ook vandaag nog bestaat, en wegens de verdiensten van de achtenswaardige vader heeft de Heer zich verwaardigd in dat gebedshuis heel wat deugden te voltrekken.

Hoofdstuk 19

Op een dag vroeg een religieus man, Godmundus genaamd, wiens zoon de man Gods met de heilige bron had erkend, aan hem of hij zijn huis zou bezoeken, en het zou zegenen. De zeer vrome vader gehoorzaamde gaarne aan zijn vragen en ging naar zijn huis. Op de gebruikelijke manier stelde de achtenswaardige priester overvloedig met het woord van de heilige aansporing de voornoemde man tevreden en iedereen die in zijn huis woonde. Ze brachten dus die dag samen in heilige blijheid door. Toen de tijd aanbrak voor de heilige man om naar het klooster terug te keren, zei zijn vriend, die hem uitgenodigd had: “Ik heb één zwijn, vader, dat ik aan u gewijd heb; maar het is zo onrustig, dat ik het op geen enkele manier aan u zou kunnen presenteren. Want het heeft de rest van de varkens verlaten en leeft als een everzwijn alleen in de bossen; als het een mens ziet, rent het als een gek naar de ontoegankelijke delen van de bossen.” De achtenswaardige vader antwoordde: “Als je het aan mij gezworen hebt, kan God zijn woestheid in kalmte omzetten, en het varken dat jij mij niet kon presenteren, zal hij mij gemakkelijk kunnen presenteren; jij moge het verdienen een waardige beloning te

krijgen voor je eed aan de eeuwige terugbezorger.” De heilige man zegende allen en keerde terug naar het klooster, en hij vond het varken liggend bij de ingang van het klooster, zo rustig, dat het nadien niet uit het klooster wenste weg te gaan.

Hoofdstuk 20

Onder alle observanties van de heilige religie van de achtenswaardige vader blonk hij ook door deze ijver. Hij had immers alle dagen van zijn leven de gewoonte, in de donkere stilte van de nacht alleen naar de wijk die Velm genoemd werd, te gaan, waar een kerk ter ere van de heilige Martinus gebouwd is, waar hij na het zingen van psalmhymnen voor de Heer zich in een eigen cel terugtrok. Maar deze kerk is drie mijl van Zerkingen verwijderd, waar nu het lichaam van de belijder van Christus rust. De andere nacht ging hij naar het dorp dat Zepperen genoemd wordt, waar een kerk is gebouwd ter ere van de heilige maagd Genoveva; waar hij met ijver psalmen en gebeden voor God zong, waarna hij naar zijn kerk terugkeerde; en zo was hij gewoon om in de nacht de ene of de andere te bezoeken. De cel van de man van God schijnt op een afstand te staan van deze kerken, zoals we hebben gezegd, ongeveer drie mijl.

Hoofdstuk 21

Het einde van het leven van de eerbiedwaardige man naderend, toen de onsterfelijke schenker hem de beloning voor zijn werken wilde geven en hem van de gevangenis van het zwakke leven redden en delen in de eeuwige vreugde van de engelen, was de heilige vader hiervan niet ontwetend. Dus nadat hij zijn broeders bij zich riep, vertelde hij dat de volgende dag zou komen, waarop de schuld van het vlees zou ingelost worden en hij voor de rechter van alles zou komen. Verdrietig begonnen alle broeders te wenen voor het bittere verlies van zo een vader. De zeer zalige Trudo sprak echter dat ze niet voor hem moesten wenen, zijn woorden wikkend en wegend: “Zwijg, dierbare zonen, en wacht op mijn dood met vreugde, eerder dan met verdriet. Want de door mij gewenste dag nadert, waarop ik me voor God moet voorstellen en waarop ik uit deze vleselijke gevangenis bevrijd zal worden. Wees daarom blij met mij en leg dit verdriet neer, waak in gebeden en ijver en begeleid mijn einde met psalmen en spirituele hymnen.” Nadat hij dit gezegd had, begon de man van God de broeders aan te sporen om hun leven volgens de goddelijke voorschriften te leiden, de vergankelijke en ijdele verlangens van hun leven te minachten, en altijd met de geest naar liefde voor het eeuwige vaderland te streven. Het is lang om te vertellen hoe de heilige man zijn leerlingen de hele dag lang met spirituele voorschriften onderrichte en hoe hij hen leerde de aardse begeerten in hemelse verlangens te veranderen. Toen echter het uur daar was, waarop de heilige ziel door het lichaam werd losgelaten, maande de eerbiedwaardige vader de broeders aan om onmiddellijk met hem te bidden. Een beetje later, zijn ogen naar de hemel gericht, maakte hij een kruisteken, en vaarwel zeggend tegen de broeders, zei hij: “Leid de wegen van jouw dienaar in jouw blik, God.” En met deze woorden werd de heilige ziel door het vlees

losgelaten. En dit bracht intens verdriet, zowel bij clerici als bij leken, vrouwen en kinderen. En zijn leerlingen begroeven het lichaam van de eerbiedwaardige vader, in een doodskist gelegd, met gezang en spirituele hymnen en wierookvaten en reukwerk in de kerk, waar hij zelf een altaar ter ere van de heilige martelaar Quintinus en de heilige belijder Remigius heeft gebouwd; op deze eerbare plek hadden ze een graf voor hem klaargemaakt. Toen dus de tijd aangebroken was, waarop het waardevolle lichaam – terwijl iedereen die aanwezig was, weende – in het graf werd gelegd, vulde een geur van onverklaarbare zoetheid met een zeer dikke mist de kerk, die bijna een heel uur bleef hangen. Het was, zoals we gezegd hebben, een mist met een zeer zoete geur gemengd, zo dik dat bijna geen enkele van hen in staat was om zijn naaste te zien. Dus, door deze onuitsprekelijke hemelse intense geur werd getoond, van wie de heiligheid in het leven verscheen, die verdiende na de dood door de ultieme gehoorzaamheid van het lichaam het bezoek van de goddelijke gratie.

Hoofdstuk 22

Ik meen dat men dit mirakel niet in stilte mag voorbijgaan, dat gebeurde op de dertigste dag na de dood van de heilige vader. Want niet ver van het klooster van de heilige man woonde een edele dame, genaamd Walda. Deze kwam ter verering van de heilige vader op de dertigste dag na diens dood naar de kerk, waar zijn kostbaar lichaam eerbiedwaardig begraven werd, met kaarsen en wierrook; maar toen zij voor de kerk kwam, vond zij diens deuren gesloten. Zij zei met hoge stem en tranen: “O allerheiligste Trudo, zolang wij verdienden u levend in dit leven te hebben, vonden wij altijd de deuren van deze kerk open.” Tot welke stem de deuren van de kerk onmiddellijk zo snel opengingen, dat geen sterfelijke man ze zo snel had kunnen opendoen, zodat iedereen die daar was met zekerheid kon herkennen dat de heilige vader daar geestelijk aanwezig was; en deze, die in vleselijke substantie afwezig leek te zijn, werd geloofd met geestelijke kracht aanwezig te zijn. Zo ging de gelovige dame met grote angst die kerk binnen, en nadat zij haar gebed beëindigd had, is ze met vreugde naar huis teruggekeerd. De faam van dit mirakel werd ver enijd over heel deze regio verspreid.

Hoofdstuk 23

Toen Pepijn, de meest roemrijke hofmeier, zoon van Ansegisel, hoorde van de toenemende faam van de krachten van Sint-Trudo, en omdat hij een zeer gelovige vorst was, kwam hij naar zijn graf om te bidden. En omdat hij de verstandigste was, erkende hij daar onmiddellijk de aanwezigheid van goddelijke krachten; onmiddellijk offerde hij met zeer vrome geest aan deze grafplaats alles wat hij in het dorp Eksel en in het andere dorp Ham leek te hebben; en zo heeft hij, naar we geloven, verdiend de eeuwige lof van de Heer te ontvangen, en hij verkreeg de eeuwige zegening over zijn geslacht, opdat het voor iedereen duidelijk is. Ook zijn zeer edele vrouw Plectrude heeft een altaar van goud en zilver laten maken ter ere van de heilige vader in ruil voor het eeuwige leven.

Hoofdstuk 24

Ook dit mirakel zal ik toevoegen aan dit verhaal, dat in de buurt van de heilige man gebeurde. Want het was een zekere man met de naam Harinfridus die volgens de wet van verwantschap de heilige vader nabij was. Hij was door de zalige vader aangemoedigd om uit naleving van kuisheid nooit een echtgenote te nemen; maar deze woorden verwaarlozend trouwde hij na de dood van de man van God. En de allerheiligste Trudo maande hem in een nachtelijke droom vreselijk aan, al zeggend: “Waarom heb je gewaagd mijn gebod te overtreden en een vrouw genomen? Waarom heb je mijn instructies niet gehoorzaamd? Een waardige wraak zal jouw ongehoorzaamheid volgen, want nooit zal uit jou een kind geboren worden.” En toen hij dit zei, hief hij de stok op die hij in zijn hand had, en sloeg hem op de rechterzij, en daarna zei hij verder: “Dit teken van jouw ongehoorzaamheid zal jij alle dagen van je leven dragen.” Vandaar hinkte hij op die di zolang hij leefde. Hierna dacht de voornoemde Harinfridus heilzaam, wegens de overtuigende verdiensten van de zalige vader, de wereldlijke diensten achterlatend, om naar het klooster van de zalige vader te gaan, zijn kruin af te scheren, en hij gaf zijn hele erfenis aan het graf van de heilige Trudo, en daar diende hij de heer tot het eind van zijn leven met een heilig gesprek. En zo is het gebeurd dat hij, die het veracht had om, na een aangename aanmaning, zich door de overwinning van de maagdelijkheid voor te bereiden voor het hemelse rijk, na de zonde zeer scherp terechtgewezen, door berouw met klaagzangen tot de vertroosting van het eeuwige leven is gekomen.

Hoofdstuk 25

Maar ik wil niet dit teken van grote verwondering vergeten te vertellen. Want in hetzelfde land van Haspengouw was er een man die Gotfridus heette, eerzaam in zeden en van een nobel geslacht. Het gebeurde dat hij het licht in zijn ogen verloor, en zo droeg hij geduldig gedurende vele jaren de mist van de blindheid. Toen deze man hoorde van het glorieus gerucht dat ver en wijd verspreid was over de krachten en voortekens van de heilige vader, ging hij naar de heiligste deuren van de heilige kerk, waarin het kostbare lichaam van de zalige man op glorieuze wijze ligt begraven; en daar bad hij zeer toegewijd voor Christus, en hij bleef daar voor een aantal dagen, en dag en nacht riep hij met de verdiensten van de heilige Trudo de Heer aan. En op een dag, toen de heilige mis in diezelfde kerk gevierd werd, en de voornoemde Gotfridus daar aanwezig was, werden dankzij God zijn ogen plots verlicht wegens de verdiensten van de heilige vader; en rondom zich kijkend, kon hij de anderen die aanwezig waren, duidelijk zien, alsof hij van een zware slaap ontwaakte; doordat hij terug kon zien, was hij zo met verbazing en schroom geslagen, dat hij het niemand kon vertellen. Maar toen de misdienst gedaan was, viel hij op zijn gezicht neer, en bedankte met luide stem God en de heilige Trudo, omdat ze hem uit de kerker van blindheid tot het licht hadden geleid.

Allen die aanwezig waren, waren stomverbaasd en zegenden samen met hem de naam van de Heer, die wegens de verdiensten van zijn dienaar verwaardigd was een blinde te verlichten.

Hoofdstuk 26

Ook dit openbaar teken is schitterend tussen de werken van de heilige vader. Een zekere dief had een os van de heilige man gestolen; toen de dienaar dit had bemerkt, heeft hij hem gezocht tot aan de plek waar hij verborgen was. Maar toen de dief hem al van ver had bemerkt, stuurde hij een jongen, die hij bij zich had, naar hem toe; die trok onmiddellijk, toen hij tot bij de dienaar was gekomen, zijn mes en doodde hem snel. Toen kwam de rover, en samen pakten ze het lichaam en verborgen ze het in een moeras dat op die plek lag; het bleef de broeders echter verborgen wie dit gedaan had. Tezelfdertijd was er in het voornoemde klooster van de heilige man een vrome man, Lotharius, die, toen hij geen menselijk teken over deze gebeurtenis vinden kon, zich naar de broeders keerde en zei: “Laat ons bidden tot de Heer, broeders, met vastendagen en psalmen, opdat hij zich door de verdiensten van onze beschermheilige verwaardigt ons te openbaren wie onze horige heeft gedood. Bijgevolg werd de dief na enkele dagen bezeten door een gemene demon; hij riep voortdurend dat dit gebeurde omwille van de misdaad die hij tegen de dienaar van de heilige Trudo had begaan. Deze krankzinnigheid leidde hij voortdurend als verdiende loon voor zijn misdaad. Op een bepaalde dag, toen hij langs een diepe gracht gevuld met modder wandelde, wierp hij er zich vrijwillig in en wentelde daarin tot hij de geest gaf, opdat hier de billijkheid van de goddelijke wraak openbaar werd; omdat hij die een misdaad pleegt tegen de dienaar van de zalige man, zelf gedood wordt door de wraakzuchtige geest.

En nu wij verteld hebben over de wrede moord van de dief, laat ons ook verwijzen naar de vroomheid waarmee de vermeende moordenaar van de jongen zich wist te vertroosten. Want toen de vader van die jongen, die de horige heeft gedood, te weten was gekomen dat de dief zo’n wrede dood was gestorven, rende hij snel naar de kerk van Sint-Trudo samen met de misdadige zoon. Toen zij de kerk moesten binnengaan, begon de jongen, als het ware teruggeslagen door een zeer krachtige vlam van een oven, te roepen: “Ik verbrand, ik verbrand”, zei hij, “Wee mij, want de meest krachtige vuren roosteren me.” Toen hij dit zei, viel hij ter aarde uit de handen van hen die hem droegen, en net alsof hij met het scherpste ijzer geslagen werd, bleef hij onmiddellijk verlamd liggen. Hij werd zo zwak dat men hem niet van die plek kon laten vertrekken, tenzij men hem droeg. Maar de vader van de jongen smeekte zeven dagen aan een stuk met gebeden aan de zalige vader voor de misdaad van zijn zoon; opdat hij de schuld van wat hij tegen zijn dienaar had begaan, zou kwijtschelden uit vroomheid. Toen de zevende dag aangebroken was en de heilige mis gedaan was, stond de jongen ongedeerd voor de deur van de kerk op en met luide stem bedankte hij God en Sint-Trudo. Daarna, toen alle zonden waren vergeven en de vlammen van de misdaad waren gedoofd, kon de jongen de kerk binnengaan; en knielend voor het graf van de zeer vrome

vader beloofde hij nooit nog een dergelijke schuld op te lopen; en nadat hij zo zijn krachten terug kreeg, is hij samen met zijn vader naar huis vertrokken. Zo heeft God een passende wraak over de rover geroepen wegens het onrecht tegen zijn dienaar; hij toonde echter grote vergeving aan hem, opdat deze jongen, aangedrongen door zijn vader, naar zijn kerk kwam. Wie twijfelt nu dat hij kan krijgen wat hij vraagt, als hij die misdadig was tegen de heilige vader, kon krijgen wat hij vroeg?

Hoofdstuk 27

Ik voeg ook dit andere mirakel aan het verhaal toe, dat bekend was bij bijna alle inwoners van Haspengouw. Er was een man die woonde dichtbij de kerk van Sint-Trudo, omdat hij koster was van het zeer heilige kerkgebouw, wat wij volgens onze taal een *matricularius* noemen, van wie de runderen op een duistere nacht in alle stilte werden gestolen. Die stortte zich onmiddellijk met vertrouwen op het graf van de zalige Trudo met tranen; hij bad hem dat de verloren runderen wegens zijn barmhartigheid zouden terugbezorgd worden. Dus werden 's ochtends de runderen samen met de rover gevonden aan de deuren van het klooster. Deze dief, wegens de verdiensten van de zeer zalige vader, wist niet waar hij was; hij was de hele nacht niet opgehouden met wandelen en meende dat hij ver in een ander dorp was. Maar degenen die erbij waren, grepen de dief en gaven de *matricularius* zijn runderen terug. Omdat de heilige vader zijn dienaar niet wilde treurig maken, heeft hij hem met haastige hulp getroost.

Hoofdstuk 28

Maar ik mag dit mirakel, dat gebeurd is ten tijde van de eerbiedwaardige vader aartsbisschop Chrodegang, niet in stilte voorbijgaan. Want op een bepaalde dag, toen deze eerbiedwaardige bisschop in het klooster van Sint-Trudo was, dat dient bestuurd te worden, zoals wij het hebben gezegd, door de bisschop van de stad Metz, was er één van zijn knechten, die niet weinig gezondigd had. Deze [bisschop] beval opvliegend hem buiten de deuren te trekken om geslagen te worden. Toen hebben de dienaars hem uit het huis getrokken, maar hij glipte uit hun handen en vluchtte van hen weg tot aan het altaar van Sint-Trudo. De dienaars, gedreven voor vrees voor hun meester, waren hem tot daar gevolgd en probeerden hem met kracht van het altaar weg te trekken. Maar terwijl zij dit deden, ontbrandden plots met de wil van God de kaarsen, die voor het altaar stonden. De dienaren waren met verstomming geslagen, lieten de jongen achter, en met grote vrees geschokt, vluchtten ze weg en vertelden dit mirakel aan de zalige bisschop. Toen ging de zeer vrome grote priester Chrodegang met haast naar de kerk en wierp zich al biddend neer voor het graf van de allerzaligste vader, en hij vroeg genade voor hem; daarna stond hij op van het gebed en vergaf de knecht onmiddellijk zijn schuld.

Hoofdstuk 29

Ik zal kort iets vertellen over de schatkist van dezelfde heilige kerk, die ten tijde van de zeer vrome koning Pepijn gestolen werd; hoe het werd weggenomen en teruggevonden. Er was een rover met de naam Adalbert, die de kledij van een pelgrim aandeed en naar het klooster van Sint-Trudo ging alsof hij wilde bidden. Maar hij bekeek hoe hij in deze kerk kon binnendringen. De broeders ontvingen hem als gast, wasten zijn voeten en behandelden hem zoals ze gewoon waren de andere pelgrims te behandelen. Maar 's nachts brak hij een raam, dat hij tevoren bemerkt had, drong erdoor de kerk binnen en stal er de niet geringe schatkist. Het bleef lang verborgen wie de dader was. Toen de tijd was aangebroken dat God zich wegens de verdiensten van zijn dienaar verwaardigde voelde om te onthullen wie de dief van de schatkist was, kwam er een zekere pelgrim naar het klooster van Sint-Trudo, verwant met de rover, die op de hoogte was van diens daad. En er was ook een andere pelgrim bij hem. Toen ze de kerk naderden, zei de ene pelgrim tegen de andere: "Zie jij die kerk?". Waarom hij: "Ja". De eerste zei: "Ik ken de man die daar de schatkist gestolen heeft." Toen bleven de twee die nacht daar. 's Morgens vroeg vertrokken ze en gingen ze het dorp binnen dat voor de deuren van het klooster lag, waar ze met elkaar begonnen te ruziën. De verwant van de rover verhief zich tegen de andere pelgrim en wilde hem slaan; die vluchtte van hem weg. Nadat hij opnieuw het klooster was binnengegaan, schreeuwde hij: "Die pelgrim die me achtervolgt, weet wie de schatkist van deze kerk heeft gestolen." Toen deze pelgrim vastgebonden was, duidde hij de rover aan, die daar al in de gevangenis werd vastgehouden. Nadat de zeer milde vorst Pepijn recht had gesproken, werd de dief aan de galg gehangen; en al wat er van de schat gevonden was, werd aan de kerk van Sint-Trudo teruggegeven. Maar het grootste deel van de schat had de dief begraven, en misleid kon men hem niet terugvinden. Wegens de verdiensten van de zalige Trudo vonden herders, toen ze op die plek speelden waar de schat begraven was, de schat en brachten ze alles terug naar de kerk van de zeer zalige vader Trudo. En zo heeft de allerliefste vader de rover de mogelijkheid voor boetedoening verleend; maar de goddelijke wraak heeft de verwaarlozenden geslagen, en God heeft vol mededogen de schat aan de kerk teruggegeven uit eerbied voor de heilige vader.

Hoofdstuk 30

Onlangs in de kerk waar het lichaam van de eerbiedwaardige man begraven is, is er een groot wonder geschied, wat velen, neen allen, die in het klooster met elkaar spraken, beweerden gezien te hebben. Op de feestdag van de allerzaligste Trudo, toen talloze mensen op de plechtige misviering samen waren, was er een zekere vrouw tussen hen, wier lichaam voor het grootste deel verlamd was; en ze was al vele jaren zo zwak dat ze zich niet kon verplaatsen, tenzij ze gedragen werd of door handen ondersteund. Toen zij tijdens het offer tussen de talloze mensen in het midden van de vloer lag, sprong ze plots op, stond ze gezond op haar voeten, en al wandelend prees ze de Heer en de heilige belijder; wegens diens verdiensten was

de vrome God verwaardigd haar gezondheid te schenken. En al het volk dat dit zag, prees God en de allerzaligste Trudo, wegens wiens verdiensten deze lamme vrouw haar gezondheid terugkreeg.

Hoofdstuk 31

Net als dit mirakel is er onlangs ook een ander teken van de verdiensten van de patroonheilige in dezelfde kerk gebeurd. Er was een man met de naam Unleof, wonend in Haspengouw, die al lange tijd kreupel was, getroffen door ik weet niet welke ziekte. Deze ging op een dag naar het graf van de zalige vader om te bidden en knielde nederig voor het altaar; vroom bad hij tot de almachtige God, beroep doend op de verdiensten van de zalige Trudo. Toen stond hij plots uit het gebed op, en onmiddellijk was hij in zijn voormalige gezondheid hersteld; en zo liep hij ongeschonden weg, alsof hij nooit door enige zwakheid getroffen was. Dus bedankte hij God fel en prees hij Sint-Trudo voor de gift van de gezondheid; en hij die kreupel was gekomen, ging genezen terug naar huis. En dit wonder werd bekend over het hele gebied.

Hoofdstuk 32

Er was ook een man met de naam Adalbert in dat gebied, die beroofd was van licht in zijn ogen, gekend door veel inwoners van die plek. Deze bleef gedurende vele jaren in de zwarte duisternis van blindheid. Maar op een dag ging hij naar de kerk van de heilige vader om te bidden, en hij knielde neer voor het graf waarin het kostbare lichaam van de man van God begraven is. Na de gebeden stond hij op en met ogen open kon hij helder zien, en vervuld van grote vreugde riep hij naar zijn bijstaanders: “Ik bedankt God en Sint-Trudo, die mijn ogen hebben verlicht.” Iedereen was verbaasd en prees God, die zo gul is wegens de grote gratie van zijn dienaar, dat hij door zijn gebeden de blinde het zicht heeft teruggegeven. De man is met blijheid naar huis teruggekeerd, en het verhaal verspreidde zich over het hele gewest.

Epiloog

Deze weinige [mirakels] heb ik uit ontelbare mirakels van de heilige vader in ruwe taal, maar trouw verhaald, voor jou verzameld, allerzaligste vader Angelram. Spaar dus alsjeblieft mijn onwetendheid, vriendelijke leraar, en moge je allergrootste wijsheid schitteren met stralende glans, die de angst van mijn onscherpe geest in dit kort verhaal met duisternis bedekt. En laten we bidden voor de heer Jezus Christus, dat hij verwaardigd is, wegens jouw verdiensten, Sint-Trudo, vele jaren zwervend in deze wereld vele mensen gezond en ongeschonden te bewaren zonder de vlek van de zonde, dat jij na dit lange en gelukkige leven het verdient eeuwig te jubelen van vreugde tussen de engelscharen samen met Christus de belijder, onder leiderschap van onze heer Jezus Christus, eer en lof zij hij die samen met de Vader en de Heilige Geest is, de deugd en het rijk tot het einde der tijden. Amen.

Bijlage 2: *Vita prima sancti Chlodulphi*

Hoofdstuk 9

Natuurlijk bevestigen we dat de woorden en verkondigingen die we over de heilige hebben bericht, waar zijn; we hebben enkele daden ter sprake gebracht, opdat een verstandige luisteraar [grootse daden] uit kleine zou kunnen afleiden en dit beperkte aantal goede werken met tal van opperbeste zou kunnen aanvullen.

Welnu, in de tijd van Childeric, koning der Franken, stond dezelfde heilige man [i.e. Chlodulphus] aan het hoofd van de geloofsgemeenschap van Metz en waakte hij met veel bezieling over de verzamelde kudde. Tegelijk leefde in Haspengouw een zeer nobel en buitengewoon scherpzinnig man, Trudo genaamd. Reeds vanaf de eerste, allervroomste lessen van zijn kindertijd begon hij de almachtige God te dienen, voor zover dat op jonge leeftijd mogelijk is. Hij had ook een sterk verlangen naar armoede en hunkerde ernaar de vermogens en bezinningen, die hij door zijn rijkdom overvloedig bezat, aan Christus God te geven. En hij verlangde diezelfde Christus God en onze Heer in zijn naaktheid naakt na te volgen. Door zijn uiterst heilzame verlangen en uiterst rechtvaardige hartstocht was terstond, zoals gebruikelijk is, goddelijke goedheid aanwezig, opdat die voor verwezenlijkingen zou zorgen. Door de kloosterorde, waarover we zullen vertellen hoe hij haar met zijn vrome geest oprichtte, verschaftte hij hulp en raad opdat [de goddelijke goedheid ook anderen] zou bezielen.

In de stad Tongeren resideerde Remaclus, een zeer waardige priester, met wie die jongen Sint Trudo door allerzoetste hartstocht was verbonden. Met hem ook was het dat hij, omdat de gratie van de Heilige geest hem heeft willen bezielen en omdat hij geoordeeld had dat Jezus Christus de Heer, zoon van God een goede erfgenaam moest hebben, het hele klooster stichtte. De heilige priester Remaclus oordeelde dat het door zijn rechtvaardige karakter terecht was dat hij voor zichzelf en zijn kerk bijeenbracht zoveel hij kon. Bovendien waren de goederen van deze heilige man in zijn bisschoppelijke gemeenschap en omgeving gevestigd. Daarom begon hij God met voortdurende gebeden te smeken dat Hij, die de geest van de Gelukzalige Trudo had geïnspireerd met devotie en het goedaardige wilsvoornemen om van alles af te zien en het aan de armen te schenken, zou vergunnen dat de gelukzalige man deze [goederen] aan de zonen van zijn Kerk zou overmaken en hierdoor de schat in de hemelen zou bereiken.

Maar omdat de mens zijn eigen pad niet baant en omdat het niet afhangt van de wil of de inspanning [van de mens] maar van de barmhartigheid van God, verliep deze zaak anders dan de gelukzalige Priester had gehoopt en stelde ze zich uit naar een ander moment. Want de gelukzalige Trudo wilde wel zijn hele zelf en al zijn bezittingen aan God wijden, maar hij wist niet waarheen hij moest gaan en bij welke Heilige hij zich moest voegen. Met voortdurende

gebeden en voortdurende weeklachten smeekte hij de hemelen en hemellichamen en vroeg hij God om hem via iemand van zijn Heiligen te onderrichten wat hij [God] wilde dat hij [Trudo] zou doen en om te willen duidelijk maken waarheen hij [God] voorzag dat hij en zijn bezittingen ten dienste zouden zijn. En omdat een niet aflatende smeekbede van een rechtvaardige veel waard is, werd hij niet lang op de proef gesteld door de effectiviteit van zijn gelofte. Integendeel: in bezit van goede wil was hij effectief. Op een nacht, na een, zoals gewoonlijk, lange inspanning van wakes en gebeden, werd hij door een engelenbezoek beloond en werd hij ten volle ingelicht over wat hem te doen stond. ‘Beste broeder Trudo’, zei [de engel], ‘jouw gebeden en aalmoezen stijgen op en verschijnen voor de blik van de hoogste Godheid, zoals een goede geur of een rijkelijk aroma. Voorwaar, ik, een compagnon van de hemelse militie, ben door God hierheen gezonden om te berichten wat je te doen staat. God en Christus zijn [Zoon] hebben jouw smeekbede en verlangen vervuld en wat je met niet aflatende gebeden hebt verzocht, zal de barmhartige luisteraar vervullen. Hij zal je wijsheid schenken en kennis van de Schriften. Eens je een wijze geleerde bent gemaakt, om je goddelijke opdracht te vervullen, zul je niet enkel jezelf, maar ook vele anderen tot nut zijn. Sta dus op en ga naar de Gelukzalige Remaclus, de bisschop van de Kerk van Tongeren. Hij is immers aanwezig in een naburig dorp, dat Zepperen wordt genoemd. Wat hij je ook opdraagt, haast je dat te doen. De goddelijke vroomheid openbaart immers aan hem wat je te doen staat. De almachtige God zal je immers bijstaan en zal je beschermen bij al wat je op je weg ontmoet.’

Hoofdstuk 10

De gelukzalige man werd wakker en was zeer verwonderd. Zo snel hij kon haastte hij zich met twee knechten naar de gelukzalige man. Maar nog voordat hij daar aankwam, beval de gelukzalige bisschop aan zijn [dienaren] om hem tegemoet te gaan en de vrome jonge man, die getuigde van opperste devotie, te begeleiden. Hij, onder begeleiding gearriveerd, wilde knielen voor de voeten van de heilige bisschop. Maar de heilige bisschop deed hem opstaan en omhelsde hem stevig. Hij streelde zijn ogen en gelaat met een zoete kus en onder het kussen werd door beiden hevig gehuild. Ja, na veel tranen en een zondvloed van gehuil, waarmee beiden elkaar overstelpen – het gesnik hield met moeite op – zei de heilige Bisschop: ‘Het is niet nodig dat je zegt waarvoor je bent gekomen, zoon: God die zijn mysteriën openbaart heeft immers gewild dat ik, de minste van de heiligen, zou openbaren wat je in je geest hebt en wat je te doen staat. Ga, mijn zoon, ga naar de gelukzalige Chlodulphus, de roemrijke bisschop van de stad Metz en haast je om op zijn wenk en beschikking alles wat je in deze regio schijnt te bezitten van land en vermogens te schenken aan God en de heilige Stephanus, de eerste martelaar. En maak hem de erfgenaam van jouw aardse bezittingen, waardoor je het waard mag zijn rijkelijke en voortdurende erfgenaam gemaakt te worden in de vreugde van de eeuwige gelukzaligheid van zijn verdiensten en

deugden. Voorwaar, nadat je je vermogens en goederen en bezittingen door de hand van de Heilige bisschop Chlodulphus aan God en de Martelaar zult hebben geschonken en daardoor een verbond zal zijn bewerkstelligd, zul je in alle nederigheid deelhebben aan de gave van diezelfde eerbiedwaardige bisschop. Verzoek hem in alle gehoorzaamheid je meester te zijn, die ervoor wil zorgen dat hij je vervult van de heilige schriften. En de aloude goedheid van de opperste Godheid zal je gratie schenken, niet enkel bij de alheilige Bisschop, maar bij allen die God eren. Je tocht en je gebeden en al wat je in je jeugd hebt gepland te doen om de goddelijke dienst te vervullen en alles waartoe je je door geloften toe hebt verplicht, dat alles zul je als een succes kennen en door je zeer vrome gevoelens zul je zekere verwezenlijkingen begroeten – ik verkondig het je en ik wil dat je daar ten stelligste op vertrouwt. Ik spreek immers de woorden die God en de Heilige Geest mij in mijn nietigheid heeft willen openbaren.

Hoofdstuk 11

De gelukzalige Trudo luisterde en meteen nadat hij de bisschop was bijgetreden met veel woorden van lof, keerde hij naar huis terug. Hij bereidde het nodige voor voor de tocht, nam zijn geld, dat hij door zijn weledele en steenrijke ouders overvloedig bezat, met zich mee en haastte zich tot in Metz. Door toedoen van de Heer en God, die vreedzame mensen liefheeft in zijn oordeel en zachtmoedige mensen de weg wijst, kwam hij met gunstige spoed en spoedige gunst aan op zijn bestemming. Hij ging de stad Metz binnen – de stad die dikwijls wordt vermeld en die door haar vermeldenswaardigheid ook vaak vermeld móet worden. Hij week niet af van zijn pad maar ging regelrecht de kerk van de Gelukzalige Stephanus de Martelaar – de belangrijkste plek van de hele gemeenschap en van het bisdom – binnen, met de devotie van opperste nederigheid en vroomheid. Hij wierp zich op de grond met een grote stortvloeden van trijden en veel geklop op zijn borstkas en uitte aan God en de Heilige Stephanus zijn klacht en de reden waarom hij gekomen was. Wat meer? Lang heeft hij gebeden, lang heeft hij gehuild, lang heeft hij zijn gelaat op de vloer en zijn hand op zijn borst gedrukt. En daarna, na het gebed, heeft hij zich, niet één of twee keer, maar meermaals gesterkt met een kruisteken en is opgestaan. Vol eerbied voor dit gebeuren was de conciërge van diezelfde kerk – men noemt hem ook de bewaker of schatbewaarder – aanwezig. Met uiterste verstomming bewonderde hij de zo grote devotie van de vrome man en gaf hem een hand toen hij opstond na zijn gebed. Met alle geweld wilde hij weten wie hij was, vanwaar hij kwam, waarheen hij ging, waarom hij gekomen was. Trudo antwoordde hem dat hij in Haspengouw was geboren bij eervolle ouders, dat Metz zijn bestemming was en dat zijn ultieme bedoeling was om zielenheil te zoeken. Hij voegde eraan toe dat hij dat ondernomen had door een engelenprofetie en op aangeven van de gelukzalige Remaclus, bisschop van Tongeren, en dat hij wilde verdienen bij de Heilige priester Chlodulphus geïntroduceerd te worden, op grond van zijn uiterste devotie en allervroomste verlangen. Hij verkondigde dat

dat zijn plan en de reden van zijn komst was: zich bij de zeer roemrijke bisschop te voegen. Er was geen uitstel: de eerbiedige man en bewaker van de kerkschatten verhaalde wat hij gehoord had aan de gelukzalige Chlodulphus, de voorganger, en vertelde dat een man met dergelijke kwaliteiten, gekomen uit een buitenlandse streek, gehoorzaam vroeg zich aan te dienen bij de waarde bisschop.

Hoofdstuk 12

De gelukzalige Chlodulphus, die door opperste devotie was voorbereid op het goddelijke, stond geen enkel uitstel toe bij het ontbieden van de vrome man. Hij beval dezelfde man, die hem het relaas had verteld, de door de hoogste eer en de opperste devotie gelukzalige man bij hem te brengen en te introduceren. De boodschapper gehoorzaamde, zo snel en zo plichtsbewust hij kon, de opdrachten van de vrome Vader, zijn Meester, namelijk Chlodulphus. Hij stelde de jonge man voor aan de heilige bisschop en voegde eraan toe dat hij het was over wie hij had gesproken. De eerbiedwaardige priester Chlodulphus – reeds vol tranen en hevig snikkend – stond vol eerbied voor hem op en bedolf hem onder de zoete kussen. Nadat ze lange tijd hadden geweend, nadat overvloedige huilbuien zeer lang waren uitgestort, deed hij de man bij zich neerzitten en informeerde hij naar de reden van zijn komst. Er was geen uitstel bij het vertellen, maar hij zette de hele kwestie ordentelijk uiteen en drong erop aan dat zijn wens in vervulling zou mogen gaan, op grond van alle daden die hij kon opnoemen. De heilige priester Chlodulphus nam dit gretig in zich op met zijn vrome oren. Hij was geheel gefocust op daden van gratie en op het brengen van lof aan de almachtige God en hij spoorde zij die met hem waren aan om hetzelfde te doen. Hij richtte zich opnieuw tot de gelukzalige man en steeds opnieuw vroeg hij de allerhoogste en ondeelbare Drievuldigheid om vervulling te schenken aan zijn verlangen. Omdat de tijd en het uur daartoe aanmaande en reeds een groot deel van de dag was verstreken, werd aan tafel gegaan. En onder het eten hield de eerbiedwaardige held niet op het zaad van het goddelijke woord te zaaien in de voren van de goede aarde, namelijk in de vrome oren en het vrome hart van de devote jongeman Trudo. De bisschop, uiterst welsprekend door zijn grote vroomheid, doceerde veel over de geringschatting van het aardse bestaan, meerdere woorden over het nastreven van het eeuwige leven, hoeveel geneugten van het goede er zijn, hoeveel straffen voor het kwade, dat onze Redder uit de schoot van zijn Vader en vanuit het hoogste hemelgewelf zal zijn neergedaald voor zij die zondaars en onvromen hebben bekeerd – tegelijk daar blijvend en naar ons komend, om ons terug te brengen naar de erkenning van het goddelijke. Voedsel dat niet vergaat, maar dat blijft bestaan tot in het eeuwige leven – het voedsel dat Vader God aan zijn getrouwen altijd aanbiedt – en de bedwelmende beker, die zo schitterend is: beiden werden gemengd met levensmiddelen van voedsel en drank. De gelukzalige jongeman zei dat hij verheugder was dat hij hersteld was door het vetmesten van zijn ziel dan dat zijn lichaam verzadigd was door de rijkdom aan vlees en spijsen. Wat treuzel ik? De dag was ten einde, de

volgende nacht ging voorbij. Voorwaar, een andere dag brak aan, omdat de geest van een rechtvaardig en volmaakt man geen schemerduister kent. Altijd gloeit hij door de zachte gloed van de heilige geest. Bij de vroegste dageraad stond de eerbiedwaardige Trudo voor de poort. Hij werd meteen binnengelaten en hij vroeg naar de leraar van de goddelijke Schriften. En hij die hem de vorige dag bij de heilige Bisschop had geïntroduceerd werd geroepen, omdat hij zeer ervaren was in die kunst. Opvallend door zijn grote goedheid nam hij de opdracht aan en vatte een zeer eerzaam werk aan. Terwijl de meester zeer trouw en zonder enige afgunst uitvoerde wat hem was opgedragen, bleek de leerling, doordat de gratie Gods het toestond, een zeer groot talent en een zeer goed geheugen te hebben en werd hij op korte tijd ingewijd in de kennis van de goddelijke Schriften. En wat betreft de goddelijke mysteriën en de te volgen heilige gebruiken werd hij ten volle onderricht en onderwezen.

Hoofdstuk 13

Het spreekt voor zich dat in dit sterfelijk leven de ziel niet kan blijven bestaan zonder ondersteuning van het lichaam. De gelukzalige priester Chlodulphus zorgde er daarom voor dat hij, terwijl hij spirituele opvoeding aanbood, ook met veel ijver in de ondersteuning en noodzakelijke last van het lichaam voorzag. Hij ontbood de beheerder van zijn bezittingen en beval met klem dat hij, ernstig en billijk, aan een dergelijk man zoals aan hemzelf met de grootste zorgvuldigheid en de opperste zorgzaamheid de nodige dingen moest leveren. Deze aanvaardde de opdracht, maar omdat een luchtig mens Gods werken niet opmerkt, maar enkel op vleeslijke en vergankelijke zaken let – hij kent God en diens dienaren niet – begon hij te benijden wat hij aan de behoeften van de heilige man moest geven. En hij, ellendig en ongelukkig, schroomde niet om op een dag, onder het dagelijks geklaag, zichzelf te treffen met deze vervloekende uitspraak. Hij zei: ‘moge ik geen tandpijn hebben voordat deze vreemdeling volledige kennis heeft verworven van al wat het maar één enkel psalmenboek!’ Maar de aloude goedheid van God, die weet hoe ondeugden te zuiveren en rechtvaardige verlangens te vervullen, gaf aan de gelukzalige Trudo de vaardigheid van het allerbeste oordeelsvermogen en de grote efficiëntie van een goed inzicht. Zo werd hij voor het jaar rond was met de dood gestraft. Niet alleen had de gelukkige een perfecte kennis van het psalmenboek, maar tevens een niet onbescheiden kennis van de overige heilige Schriften. Het jaar was voorbij en de gelukzalige Trudo kende het psalmenboek volledig en ziedaar, de wraak richtte zich op de ongelukkige beheerder en riep haar slechte voorteken aan. Want de ellendeling werd getroffen door zo’n erge tandpijn dat op korte tijd de kracht van de ziekte het leven en de ziel uit hem wrong. Zo is dat volkse spreekwoord van toepassing: ‘Het is dwaas de slechte slaaf uit de geschenken van de goede Heer te bewenen.’

Hoofdstuk 14

Toen de gelukzalige Trudo ten volle had voltooid waarvoor hij gekomen was en goed was onderricht in de literatuur en de zeden, toen hij zijn bezittingen en vermogens en wat hij scheen te bezitten aan landgoed – het was geen bescheiden hoeveelheid – onder zeer solide wilsbeschikkingen aan God en de heilige Stephanus en de gelukzalige bisschop Chlodulphus had overgeleverd, wilde hij ten slotte op missie en vroeg hij van dezelfde eerbiedwaardige bisschop Chlodulphus zijn zegen en zending. Hij spoedde zich zo snel mogelijk naar zijn gebieden. Hij was vol vuur voor de vrome gelofte van het heilige verzoek en spande zich geheel en al in om metterdaad te kunnen vervullen wat hij ooit in gedachten had gepland. Wat de gelukzalige Trudo vervolgens zou doen, met wat voor een geestesgloed hij het klooster en de overige huisvesting voor de dienaren Gods zou bouwen en vrome mannen zou bijeenbrengen om God te dienen, welke levensloop hij zou kennen, hoe onberispelijk, hoe rechtvaardig, hoe vroom hij zou leven – wie dat wil weten, moet het boekje over zijn vrome daden ter hand nemen. Daar zal hij alles in alle eerlijkheid beschreven vinden.

Bijlage 3: *Vita prima sancti Remacli*

Hoofdstuk 4

Ik meen bovendien niet dat er voorbijgegaan moet worden, en dus dat er uitvoeriger gesproken moet worden over het feit dat de man die vol van God is, op de hoogte was van wat er zou komen. Omdat het goddelijke geschenk dat hem gegeven was, goedgekeurd wordt door de allerduidelijkste openbaring. Hij die, tijdens de meest gelukkige loop der dingen voor het bestuur van de Kerk, zoals hij toegewijd is, dagelijks geconcentreerd en met wakkere zorg strijd levert, en die al degene wie hij kan redden van de kaken van de wolven, aan de zorg van zijn Schepper aanbeveelt, voor zover mogelijk, terwijl hij aankondigt dat de gelederen van Christus eraan komen; die persoon verdient de prijs van zijn verricht werk te krijgen en de onvervaagde kroon van de glorie. Terwijl hij deze krijgsdienst verrichtte, gebeurde het in het gebied van Haspengouw dat de vrome Trudo, die in de bloei van zijn jonge jaren was, de eerste vruchtbare vruchten van zijn goede smaak uitgaf. En omdat hij uit een groot ras van mensen geboren was, zoals vlijtig zijn daden aanbeveelt, begon geleidelijk een overvloed van deugdzaamheid in hem gevoed te worden, ontvlamd door het vuur van de goddelijke liefde. Zozeer werd hij aangeraakt door dit vuur van de Heilige Geest, dat hij zich tot een gelofte verplichtte: als hij ooit de heilige geschriften volledig zou leren, zou hij met zijn eigen middelen een kerk bouwen en daar de Heer uiterst vroom dienen, hetgeen hij nadien, onder het toekijkend oog van Christus, vervulde.

Hoofdstuk 5

Want, ontvlamd door zijn verlangen, kreeg hij een nachtelijk visioen en hij werd tot volgende woorden geleid door de waarschuwing van de engelen: “Broeder Trudo, word je bewust van jouw geloften, aan dewelke jij je verplicht hebt gemaakt sinds jouw jeugd, en verneem dat de smeekbeden, die jij nederig hebt uitgestort, in het zicht van de Hemelse God zijn. En dat al wat er in jouw geest van goed verlangen zich wentelt, daarvan zal Hij jou zijn goedkeuring verschaffen. Want hij zal jouw hart met wijsheid vervullen en jou onderrichten in zijn bevelen, en zijn aanbevelingen zal hij tevoorschijn brengen in het diepste van jouw borst. En opdat jij dit hevig zou verlangen, zal je de graad van Kerkelijke waardigheid bereiken. Want jouw verlangen is juist, en ze bevalt God.’ En de man, met stralend gelaat, voegt dit er ook aan toe en zegt hem: “Sta dus nu op, ga naar de zalige Remaclus, bisschop van de Tongerse Kerk, dat is helemaal niet zo ver van de plaats waar je nu bent. God heeft immers aan hem alle dingen openbaard, die gepast zijn voor jou om te vervullen. En hij zal jouw voetstappen leiden naar alle dingen, die uw geest verlangt.”

Hoofdstuk 6

Nadat de man deze dingen aanhoord had, vertrouwend op het visioen van God, stond hij haastig op, en in opgewekt gemoed begon hij met snelle pas naar die plaats te trekken, waar de heilige man op dat moment zich uitputte met de zorg voor het bestuur. Een aangezien hij niet ver afwas van het landgoed waar de heer Antistes [i.e. een eretitel voor bisschoppen] met zijn dienaren verbleef, sprak hij [i.e. Remaclus], nadat hij dit ter plaatse vernomen had via de geest zoals er hem voorheen een goddelijk bericht was geweest, tot zijn jongens: “Sta op en loop naar de man van God, die naar ons gekomen is om ons te bezoeken. En ontvang hem met de grootste eerbied en leid hem naar mij toe. Ga snel, want hij nadert al.” En zij volbrachten de bevelen dus, en brachten hem naar de bisschop. De Vrome Vader bekeek hem en sprong dadelijk op en kuste hem, terwijl hij tranen plengde over zijn hals, wegens die grote vreugde. En toen hij zich voor de voeten van de uitverkoren jongen op de grond wilde werpen in zijn heilige gewaden, hief hij hem op, met natte wangen, terwijl hij verder dat soort dingen deed. “Moge jij, o bezoeker van de zielen, de roem, lof en vreugde van de Heer Jezus Christus ten deel vallen in de oneindige eeuwigheid der eeuwigheid. Jij die ons op deze dag hebt willen deelachtig maken van het bezoek van jouw dienaar.”

Hoofdstuk 7

Na deze woorden voegde de heilige priester er ook het volgende aan toe: “Maar ook jij, mijn zoon, wees begunstigd door de allerhoogste God, die u verwaardigd heeft tot ons te komen, met de bedoeling alle dingen zelf hierna te vervullen, die uw geest verlangt. Daarbij vervult hij de wil van uw hart. Weet immers dit: vanaf dit uur zal je als een zoon aan mij verbonden zijn via de band der liefde en ik zal altijd het recht van een geestelijke vader over jou behouden. God heeft immers aan mij, zijn dienaar, zich verwaardigd alle gezamenlijke dingen die er in jouw ziel zijn en al wat er in verband met deze door jou moet volbracht worden te openbaren, dat zal je vernemen van mij: want ik spreek immers zoals God tot mij gesproken heeft. Ik heb immers via de Geest vernomen, dat jij in jouw jeugd hebt gezworen de kerk op jouw erfgoed te bouwen, met hulp van God, en daar met al jouw ijver, Christus te dienen. Op grond daarvan weet je dat je je bezittingen moet overdragen aan de heilige Stephanus, de eerste martelaar, en dat je de heilige geschriften moet leren op uitmuntende wijze, van de bewoners van de stad Metz. Daarna zul je, vervuld van de leer, terugkeren naar jouw plaats, en zoals het beloofd is, zo zul je de kerk bouwen op de plaats die jij wilt.

Hoofdstuk 8

Door deze en andere woorden van aansporing van de voorspelling van de eerbiedwaardige Remaclus, werd de uiterst vrome jongen aangemoedigd. De bisschop kuste hem erg lang en zond hem heen in vrede, terwijl hij aan zijn jongens, sprak: “Leid hem met grote eerbied,

want de Heer hoedt zijn tocht.” Zij zeiden echter, alsof ze op oneerbiedige wijze hem begonnen lager in te schatten wegens het uitzicht van zijn kledij: “Zie hoe goedkoop onze heer vandaag toch is, die zo’n armoedige kledij heeft en ze rond zich draagt en ze met zoveel eer meedraagt.” Toen ze hem zo belachelijk maakten, met tot nogtoe zwijgende woorden, riep opnieuw een geheime boodschap hen hard de volgende woorden toe (deze was altijd aanwezig, gestuurd van godswege, als herinnering dat hij een man van God is) [i.e. Remaclus die het volgende zegt]: “O ongelukkigen, waarom kijken jullie naar het gezicht van de mensen en naar waardeloze bedekkingen van kledij, terwijl de beoordeler van onze geesten eerder de zielen en daden van de mensen beoordeelt. Doe dus boete voor jullie fouten, omdat jullie dwaas gesproken hebben.” Maar zij hadden zich op hun knieën neergezet en smeekten zijn genade af met de woorden: “Vergeef ons, vrome vader, want wij hebben onwetend gezondigd. Spaar de zondaars, omdat we dwaas handelden.” En hij zei: “De vergeving van de Heer zij jullie geschonken. Zorg dat jullie niet ooit nog zo’n misdaad begaan.”

Bijlage 4: *Vita secunda sancti Remacli*

Hoofdstuk 44: Hij voorspelt aan de Heilige Trudo, die nog een kind was, wat hij moest doen

De heilige Remaclus trok met herderlijke bekommernis doorheen het bisdom volgens gewoonte, en de mensen van wie hij het kon, die trok hij weg van de vraatzucht der wolven, en met de hoogste pastorale plicht had hij zijn handen vol om profijt te winnen, opdat hij de goeden tot dienst zou kunnen zijn in hun pogingen om beter te worden. En de luieriken en gevallenen spoorde hij aan om te ontwaken. Intussen uitte de heilige Trudo, tot dan toe nog bloeiend in kinderlijke leeftijd, de eerste vruchten van zijn goede smaak. Toen hij krachtig was door de trotse vrijgevigheid van zijn familie, streefde hij in zijn studies toch meer naar de goddelijke liefde en deugd. En hij werd zozeer geroerd door dat goddelijke vuur, dat hij zich eens aan een wens bond, om, als hij ooit onder Christus' auspiciën, de heilige geschriften zou aanleren, een kerk te moeten bouwen met geld uit zijn eigen bezittingen, en dat hij daar eeuwig zou dienst doen, en alle medewerkers en mededienaren voor de Heer zou verzamelen, die hij kon vinden. Ontvlamd door zo een verlangen werd hij 's nachts gegrepen door een nachtelijk visioen, en door engelachtige troost werd hij onderricht met volgende woorden: "Weet, broeder, dat de wensen, waaraan jij je verplicht hebt sinds je jeugd, ontvangen zijn door hij die alles ziet, en de smeekbeden die jij nederig aan de Almachtige hebt aangebracht, Hij die jou bezielde door aanwezig te zijn, en die jou door zijn hulp liet slagen, Hij die jouw verlangen al op voorhand had geproefd en de uitvoer ervan met veel moeite ondersteunde. Hij zal jouw hart zelf met Zijn Wijsheid vervullen en jou onderrichten in zijn geboden en zijn bevelen zal hij cultiveren in de grot van jouw borst. Hij zal jou promoveren tot de graad van Kerkelijke waardigheid. Vele zonen zal jij voor Christus en de Kerk dankzij jouw voorbeeld voortbrengen. En opdat je vanuit deze dingen vastberadener zou worden gemaakt, moet je opstaan en naar de heilige Remaclus gaan, die helemaal niet zo ver van hier woont. God zal hem alles openbaren wat jij nu doet en hij zelf jouw voetstappen richten naar de dingen die jouw ziel verlangt."

De man van God staat haastig op, hij twijfelt niet over het visioen van de Engel, hij versnelt zijn pas daarheen waar hij bevolen werd te gaan. De Heilige Remaclus zwoegde intussen bij de zorg van het hoeden van zijn schapen. De zalige Trudo, die van dichtbij kwam, naderde. Toen hij hem zag, zei hij tot zijn dienaren, zoals de Heilige Geest zich al lang had geopenbaard aan zijn oren: "Sta snel op, probeer zo snel mogelijk de man van God, die ons komt bezoeken, tegemoet te komen. Ontvang hem met eerbied, breng hem met eer bij mij – zie, hij is dichtbij, ren hem snel tegemoet. Zij voltrokken de geboden, ze leidden hem naar de bisschop, die thuis bleef met de zijnen. Eenmaal binnen trok de heilige vader hem omhoog en, uit vreugde wenend, stortte hij zich in kussen op hem; en terwijl de ander zich in zijn kleren voor zijn voeten probeerde werpen, trok hij hem recht, hief hem van de grond op, en uit zijn

diepste binnenste uitte hij volgende dankwoorden aan God: “Goede Jezus, er weze jou samen met de Heilige Geest en de eeuwige Vader, bezoeker der zielen, roem, lof en eerbetoon. Jij die ons op deze dag hebt willen troosten, via de komst van jouw dienaar, in wiens hart jij woont. En jij, mijn zoon, wees gezegend door de hoogste God, die zich verwaardigde om jou naar ons te zenden, en het verlangen van jouw ziel door een verborgen ingeving aan ons te kennen gaf. Ik weet daarom zeker, mijn zoon, dat jij vanaf dit uur als een dierbare zoon aan mij verbonden zal zijn via de band der liefde, en ik zal volgens de eeuwige wet jouw geestelijke vader zijn. Want voor mij, zijn dienaar, heeft de Heer zich verwaardigd te onthullen hoe je moet handelen voor de beschikking van je geest, en hij heeft mij geleerd hoe je jouw gelofte kan volbrengen. In je kindertijd, terwijl de heilige geest tot je doordrong, gaf je je geloften, opdat als ik je met de steunende Christus de heilige geschriften leer, zou je een kerk op jouw erfgoed bouwen en daar dit zalige leven dient. Dat alles in die orde dien je te vervullen, je bezittingen die je bij de stad Metz hebt aan de martelaar Sint-Stephanus te geven en daar bij de inwoners de heilige geschriften ten volle te leren. Nadat je jouw geloften vervuld hebt, zal je naar mij terugkeren, en je zal de kerk bouwen waar je wilt, zoals je beloofd hebt.”

En een lijst met geschriften meegevend, stuurde de bisschop hem met zijn zegen naar de versterkte stad Metz, waar hij, volgens wat de heilige Geest hem opgedragen heeft, moet onderricht worden. De bisschop van de heilige stad Metz was toen Chlodulfus, de vleeselijke zoon van de zalige Arnulfus en wegens eer en verdienste de opvolger en erfgenaam van de bisschoppelijke mijter. Deze ontving vriendelijk en beleefd de heilige Trudo, die niet alleen hij die hem ontvangen heeft met zeer eerbiedwaardige lof bedankte, maar ook hij die hem gezonden had, namelijk Remaclus. Hij [i.e. Chlodulfus] leerde de reden van zijn komst, en beval hem in te wijden in de heilige geschriften en de goddelijke wet, ontving zijn bezittingen voor de heilige Stephanus, en heeft daar gedurende meerdere jaren welwillend onderricht gegeven, waarvoor deze gekomen was, en toen deze uiteindelijk tot priester werd gewijd, stuurde hij hem terug naar de zalige vader en medebisschop Remaclus. Die vroeg aan hem hoe de Heer hem heeft behandeld, en of zijn reis en terugkeer voorspoedig waren verlopen, en nadat hij [i.e. Remaclus] geprezen had hoe hij [i.e. Trudo] in de goddelijke wet onderricht was, bedankte hij de almachtige God. “Lof zij aan jou, heer de vader in de hemel en op aarde, omdat jij je verwaardigd hebt het woord te vervullen, dat jij aan mij, jouw kleine dienaar, hebt geopenbaard; en omdat je, nadat je hem met jouw voorschriften sierlijk hebt gewijd, hem ongeschonden aan mij teruggeeft.”

En hij [i.e. Remaclus] verleende hem het recht om in zijn bisdom het goddelijke woord te verkondigen, missen te vieren in kerken, en om op zijn domein, zoals hij [i.e. Trudo] in zijn kindertijd gezworen had, een kerk te bouwen. En voor een tijd bleven ze daar in een zeer heilig gesprek, en tenslotte keerde hij met de bisschoppelijke en vaderlijke zegen terug naar zijn geboorteplaats. Hij voerde uit wat hij allang in gedachten had; hij stichtte een kerk op zijn grond, verzamelde er dienaars van God; tenslotte vroeg hij aan de zalige Remaclus om de

kerk in te wijden, wat hij ook verkreeg. Nadat hij in zijn leven allerlei werken had verricht, werd hij daar begraven, en hij schonk met vele weldaden en mirakelen een geschikte woonplaats aan de kloosterorde tot op de dag van vandaag.